

DET TEOLOGISKE
MENIGHETSFAKULTET

Medborgerskap og integrering

Marcus Mauricio Knudsen

Veileder

Lars Åsmund Laird Iversen (førsteamanuensis)

*Masteroppgaven er gjennomført som ledd i utdanningen ved
Det teologiske Menighetsfakultet og er godkjent som del av denne utdanningen*

Det teologiske menighetsfakultet, 2017 Vår

AVH5035: Masteravhandling (60 ECTS)

Studieprogram Religion, Society and Global Issues

Antall ord (33087]

Sammendrag av oppgaven

Oppgavens problemstilling lyder: "I hvilken grad stemmer informantenes vurdering av eget medborgerskap og integrering, med hva studiens teori beskriver som godt medborgerskap og god integrering?". Studiens problemstilling er bygget på min hypotese som lyder: "flertallet av ungdommene jeg møtte ved Groruddalen Røde Kors Ressurssenter var godt integrert i sitt lokalsamfunn". Etter en innsnevring av studiens potensielle informanter, ble hypotesen lydende slik: "Unge voksne i alderen 18-23 som har somaliske røtter og er bosatt i Groruddalen/Oslo området er godt integrert i sitt lokalsamfunn".

Thomas Hylland Eriksens integreringsteori fra boken *Samfunn*, Cora Alexa Døvings bok *Integrering teori og empiri* og Stoltenberg II regjeringens stortingsmelding med navn *En helhetlig integreringspolitikk* danner studiens teori grunnlag.

Studien er en induktiv og kvalitativ studie. Jeg bruker semistrukturerte intervjuer til å samle data fra mine fem informanter. Intervjuene inneholder ni åpne spørsmål. Informantene er funnet gjennom et stratifisert målrettet utvalg og snøballmetoden. Studiens innsamlede data blir analysert ved hjelp av tematisk analyse.

Studien konkludere med at studiens hypotese blir bekreftet når de innsamlede data settes i lyset av studiens teorier.

Forord

Migrasjon

1.0 Introduksjon

1.1 Innledning introduksjon.....	3
1.2 Hvorfor ble oppgaven til?.....	3
1.3 Hva skal oppgaven svare på?.....	4
1.4 Studiens problemstilling.....	4
1.5 Forskningsspørsmål.....	5
1.6 Forskningsdesign.....	5
1.7 Studiens prosess.....	5

2.0 Teori

2.1 Innledning til teori.....	7
2.2 Hylland Eriksen, Døving og Stoltenberg II regjeringen.....	7
2.3 Integrering.....	8
2.4 Teori av Thomas Hylland Eriksen.....	8
2.5 Teori av Cora Alexa Døving.....	11
2.5.1 Multikulturalisme.....	11
2.5.2 Kulturelle fenomen.....	12
2.5.3 Tre trekk og tre forestillinger.....	13
2.5.4 Barn av innvandrere.....	15
2.5.5 Transnasjonal tilhørighet og diaspora.....	16
2.5.6 Religion og integrering.....	17
2.5.7 Religionsfrihet.....	19
2.5.8 Stereotyper.....	20
2.6 Stoltenberg II regjeringen "En helhetlig integreringspolitikk".....	21
2.6.1 Alle skal med.....	22
2.6.2 Integrering er for alle.....	22
2.6.3 Arbeid.....	22
2.6.4 Utdanning.....	23
2.6.5 Fritid.....	24
2.6.6 Verdier.....	24

2.6.7	Religion og livssyn.....	24
2.6.8	Diskriminering.....	25
2.6.9	Statsborgerskap.....	26
2.6.10	Språk.....	26
3.0 Definisjoner og begreper		
3.1	Innledning av definisjoner og begreper.....	27
3.2	Strategier for integrering.....	27
3.3	Etnisitet.....	28
3.4	Statsborgerskap og medborgerskap.....	29
3.5	Identitet og bindestreksidentitet.....	30
3.6	Hudfarge/hvithet.....	31
3.7	Kultur.....	32
3.8	Dagsordenmakt.....	33
4.0 Metode		
4.1	Innledning metode.....	34
4.2	En induktiv og kvalitativ studie.....	35
4.3	Forskningsdesign.....	35
4.4	Pålitelighet.....	36
4.5	Reproduksjon.....	37
4.6	Validitet.....	37
4.7	De ni tema.....	38
4.8	Utvelgelse av intervjuobjekter.....	41
4.9	Hvordan data er samlet inn.....	42
4.10	Type intervju.....	42
5.0 Analyse		
5.1	Innledning av analyse.....	44
5.2	Tematisk analyse.....	44
5.3	Vurdering av tematisk analyse.....	46
5.4	Intervju.....	47
5.4.1	Hvem er jeg?.....	47

5.4.2	Fremtiden.....	48
5.4.3	Det norske.....	49
5.4.4	Hva og hvem er nordmenn?	52
5.4.5	Statsborgerskap.....	54
5.4.6	Hudfarge.....	58
5.4.7	Kultur.....	60
5.4.8	Medborgerskap.....	65
5.4.9	Integrering.....	69
5.5	Analyse av data ved bruk av Thomas Hylland Eriksens teori.....	72
5.5.1	Hylland Eriksen om hvem, hva og hvem?.....	72
5.5.2	Første distinksjon.....	73
5.5.3	Andre distinksjon.....	75
5.5.4	Tredje distinksjon.....	76
5.5.5	Fjerde distinksjon.....	77
5.5.6	Hylland Eriksen i relasjon til innsamlede data.....	77
5.6	Analyse av data ved bruk av Cora Alexa Døvings teori.....	78
5.6.1	Arbeid og utdanning i relasjon til mine data.....	78
5.6.2	Kultur i relasjon til mine data.....	79
5.6.3	Transnasjonalitet, Diaspora og Multikulturalisme.....	82
5.6.4	Transnasjonalitet.....	82
5.6.5	Diaspora.....	82
5.6.6	Multikulturalisme.....	83
5.6.7	Tre forestillinger om integrering.....	85
5.6.8	Islam som gruppe eller kategori.....	86
5.6.9	Stereotyper.....	87
5.6.10	Døving i relasjon til innsamlede data.....	89
5.7	Analyse av data ved bruk av stortingsmelding.....	89
5.7.1	Arbeid.....	90
5.7.2	Utdanning.....	90
5.7.3	Bolig og levekår.....	91
5.7.4	Felleskap, tilhørighet og verdier.....	92
5.7.5	Diskriminering.....	95
5.7.6	Statsborgerskap.....	96

5.7.7	Språk.....	97
5.7.8	Stortingsmeldingen i relasjon til innsamlede data.....	98
6.0	Oppsummering og konklusjon.	
6.1	Innledning av oppsummering og konklusjon.....	99
6.2	Hva sitter jeg igjen med.....	99
6.3	Likheter og ulikheter i teorien.....	99
6.4	Integrerings kriteriene utdanning og arbeid.....	101
6.5	Integrerings kriteriet sosiale nettverk.....	102
6.6	Integrerings kriteriet språk.....	102
6.7	Hvorfor terningkast?.....	103
6.8	Svar på studiens problemstilling.....	104
6.9	Svar på studiens hypotese.....	104
7.0	Litteraturliste.....	105

Forord

Migrasjon

Ordet *migrasjon* stammer fra det latinske ordet *migratio* som betyr flytting eller vandring. Ordet migrasjon slik det brukes i Norge i dag omfatter både immigrasjon og emigrasjon av individer og grupper. Folkevandring er et ord som brukes synonymt med migrasjon.

Det faller mennesket naturlig å være mobil. Denne mobiliteten kan ofte skape gnisninger og konflikt, noe som igjen kan resultere i nyskapende forandring. Menneskets evne til mobilitet resulterer i migrasjon for både individer og grupper. Migrasjon av enkeltindivider og grupper oppstår av flere grunner, men kan ofte knyttes til politiske, økonomiske, demografiske, klimatiske og kulturelle årsaker. Disse årsakene kan ofte innebære en urolig og dramatisk livssituasjon for individet eller gruppen som er i migrasjonsprosessen (Brochmann & Kjeldstadli, 2008, s. 11–13).

Historisk sett har migrasjonsstrømmene gått fra Norge til andre land. De siste 45–50 årene har Norge imidlertid blitt et attraktivt land å emigrere til. Det var ikke før 1967 at immigrasjonen til Norge var større enn emigrasjonen. Norges attraktivitet som migrasjonsmål økte som et resultat av at andre tradisjonelle mottakerland for immigranter bevisst gjorde seg mindre attraktive som migrasjonsmål. I dag styres en stor del av EU-landenes immigrasjonspolitik av felles EU-avtaler (Brochmann & Kjeldstadli, 2008, s. 14). Historisk sett har immigranter som er ankommet Norge og andre land i Vest-Europa over tid blitt assimilert inn i samfunnet på de fleste samfunnsområder (Brochmann & Kjeldstadli, 2008, s. 21).

For alle samfunn og stater er det å håndtere immigrasjon på en god måte en svært kompleks oppgave som vil stille komplekse krav til samfunnet og staten. Disse komplekse kravene fordrer komplekse løsninger. Når alt kommer til alt er ønsket fra et hvert samfunn og en hver stat at immigranter skal være med på å produsere velferd. Det motsatte, at immigranter kun blir forbrukere av velferd, vil være en uholdbar situasjon (Brochmann & Kjeldstadli, 2008, s. 15).

Med målet om at immigranter skal kunne bli velferdsprodusenter kommer samfunnets og statens oppgave med å integrere immigranter i det norske samfunnet.

1.0 Introduksjon

1.1 Innledning introduksjon

I introduksjons delen starter jeg med å forklare hvorfor oppgaven ble til? og hva oppgaven skal svare på? Videre kommer avsnitt om studiens problemstilling, forskningsspørsmål og forskningsdesign. Til slutt kommer en tekst som omhandler studiens prosess.

1.2 Hvorfor ble oppgaven til?

Erfaringer og ubesvarte spørsmål fra min tid som ansatt i Oslo Røde Kors danner grunnlaget for min studie.

I årene 2008 til 2011 hadde jeg frivillige verv og et ansettelsesforhold i Oslo Røde Kors. I Oslo Røde Kors var jeg i daglig kontakt med barn og unge i alderen 13-25 år, det store flertallet av dem var immigranter eller barn av immigranter. Mangfoldet blant immigrantene var stort, noen var ankommet Norge som barn av arbeidsimmigranter, mens andre var ankommet som flyktninger og asylsøkere fra krigsområder. Den enkeltes botid varierte fra uker og måneder til de som hadde hatt hele sin oppvekst i Norge. Det var også store ulikheter i hvilke sosiale nettverk den enkelte hadde med seg når han eller hun kom til Norge. Noen kom sammen med flere familiemedlemmer, mens andre kom alene.

I løpet av årene 2008-2011 deltok jeg eller overhørte ved flere anledninger at barn og unge snakket om temaene identitet, tilhørighet og integrering.

Mitt syn er at altfor ofte ytrer media og politikere seg negativt om integreringsnivået blant barn og unge. Immigranter fra enkelte land stilles i et særlig dårlig lys. Ofte er det immigranter fra ikke-vestlige land som kommer dårligst ut når media og politikere snakker om oppnådd nivå av integrering. Samtidig er det sjeldent at de immigrantene som omtales får uttale seg om egen integrering.

1.3 Hva skal oppgaven svare på?

Studiens hypotese er bygget på min egen påstand. Min påstand er at flertallet av ungdommen jeg møtte ved Groruddalen Røde Kors Ressurssenter var godt integrert i sitt lokalsamfunn. Min påstand bygger på at flertallet var skoleelever, studenter eller arbeidstakere som tilsynelatende hadde solide nettverk rundt seg og pratet godt norsk

Studiens hypotese skal svares på ved å avdekke hva informantene tenker om eget nivå av medborgerskap og integrering. Jeg ønsker i tillegg at studieprosessen skal høre og formidle informantenes stemmer.

Informantenes vurdering av eget medborgerskap og integrering er viktige fordi deres vurdering sier noe om motivasjonen og potensialet som bor i den enkelte informant. En høy grad av integrering kan kun oppnås av et individ som har en høy indre motivasjon for egen integrering. Samtidig sier motivasjonen noe om individets potensial som medborger. En høy motivasjon for integrering gir et høyt potensial for individets deltakelse som medborger.

Berørte stemmer som ikke høres i en debatt er stemmer som bevisst eller ubevisst er ekskludert. Individuer med lav selvtillit og motivasjon for å delta i samfunnet kan være et resultat av ekskludering. Det er derfor viktig at de som omtales også har en mulighet til å uttale seg.

1.4 Studiens problemstilling

”I hvilken grad stemmer informantenes vurdering av eget medborgerskap og integrering, med hva studiens teori beskriver som godt medborgerskap og god integrering?”.

1.5 Forskningsspørsmål

Intervjuene har omhandlet de ni temaene som er listet under:

Hvem er jeg?

Fremtid

Det norske

Hva og hvem er nordmenn?

Statsborgerskap

Hudfarge

Kultur

Medborgerskap

Integrering

Studien har lagt mest vekt på temaene som omhandler medborgerskap og integrering. De syv første temaene er valgt for å bidra til refleksjonen rundt temaene medborgerskap og integrering.

1.6 Forskningsdesign

Studien er en tverrsnittstudie. En tverrsnittstudie har flere variabler, og i denne studien er variablene de fem informantene som jeg har intervjuet. Å intervju flere variabler gir meg mulighet til å se etter mindre og større likheter og ulikheter mellom informantene. En tverrsnittstudie skal gjøres over en kort tidsperiode (Bryman, 2012, s. 59). Studiens informanter er intervjuet i løpet av en fire måneders periode i 2015. I metoddelen skriver jeg mer utfyllende om styrker og svakheter med mitt forskningsdesign.

1.7 Studiens prosess

I avsnittet som følger gir jeg et kort sammendrag av studiens prosess. Ved hjelp av en tverrsnittstudie ønsket jeg å se min hypotese i lyset av empiriske data og integreringsteorier. Studien har som mål å kunne bekrefte eller avkrefte min hypotese.

De første ukene av studien ble brukt til å lese integreringsteori og bøker som omhandlet det flerkulturelle Norge. På samme tid sendte jeg en formell forespørsel til Groruddalen Røde Kors Ressurssenter. I min forespørsel til Røde Kors forklarte jeg mitt prosjekt og spurte om muligheten til å bruke deres lokaler til å oppsøke informanter og gjennomføre mine intervjuer. Norsk senter for forskningsdata ble kontaktet for at studien skulle kunne innhente personopplysninger av informantene.

Barn og unge jeg traff gjennom jobben i Røde Kors var en stor og mangfoldig gruppe. Det ble derfor nødvendig og innsnevret gruppen av potensielle informanter. Studiens potensielle informanter ble innsnevret til å være unge voksne fra Groruddalen i alderen 18-23 år, som selv er født eller har foreldre som er født i Somalia.

De fem informantene som ble valgt har svart på spørsmål fra en semistrukturert intervjuer. Intervjuene ble utført i løpet av en fire måneders periode hvor jeg intervjuet tre menn og to damer. Alle intervjuene utenom det første ble utført i Groruddalen Røde Kors Ressurssenter sine lokaler. Det første intervjuet ble utført på et spisested i Oslo sentrum. Intervjuene hadde en varighet på 60-120 minutter. Alle utenom en av informantene bodde i Groruddalen da intervjuene ble utført. Informanten som ble intervjuet sist hadde adresse rett utenfor Groruddalens grense. Alle informantene har bodd i Groruddalen og Oslo i store deler av sin oppvekst.

Gjennom intervjuene har informantene svart på ni temaer. Målsetningen for intervjuene var å samle inn data om informantenes vurdering av eget medborgerskap og integrering. Dataene som ble samlet inn ble transkribert og analysert ved hjelp av integreringsteori fra Thomas Hylland Eriksen, Cora Alexa Døving og Stoltenberg II-regjeringen. Jeg avslutter studien med å drøfte mine funn og setter studiens hypotese i relasjon til innsamlede data for å kunne bekrefte eller avkrefte hypotesen.

2.0 Teori

2.1 Innledning til teori

Teoridelen vil starte med en kort presentasjon av akademikere og teori som er valgt. Jeg vil forklare kort hvorfor jeg har valgt de ulike akademikerne og teoriene. Jeg vil også se på styrker og svakheter med mine overnevnte valg. Deretter kommer det en forklaring av begrepet integrering, før jeg avslutter teori delen med å forklare teoriene fra Thomas Hylland Eriksen, Cora Alexa Døving og Stoltenberg II regjeringen.

2.2 Hylland Eriksen, Døving og Stoltenberg II regjeringen.

For å belyse innsamlede data har studien valgt integreringsteori fra akademikerne Thomas Hylland Eriksen, Cora Alexa Døving og Stoltenberg II- regjeringens stortingsmelding som ble laget i 2012-2013. Hylland Eriksens teori er hentet fra boken som heter *Samfunn*. Døvings teori er hentet fra boken som heter *Integrering, Teori og Empiri*. Stortingsmeldingen jeg har brukt heter "En helhetlig integreringspolitikk" og inneholder Stoltenberg II- regjeringens ønsker, strategier og mål for integreringspolitikk.

Studien har valgt å bruke teori fra akademikere som kjenner Groruddalen godt. Jeg tror det valget særlig styrker delen av studien der innsamlede data og teori skal settes i relasjon. At teoretikerne kjenner informantenes boområde godt mener jeg styrker bekreftelsen eller avkreftelsen av studiens hypotese.

Stoltenberg II- regjeringen mistet makten ved stortingsvalget 2013. Det kan virke unaturlig å bruke en stortingsmelding fra en avgått regjering, men studien legger til grunne to gode argumenter for å bruke stortingsmeldingen fra 2013. For det første var stortingsmeldingen gjeldene i viktige år av informantenes oppvekst. Grunn nummer to er at dagens regjering ikke har laget en stortingsmelding som omhandler integrering av langtidsboende immigranter og barn av immigranter.

Stortingsmeldingen fra Stoltenberg II- regjeringen setter fokus på arbeid, utdanning, språk, samfunnsdeltagelse, diskriminering, bolig, statsborgerskap, religion og holdninger. Dette er kategorier som jeg prater med mine informanter om. Nyere stortingsmeldinger har fokusert på integreringen til nyankomne flyktninger og asylsøkere.

2.3 Integrering

Ordet *integrere* kommer fra latin og betyr «å gjøre hel». Innen deler av samfunnsvitenskapen har integrering av de ulike individene i et samfunn handlet om å gjøre samfunnet til en fungerende enhet. Hypotesen har vært at når samfunnets individer integreres, får man et produktivt samfunn som fungerer som en enhet og ikke som et fragmentert samfunn. En eventuell fragmentering av samfunnet vil gå utover samfunnets produktivitet. For at ikke et samfunn over tid skal gå i oppløsning, er det nødvendig at individene i et samfunn fungerer som en enhet (Døving, 2009, s. 8).

Det er ikke slik at et individ er integrert eller ikke integrert. Integreringen av individet er en kontinuerlig prosess som starter ved menneskets fødsel og avsluttes når døden inntreffer (Hylland Eriksen, 2010, s. 69). Samfunnet og staten er avhengig av at innbyggerne har nok til felles til at de aksepterer hverandre. Denne aksepten er nødvendig for å opprettholde et minimum av samhandling, slik at samfunnet og staten holdes samlet som en enhet (Hylland Eriksen, 2010, s. 70).

2.4 Teori av Thomas Hylland Eriksen

Thomas Hylland Eriksen viser i boken *Samfunn* til at det er viktig å presisere integreringsbegrepet. Hvem skal integreres til hva og av hvem? Hylland Eriksen har satt opp fire distinksjoner som omhandler integrering.

Første distinksjon er *systemisk og sosial integrasjon*.

Systemisk integrasjon omhandler hvordan sosiale institusjoner på makronivå evner å opprettholde stabilitet og være bærekraftige uavhengig av hvilke aktører som påvirker dem.

Sosial integrasjon tar for seg hva individet har av sosiale relasjoner og fungerende sosiale nettverk (Hylland Eriksen, 2010, s. 70).

Andre distinksjon er *skillet mellom formelle og uformelle relasjoner*.

Når man snakker om sosial integrasjon har man nytte av å kunne indentifisere og forstå uformelle bånd mellom individer. Hylland Eriksen forklarer at det finnes styrke i svake bånd. Et mangfold av svake bånd gjør at individet får mer og bredere informasjon om samfunnet han eller hun er en del av. Med den informasjonen og kunnskapen flere nettverk med svake bånd gir, vil det kunne gi individet et større potensial enn få nettverk med sterke bånd vil kunne gi. Det er slik at tanker og ideer vil spre seg raskere i et samfunn med flere svake bånd enn i et samfunn som har individer med færre, men sterkere bånd.

Grupper vil ha større mulighet til å leve adskilt om gruppene hver for seg dyrker få sterke bånd enn mange svake bånd. Samfunn med sterke bånd vil lettere kunne bli et segregeringssamfunn

Det vil være slik at jo flere man har i sitt nettverk, jo mindre kjennskap og kontakt vil man ha til den enkelte (Hylland Eriksen, 2010, s. 71).

Tredje distinksjon er *sosial integrasjon og kulturell integrasjon*.

Sosial integrasjon handler om det å ha relasjoner til mennesker rundt seg. Et nettverk av sterke og svake bånd resulterer i sosial integrasjon. Sosial integrasjon oppnås ved at man har forpliktelser og stabilitet i relasjoner til andre mennesker i samfunnet.

Kulturell integrasjon er noe man oppnår sammen med andre innbyggere gjennom en felles produksjon og forståelse av meninger. Det er ikke nødvendigvis slik at kulturforskjeller har sammenheng med etniske grenser, men i tilfeller der en opplever at kulturforskjeller og etniske grenser henger sammen kan forestillingen om denne sammenhengen være med på å opprettholde og forsterke grenser mellom ulike grupper (Hylland Eriksen, 2010, s. 73).

Fjerde distinksjon er *storskala- og småskalasamfunn*.

Skalanivået den enkelte opererer på viser til antallet individer den enkelte har sosial kontakt med når han eller hun utfører en handling. Alle mennesker er involvert i samfunnet på et eller annet skalanivå.

En person som opererer i et storskalasamfunn er i kontakt med mange mennesker som han eller hun kjenner dårlig. En person som opererer i et småskalasamfunn er i kontakt med få mennesker som han eller hun kjenner godt.

Er man involvert i et storskalasamfunn har man muligheten til å integrere seg blant et stort antall mennesker. Den som er involvert i et småskalasamfunn kan potensielt integrere seg blant kun et fåtall individer. Det er ofte slik at når størrelsen på samfunnet øker, minsker nettverkets samlende kraft (Hylland Eriksen, 2010, s. 76).

Thomas Hylland Eriksens teori er valgt fordi den sier noe om de ulike nivå av integrering som skal til for å skape en helhet. Hylland Eriksen forklarer integrering på individnivå, men også hvordan samfunnets institusjoner fungerer i relasjon til individets integreringsprosess. Hylland Eriksen får bra frem at integrering er en prosess som alle samfunnets individer både bevisst og ubevisst tar del i.

Spørsmålene studien stiller er laget for å kunne gi konkrete svar på graden av informantenes integrering. Hylland Eriksens teori er noe mer abstrakt i sin beskrivelse av de ulike kategoriene som utgjør individets integrering. I studien vil Hylland Eriksens teorier brukes slik at de blir mest mulig relevante for studiens innsamlede data.

2.5 Teori av Cora Alexa Døving

Cora Alexa Døving forklarer integrering som en sosial prosess. Integrering kan ikke sees på som et mål i seg selv, det må en god prosess til for å skape god integrering. Døving mener likevel at en hver integreringsstrategi og prosess må ha delmål (Døving, 2009, s. 11).

Prosesen skjer på ulike samfunnsarenaer og har som mål å føye sammen minoritet og majoritetsbefolkning. Døving fremhever at det ikke finnes en norsk kultur som alle Norges innbyggere deler. Norsk politikk har vært og er fokusert på at immigranter skal integreres i det norske samfunn. Norge har også gjennom flere år fokusert på at samfunnet vårt skal være flerkulturelt (Døving, 2009, s. 10).

I 1970- årene var det flere europeiske stater som gikk inn for integreringsstrategien som fikk navnet integrasjon. Integrasjon som strategi hadde som mål å kunne skape et samfunn der ulike kulturer kunne bevares i fellesskap og sammen bidra til et produktivt samfunn. Integrasjon som strategi sier lite om hva som skal bevares av den enkelte kultur og hva som er et tilfredsstillende nivå av integrering (Døving, 2009, s. 10).

Under Arbeiderpartiets regjeringstid var det en sterk tro på integrering gjennom deltakelse i utdanning og arbeid. Utdanning og arbeid var viktig for å kunne gi individet en økonomisk og sosial trygghet. Denne tryggheten ble sett på som en nødvendighet for en god integreringsprosess (Døving, 2009, s. 11).

2.5.1 Multikulturalisme

Multikulturalisme er en politisk integreringsstrategi som har som mål å bevare samfunnets ulike kulturer. Strategien går inn for å lage konkrete rettigheter som bevarer den enkelte kulturs særtrekk. Slike særtrekk kan være tilrettelegging for feiring av religiøse høytider og at offentlig informasjon blir distribuert på flere språk (Døving, 2009, s. 10). Målet for strategien er å skape samfunnspositive gruppebaserte rettigheter som vil bidra til rettferdighet mellom ulike samfunnsgrupper. Rettferdigheten skal

resultere i at samfunnets innbyggere har mulighet til og ønsker å ta i bruk sine rettigheter (Døving, 2009, s. 49). Det at et samfunn har rettigheter basert på kultur og ikke basert på individet kan til tider skape debatt. Målet for strategien er likevel klart. Det er å bidra til god integrering for alle individer i samfunnet.

Individet går gjennom integreringsprosesser på flere arenaer. Individet kan være godt integrert på jobben, men samtidig dårlig integrert i nabolaget der hun eller han bor (Døving, 2009, s. 10). Som en hver politisk strategi har også multikulturalisme sine skeptikere. Kritikken hevder at ved å anerkjenne og fokusere på samfunnsgruppers ulikheter, skaper strategien varige strukturer der samfunnet alltid vil ha minoritetsgrupperinger. Multikulturalismens store utfordring er å få et samfunn der man aksepterer gruppers ulikheter uten at ulikhetene får utvikle seg i en retning som skaper en voksende avstand mellom minoritet og majoritetsbefolkning (Døving, 2009, s. 46).

2.5.2 Kulturelle fenomen

Det enkelte kulturelle fenomen er ikke lenger knyttet til et spesielt sted. Kulturelle fenomener forflytter seg sammen med migrasjon av mennesket. Individet tar gjerne med seg kulturelle fenomener som klesdrakt, matretter og symbolske handlinger når han eller hun forflytter seg over landegrenser (Døving, 2011, s. 12). En essensialistisk kulturforståelse går ut på at man ser på kulturelle fenomener som noe som ikke forandrer eller forflytter seg over tid. Ved å se kultur som essensialistisk er det lett å sette et skille mellom vår og deres kultur. Disse skillene blir ofte generaliserende og er lite nyttige når man skal se etter flytende grenser og utvikling i og mellom ulike kulturer. En essensialistisk forståelse kan føre til at kulturelle fenomener får ansvaret for positiv og negativ integreringsutvikling. Kultur bør sjelden sees alene som årsaker til positive eller negative integreringstrekk. Integrering og kultur må som oftest sees i sammenheng med sosioøkonomiske faktorer. Selv uten en bevisst eller ubevisst essensialistisk kulturforståelse, er det lett å overtolke eller være for lite nyansert når man tolker kulturelle fenomener. Har man lite kjennskap og få referansepunkter til en kultur, kan dette resultere i at man overtolker kulturen man møter. En overtolkning av kultur innebærer at kultur blir vurdert som statisk og på en forenklet måte. For å kunne

vurdere kultur på en nyansert måte er vi avhengig av å se mangfoldigheten innen den enkelte kultur og de kulturelle fenomenene. En forenkling av kultur vil kunne føre til en lite konstruktiv integreringsdebatt. Forenklingen vil føre til konstruksjonen av stereotyper og virke hemmende på godt integreringsarbeid. Viktige sosioøkonomiske faktorer som klasse, kjønn og etnisitet blir ikke tatt hensyn til ved en forenklet kultur forståelse (Døving, 2011, s. 13).

En essensialistisk tolking ser på kultur som styrende for hvilken identitet man utvikler. En slik tolkning vil resultere i en antagelse om at alle med bakgrunn i en norsk kultur ville ha en identisk norsk identitet. Døving beskriver videre eksempler der man bruker kultur for å gjøre individet mer eksotisk eller mindre eksotisk ved å koble kultur og identitet for tett sammen. I sin ytterste konsekvens kan en essensialistisk kulturtolkning føre til kulturrasisme. Kulturrasisme definerer individet ut i fra kultur, etnisitet eller religion. På et mer overordnet plan vil kulturrasismen sette ulike kulturer i et hierarkisk system (Døving, 2009, s. 14).

Begreper som essensialistisk kulturforståelse, overtolkning av kultur og kulturrasisme viser at kjennskap til kultur ikke alltid er nyttig i søken om å bli kjent med individet. Samtidig viser nyansert tolkning av kultur og kulturkunnskaper seg nyttig for å kunne kommunisere i et multikulturelt samfunn (Døving, 2009, s. 16).

2.5.3 Tre trekk og tre forestillinger

Døving har intervjuet en kvinne fra Somalia, en mann fra Pakistan og en mann fra Bangladesh. Gjennom de tre intervjuene kommer Døving frem til tre trekk som er viktige forutsetninger for en vellykket integrering i det norske samfunnet. De tre forutsetningene er:

Aksept av forskjellighet: Døving skriver at hennes somaliske informant opplevde diskriminering som jobbsøker og som arbeidstagende. Den somaliske kvinnen sier at selv om hun tok del i arbeidsmarkedet ble hennes navn, hudfarge og klesdrakt markører som skapte en forskjell og avstand mellom henne og hennes arbeidskollegaer.

Innpass på arbeidsmarkedet: Mannen fra Pakistan forklarer hvordan integrering kom gjennom arbeid. Arbeidet ga han muligheten til å lære norsk, kjøpe bolig og få seg venner og kollegaer.

Bli sett på som et individ: Mannen fra Bangladesh forklarer at å bli behandlet som et individ med personlig moral, egne livsmål og individuelle behov har skapt en lojalitet og tilknytning til Norge (Døving, 2009, s. 41).

Døving forklarer at det å bli sett på som likestilt de menneskene en omgås, er en viktig del av å bli integrert. Det individet som ansees som annerledes vil ofte komme på avstand av de individene han eller hun omgås med. Hva som ansees for å være normen er som oftest styrt av samfunnets majoritetsgruppe (Døving, 2009, s. 40). Intervjuene i Døvings bok forklarer oss hvordan det norske samfunnet kan virke inkluderende og ekskluderende. Opplevelsen av å være inkludert er ofte et spørsmål om hvor godt individet klarer å etablere personlige relasjoner, skriver Døving (Døving, 2009, s. 41-42).

Døving forklarer tre ulike forestillinger som historisk og i det moderne samfunnet dukker opp når spørsmålet "hva er god integrering?" diskuteres.

Forestilling nummer en: Er at innvandrers kultur må gjennom en sivilisatorisk utviklingsprosess. Prosessen er nødvendig for at kulturen innvandreren har med seg skal kunne oppnå nivået til kulturen i landet de har innvandret til. Evolusjonismen vil hevde at alt er oppstått fra det enkle og primitive, men gjennom bestemte utviklingsrammer vil sivilisering kunne oppnås. Ved hjelp av evolusjonismen kan ulike kulturer oppnå samme siviliseringsnivå som vestlig kultur. Døving mener at dagens integreringsdebatt har tolkningsrammer som stammer fra evolusjonismen.

Forestilling nummer to: Er at samfunnets medlemmer må ha et felles verdigrunnlag. Tilknytning til medborgere og følelsen av likhet og fellesskap er viktig for et samfunn. Norges innbyggere må oppleve felles identitet og felles verdier

Forestilling nummer tre: Er at staten er ansvarlig for å innføre konstruktive gruppebaserte rettigheter som bevarer minoritetskulturene. Hva som kreves for god integrering påvirker politiske prosesser og bestemmelser. Myndighetenes syn på hva som er god integrering har derfor sterk påvirkning på utformingen og styringen av integreringsprosesser (Døving, 2009, s. 67).

2.5.4 Barn av innvandrere

I boken *Norsk innvandringshistorie* skriver Grete Brochmann at integrering ble et politisk tema i starten av 1980-årene. Politikernes første integreringstiltak fokuserte på områdene språkopplæring, boforhold, arbeidsmarked og tiltak rettet mot kvinner (Døving, 2009, s. 80). Mot slutten av 1980-årene byttet norsk integreringsarbeid fokus fra å se innvandrere som grupper til å se innvandrere som individer. Politikken fokuserte på ansvaret og viljen den enkelte innvandrer måtte ha for å kunne integreres. Den enkeltes mulighet til å gjøre selvstendige valg ble sett på som meget viktige byggesteiner i samfunnets integreringsarbeid. Politiske strategier vektla særlig selvstendighet for den yngre generasjon. Et økende antall av de som ble omtalt som innvandrere hadde levd hele sitt liv i Norge, men var født av foreldre som hadde innvandret. Når individet ble satt i fokus, dempet staten det offentlige ansvar for individets vellykkete integrering. (Døving, 2009, s. 81).

Stortingsmelding nummer 49 fra 2003-2004 hadde et klart ønske om å sette et skille mellom individer som er født i Norge av innvandrerforeldre og individer som selv hadde innvandret. Det var viktig å jobbe for et samfunn der foreldregenerasjonens regler og normer ikke stod i veien for yngre generasjoners deltakelse i det norske samfunn. Ønsket var å omtale integrering som en prosess som var aktuell for mennesker som hadde innvandret eller flyktet til Norge. Deres barn som var født i Norge skulle omtales og være delaktige i strategier som innebar inkludering og deltakelse. Inkluderings- og deltakelsesstrategiene skulle være gjeldende for både majoritet og minoritetsbefolkning. Selv etter at politikerne satte det klare skillet mellom andre- og førstegenerasjonsinnvandrere, har det vist seg at den offentlige debatten ikke alltid anerkjenner dette skillet. Det resulterer i at barn født i Norge av innvandrerforeldre til stadighet blir behandlet og debattert som om de var nyankomme innvandrere. Politiske

debatter har satt fokus på viktigheten av deltakelse i arbeidsliv, utdanning, boligmarked og felles verdier. Når mediene har fått styrt debatten har som oftest spørsmålet om verdier vært i sentrum.

På 1990- tallet har integreringsprosessen ofte blitt sett på fra et problemfokuset standpunkt. Problemet som ofte er trukket frem i debatten er at verdier innvandrere og flyktninger har med seg til Norge er en trussel mot norske verdier (Døving, 2009, s. 82-83). Den danske statsviteren Per Mouritsen påpeker at man altfor ofte omtaler verdier som et resultat av en spesifikk kultur. Det faller naturlig å sette verdier en er stolt av i sammenheng med egen kultur. Mouritsen vil frem til at samfunnets verdier ofte er et resultat av langvarig politisk kamp. Den politiske kampen føres ofte med et ønske om å endre på samfunnets kulturelle tradisjoner (Døving, 2009, s. 86).

2.5.5 Transnasjonal tilhørighet og diaspora

Transnasjonal tilhørighet er et produkt av menneskets migrasjon. En transnasjonal tilhørighet oppstår når individet føler tilhørighet til to eller flere geografiske områder samtidig. Et individ som har et engasjement, relasjoner, investeringer, emosjoner og praksiser som går på tvers av landegrenser har en transnasjonal tilhørighet, dermed blir transnasjonalitet summen av de relasjonene individet har mellom to eller flere stater. For flere av Norges immigranter fra Somalia er det vanlig å gjennomføre kortere eller lengre reiser og opphold i Somalia. Reisens formål kan være familiebesøk, religiøse ritualer, utdanning eller ønske om et ekteskap med noen fra eget eller foreldrenes fødeland. I integreringsdebatten kan transnasjonalitet bli vurdert som negativt for individets integrering. At individet har sterke bånd til andre stater kan bli sett på med kritiske øyne når det gjelder individets ønske og mulighet til å bygge en tilstrekkelig lojalitet til Norge (Døving, 2009, s. 91-92).

Der transnasjonalitet handler om summen av de bånd individet har på tvers av landegrenser, omhandler diaspora forstillingen individet har om å høre hjemme et annet geografisk sted en der han eller hun per dags dato bor. Individer med diasporaidentitet har sterke transnasjonale bånd, men det er ikke slik at alle individer med et transnasjonalt bånd har en diasporaidentitet. Transnasjonal tilhørighet trenger ikke

bety at man ønsker seg til et annet samfunn eller stat på permanent basis, men en person i diaspora har et ønske om å bosette seg et annet sted enn der han eller hun i dag bor. For individet i diaspora trenger det ikke å oppleves som realistisk at han eller hun en gang skal få muligheten til å bosette seg permanent i et annet samfunn eller stat, det holder at personen har et sterkt ønske om å kunne reise tilbake til et bestemt samfunn eller land.

Faglitteraturen lister opp fem punkter som må være til stede for at en skal kunne omtale et samfunn som et diasporasamfunn.

For det første er det gjerne tvunget migrasjon som gjør at det oppstår diasporasamfunn. Den tvungne migrasjonen er ofte et resultat av politiske handlinger. For det andre opplever individene at det opprettholdes et kollektivt minne i perioden de er borte fra ønsket bosted. For det tredje har diasporasamfunnet en vilje til å opprettholde gruppen sin som en minoritetsgruppe. Dette kan kobles i sammenheng med at grupper i diaspora har tanker om at deres gruppe aldri vil bli fullt ut akseptert av majoritetssamfunnet. For det fjerde vil et diasporasamfunn etablere sosiale og religiøse nettverk og foreninger på sitt nye bosted. Samtidig vil det være viktig for diasporasamfunnet å opprettholde relasjoner og nettverk til sitt opprinnelsesland. Det femte kriteriet er at diasporasamfunnet skaper en mytologisering som omhandler deres fødested. Denne mytologiseringen blir videreført mellom generasjoner, der det ultimate ønsket er en gang å kunne vende tilbake til samfunnet eller staten de følte de måtte forlate. (Døving, 2009, s. 94).

2.5.6 Religion og integrering

I Integreringsdebatten på 1980- og 1990- tallet var det vanlig å bruke etniske og nasjonale kategorier når man snakket om immigranter. Døving påstår at det i dag er først og fremst religion som brukes for å kategorisere grupper som har immigrert til Norge (Døving, 2009, s. 107). I dagens integreringsdebatt er ordene islam og muslim de to ordene som blir hyppigst brukt. Det å være muslim blir ofte likestilt med å være dårlig integrert, samtidig blir islam som religion sett på som et hinder for en tilstrekkelig integrering (Døving, 2009, s. 108).

Engelskmannen Samuel Huntington er kjent for boken "The Clash of Civilizations and the Remaking of the World Order". I boken hevder Huntington at fremtidens konflikter ikke vil stå mellom stater med ulike politiske ideologier, men mellom ulike religiøse retninger. Han mener at religion blir en stadig mer markant identitetsmarkør på den globale arena. Den islamske sivilisasjonen er den i sterkest vekst, ifølge Huntington. Han mener samtidig at islam har spilt en vesentlig rolle i konflikter som tilhører samtiden. Grunnen til at religion står så sterkt som identitetsskapende faktor er at religiøs tilknytning er noe individet har eller ikke har. Han mener individet ikke kan være halvt kristen og halvt muslim. Som andre samfunnsvitenskapelige tanker har også Huntingtons tanker blitt møtt med kritikk. Det er vanskelig å se at alle muslimer eller kristne er en kulturell homogen gruppe, er kritikkenes hovedpunkt. Innad i hver religion møter en markante og mindre markante kulturelle ulikheter og tolkninger av egen religion. Kritikerne mener Huntington ikke tar høyde for at det finnes mangfold blant en hver religion. Den enkelte religion er sammensatt av en rekke trossamfunn og trosretninger. Huntington får også kritikk fordi han ikke nevner andre faktorer som er identitetsbyggende for individet. Han anerkjenner ikke at en religiøs person kan skille offentlig lovgivning fra private religiøse praksiser. Individet kan være bærer av vestlig pass, jobbe i en vestlig bedrift og ha et nettverk rundt seg som ikke ønsker å leve et fundamentalistisk muslimsk levesett, men like fullt ut være muslim. Huntington får kritikk for å bidra til et snevert syn på religion, særlig er det islam han velger å omtale uten å bidra til en fremstilling som ser og vurderer det religiøse mangfold (Døving, 2009, s. 110).

Døving mener den norske integreringsdebatten preges av tre trekk når islam diskuteres. Disse tre trekkene er ikke ulike de tanker som Huntingtons teori kritiseres for. Det første trekk er at muslimer fremstilles som en gruppe, men bør sees som en kategori. Det er klare skillelinjer mellom en gruppe og en kategori. En gruppe er organisert, de har en felles agenda og har en ledelse. En kategori består av noen eller noe som deler en eller flere karakteristikk. Språk og religion er eksempler som utgjør karakteristikk. Det at man havner i samme kategori kan være et utgangspunkt for å delta i en gruppe sammen, men en gruppe mennesker kan bestå av mennesker fra flere kategorier. De gangene muslimer beskrives som en etnisk kategori vil det innebære at muslimer sees

som en kulturell gruppe. Når muslimer blir trukket frem som en gruppe ser man bevisst eller ubevisst vekk fra muslimers ulike praktisering av religionen. Ved å bruke betegnelsen gruppe eller kategori feil, bidrar en til misvisende informasjon rundt en religions mangfold og individers ulike praktisering av den enkelte religion (Døving, 2009, s. 110-111).

Trekk nummer to er at islam omtales som en tidløs religion der utvikling er ikke-eksisterende. I offentlige debatter blir ofte islam omtalt ut i fra generelle historiske fakta og ikke ut i fra antropologiske fakta. Dette gjør at kunnskap om islam sin historie og ikke kunnskap om individets praktisering av islam er den kunnskapen som blir dominerende i integreringsdebatten. Ved bevisst eller ubevisst å omtale islam med de overnevnte vinklinger, minsker vi vår forståelse for at det er mange variasjoner i den enkeltes praktisering av islam. Ikke bare mister man forståelsen for nyanser i det enkeltes individets religiøse praksis, en mister også forståelse for at islam som andre religioner til stadighet er i endring (Døving, 2009, s. 111-112).

Trekk nummer tre er et politiskorientert fokus på islam som religion. Med dette mister man forståelsen for islam som en frelseorientert religion. Døving skriver at hun i Oslo fant en stor overvekt av litteratur som omhandler islamsk juss og politikk. Dette til tross for at islam først og fremst er en frelseorientert religion. Den islamske litteraturen som omhandler tilgivelse, velsignelse, dommedag og frelse er i Oslo by sine bokhandlere langt på vei fraværende. Skal man finne litteratur i Oslo som omhandler islam og frelse må en oppsøke bokhandlere som spesialiserer seg på islamsk litteratur. Trekk nummer tre blir, som trekk nummer en og to, et trekk der fokuset dreies vekk fra det mangfoldet muslimene representerer (Døving, 2009, s. 112).

2.5.7 Religionsfrihet

I Norge er religionsfriheten grunnlovfestet og for store deler av Norges befolkning er religionsfrihet en høyt verdsatt rettighet. Religionsfriheten er i Norge en individuell rettighet, men i det norske samfunnet blir denne rettigheten først og fremst ivaretatt gjennom statlig økonomisk støtte til de ulike religiøse samfunn. Retten til å utøve valgfri religion har også sterk støtte i de internasjonale menneskerettigheter. De internasjonale

menneskerettighetene krever at en stat skal legge til rette og beskytte de ulike religiøse grupper som tilhører staten (Døving, 2009, s. 113).

2.5.8 Stereotyper

Døving skriver at stereotyper har en klar innvirkning på individets vilkår for integrering. Stereotyper er egenskaper individet får tildelt på bakgrunn av ytre kjennetegn som hudfarge, klesdrakt, språk eller navn. Stereotyper kan gjøre seg gjeldende på viktige integreringsarenaer som arbeidsplass, utdanningsinstitusjon og boligmarked. De tre arenaene er ansett som nøkkelarenaer som individet må håndtere om han eller hun skal få en god integreringsprosess (Døving, 2009, s. 128).

Stereotyper har vist seg å være vanskelige å bli kvitt. Det finnes stereotyper av alle mennesker, men det er som oftest minoriteter som vil oppleve den hemmende effekten av stereotyper. Stereotyper blir brukt til å konstruere identitetspolitikk. Identitetspolitikkenes viktigste strategi er å kollektiviserer individet på bakgrunn av individets identitet. Gruppen som blir dannet gjennom identitetspolitikk skal oppleves som truende for de som står utenfor gruppen. Gruppens truende faktor er gjerne basert på religiøse og kulturelle ulikheter og uenigheter (Døving, 2009, s. 129).

Selvrettferdighet er en grunnpilar i konstruksjonen av stereotyper. Når man kollektiviserer andre blir man samtidig selv kollektivisert. I denne prosessen vil alltid eget kollektiv komme i et bedre lys en de andres kollektiv. Resultatet av denne prosessen er at det blir legitimt å sette de andre på sidelinjen og i noen tilfeller ekskludere dem delvis eller helt fra samfunnet. Gjennom stereotypene rettferdiggjøres en forskjellsbehandling på grunnlag av at de andre har antatt dårligere verdier en de verdier en selv lever etter (Døving, 2009, s. 130). Grunnpilar nummer to er skyld. Man tilegner enkelte samfunnskollektiv skyld for det man anser som negativ samfunnsutvikling. De gruppene som blir sett på som skyldige vil også bli sett på som en trussel for samfunnet. Eksempler på negativ samfunnsutvikling kan være økt kriminalitet, trangere arbeidsmarked og kulturelle forandringer majoriteten ser på som ikke ønskelige. Den tredje grunnpilar er essensmarkører. Symbolsaker som tydelig skaper et skille mellom grupper er vellykkede essensmarkører. Markørene skal

fremheve og skape en klarhet i gruppens kjerneidentitet (Døving, 2009, s. 130). Døving avslutter avsnittet om stereotyper med å skrive at en bevisstgjøring rundt hvordan stereotyper blir til, og hva de gjør med oss, vil kunne minske stereotypenes polariserende effekt på samfunnet (Døving, 2009, s. 131).

Jef Huysmans mener temaet innvandring og migrasjon altfor ofte blir diskutert i sammenheng med samfunnets sikkerhet der den enkelte immigrant blir sett på som en potensiell sikkerhetsutfordring og trussel mot det etablerte samfunn. Individets identitet blir sett på som statisk. Med andre ord beholder individet en uforandret identitet gjennom hele livet. Identitet er en viktig faktor når en ser på innvandrere og immigranter som en samfunnstrussel. Dette er ikke en objektiv måte å se immigranter på, men på den måten kan en skape to ulike samfunnsenheter der den ene enheten fremkaller tillit mens den andre enheten fremkaller frykt. Det skapes en situasjon der de andres identitet blir trusselen mot vår egen identitet. Konsekvensen er et samfunn som blir delt i *vi* og *de andre*. Delingen resulterer i inkludering av noen individer og grupper samtidig som andre individer og grupper ekskluderes. Et samfunn som beskrevet over er et samfunn som øker sine muligheter for å oppleve voldelige konflikter mellom immigranter og innfødte, skriver Huysmans. Døving mener det er viktig å være bevisst på mekanismene som kan skape deling og polarisering av samfunnet. Når en forstår hvordan deling og polarisering skjer gjennom stereotyper og hvordan disse stereotypene konstrueres, vil det være større mulighet for at stereotypene mister noe av sin effekt på samfunnet (Døving, 2009, s. 130-131).

2.6 Stoltenberg II regjeringen "En helhetlig integreringspolitikk"

Studien ønsker å sette innsamlede data i lyset av Stoltenberg II- regjeringens stortingsmelding nummer seks som ble laget i 2012-2013. Stortingsmeldingen har tittelen "En helhetlig integreringspolitikk". Denne stortingsmeldingen er valgt fordi den har satt fokus på innvandrere, barn av innvandrere, mangfoldsamfunnet og integrering. Den siste stortingsmeldingen som er laget av dagens Justis- og beredskapsdepartement har fokusert på asylsøkere, flyktninger og prosessen fra et liv på asylmottak til en plass i arbeidslivet. Den siste stortingsmeldingen har med andre ord liten relevans for den

gruppen jeg har intervjuet, da de alle er langtidsboende innvandrere eller barn født i Norge av foreldre som har innvandret.

2.6.1 Alle skal med

Stortingsmeldingen beskriver politikken som skulle sørge for at mangfoldsamfunnet fungerte som en enhet. Integreringspolitikkenes hovedmålsetning var at ved å bruke sine ressurser skulle alle samfunnets borgere ta del i felleskapet (Det Kongelige barne-, likestillings- og inkluderingsdepartement, 2012, s. 7).

2.6.2 Integrering er for alle

Regjeringens integreringsprosess omhandler alle samfunnets borgere. Prosessen er like aktuell for individet som er født i Norge som den er for individet som har innvandret til samfunnet han eller hun bor i. Enkeltindividet er bevisst eller ubevisst en del av integreringsprosessen. Prosessen starter ved menneskets fødsel og avsluttes når døden inntreffer. Prosessen vil for individet bestå av muligheter, rettigheter og forpliktelser. Det forventes at alle innbyggere i samfunnet bidrar etter egen evne. Integreringspolitikken skal bidra til at alle Norges innbyggere opplever en tilhørighet til Norge og får en mulighet til å ta del i det norske samfunnet (Det Kongelige barne-, likestillings- og inkluderingsdepartement, 2012, s. 7).

2.6.3 Arbeid

Stoltenberg II- regjeringen understreker at menneskene som bor i Norge er landets viktigste ressurs og at et hvert individ skal få brukt sin kvaliteter og egenskaper. Arbeid sees på som en viktig nøkkel for samfunnsdeltakelse og økonomisk selvstendighet. Det er derfor viktig at flest mulig deltar i arbeidsmarkedet. Regjeringen ønsket at flest mulig av landets innbyggere i yrkesaktiv alder er i arbeid. Et godt voksenopplæringstilbud var et av tiltakene som skulle fungere positivt på immigranternes arbeidskarriere. Voksenopplæringen ble styrket ved å skape et studieløp der språk og annen undervisning promoterer den enkeltes mulighet til å bli yrkesaktiv. Regjeringen ønsker

også en bedre utnyttelse av individets kompetanse (Det Kongelige barne-, likestillings- og inkluderingsdepartement, 2012, s. 8).

En vellykket velferdsstat er avhengig av at flest mulig i yrkesaktiv alder deltar i arbeidslivet. Det totale arbeidsmarkedet i Norge etterspør arbeidskraft, og gjennom arbeid vil individet oppleve å styrke sine bånd til det samfunnet. Regjeringen mente at arbeid var viktig og nyttig for likestilling mellom mann og kvinne. Kvinner som er yrkesaktive er kvinner som er økonomisk selvstendige. En eventuell diskriminering kan hindre individet i å få brukt sine kvaliteter og egenskaper og hindre deltakelse i yrkeslivet. Resultatet av diskriminering kan for individet være dårligere sosiale og økonomiske levekår, som igjen gir en svekket levestandard. Samfunnet taper på diskriminering fordi det enkelte individ taper sin tilhørighet til samfunnet og opplever en synkende tillit til medborgere og myndigheter. Regjeringen ønsket et kontinuerlig arbeid for å motarbeide og forhindre eventuell diskriminering av individer eller samfunnsgrupper (Det Kongelige barne-, likestillings- og inkluderingsdepartement, 2012, s. 8).

2.6.4 Utdanning

For Stoltenberg II- regjeringen var det et mål at flest mulig skulle fullføre den utdanningen de ønsket og hadde behov for. En fullført utdanning ble sett på som nøkkelen til å kunne skaffe seg arbeid. Deltagelse i arbeidsmarkedet skulle resultere i en aktiv og inkluderende samfunnsdeltagelse. Det norske utdanningssystemet skulle gi individet mulighet til selvrealisering. Individet skulle ikke hindres av sosial bakgrunn, men ha muligheten til å strekke seg mot sitt potensial (Det Kongelige barne-, likestillings- og inkluderingsdepartement, 2012, s. 48).

Regjeringen ønsket at alle skoleelever i grunnskolen og på det videregående trinnet fikk utdanning tilpasset individet og at hver elev satt igjen med et godt læringsutbytte. Frafall fra videregående skole skulle hindres og regjeringen ønsket å tilby en god voksenopplæring for de som skulle ha behov for det (Det Kongelige barne-, likestillings- og inkluderingsdepartement, 2012, s. 48).

2.6.5 Fritid

Barn og unge skulle ha god tilgang til en variasjon av fritidsaktiviteter. Fritidsaktiviteter bidrar til sosialisering, læring og mulighet til fysisk utfoldelse. Aktiviteter utenfor skolen er en viktig møteplass for barn og unge. På denne møteplassen utvikler individet sosiale ferdigheter, sosialt nettverk, tillit til medmennesker og samfunnet. Regjeringen ønsket at valg av fritidsaktivitet skulle styres av individets interesser. Det var viktig at sosial bakgrunn eller barnets kjønn ikke skulle få styre individets valg av fritidsaktivitet. Aktiviteter på fritiden skulle være en mulighet for barnet til å utvikle og forfølge sine interesser og talent (Det Kongelige barne-, likestillings- og inkluderingsdepartement, 2012, s. 74).

2.6.6 Verdier

Myndighetene forventer at Norges innbyggere respekterer demokratiet og de internasjonale menneskerettighetene. De felles spillereglene er en nødvendighet for at landets innbyggere skulle kunne leve fredelig sammen. Innenfor de overnevnte rammer er Norge et mangfoldig samfunn der individet kan ha ulike tolkninger og prioriteringer av sine verdier, og stå fritt til å velge sin måte å leve på. Regjeringen baserer sin politikk på verdiene likestilling, likeverd, ytringsfrihet, religionsfrihet, livssynsfrihet, solidaritet og sosial og økonomisk likhet. Sosial og økonomisk likhet var viktig for Stoltenberg II-regjeringen. Denne likheten skulle skapes gjennom at den enkelte innbygger forsto sin plikt og rettighet samtidig som han eller hun hadde en reell mulighet til å delta i arbeidsmarkedet og samfunnslivet (Det Kongelige barne-, likestillings- og inkluderingsdepartement, 2012, s. 104).

2.6.7 Religion og livssyn

Frihet til å velge tro og livssyn er en internasjonal menneskerettighet som er forankret i den norske Grunnloven, FN-konvensjonen og Europaråd-konvensjonen. Alle Norges innbyggere har rett til å utføre religiøs aktivitet og etablere trossamfunn alene eller sammen med andre. Individet har også rett til å velge vekk et religiøst liv og religiøs praksis. Den norske stat bidrar med støtte til religiøs aktivitet og religiøse samfunn i

Norge. Norge er i internasjonal målestokk et sekulært samfunn. Religion og religiøs aktivitet skaper til stadighet engasjement og debatt i det norske samfunnet. Debatter rundt integrering omhandler til stadighet hvilken rolle religion spiller i individets og gruppers integreringsprosess. (Det Kongelige barne-, likestillings- og inkluderingsdepartement, 2012, s. 106).

2.6.8 Diskriminering

Diskriminering er usaklig forskjellbehandling som skjer med eller uten overlegg.

Diskriminering i rettslig forstand er usaklig forskjellsbehandling som baserer seg på for eksempel kjønn, etnisitet, religion, livssyn, alder, funksjonsevne eller seksuell orientering. Diskriminering bekjempes gjennom de internasjonale menneskerettigheter og ved norsk lovgivning (Det Kongelige barne-, likestillings- og inkluderingsdepartement, 2012, s. 111).

Flere undersøkelser som tar for seg diskriminering viser at innvandrere som har immigrert fra muslimske land opplever mer diskriminering enn innvandrere fra ikke-muslimske land. I 2008 gjennomførte Integrerings- og mangfolds direktoratet (IMDI) en utvalgsundersøkelse. Fra de som svarte viste resultatet at nesten halvparten med bakgrunn fra land i Afrika og Asia hadde opplevd diskriminering. Diskrimineringen skal ha skjedd i kontakt med politiet, på utesteder, på restauranter og på offentlig transport, osv. Statistisk sentralbyrås (SSB) levekårsundersøkelse gjennomført i 2005/2006 viste at nesten halvparten av alle innvandrere mener de er blitt diskriminert i arbeidslivet, i helsevesenet, på utesteder og i utdanningssammenheng. De som har innvandret fra land som Somalia, Tyrkia, Iran og Irak opplever diskriminering oftest og på flest samfunnsområder. SSB sine innsamlede data viser at unge som er født i Norge av innvandrerforeldre, eller som har ankommet Norge som barn, også opplever å bli diskriminert (Det Kongelige barne-, likestillings- og inkluderingsdepartement, 2012, s. 113).

2.6.9 Statsborgerskap

Regjeringen ønsker at personer som bor permanent i Norge blir norske statsborgere. Statsborgerskapet markerer at individet deler det norske politiske felleskap sine grunnleggende verdier. Gjennom statsborgerskapet skapes en tilhørighet til det norske samfunnet. Skal man ha mulighet til å delta fullt ut i det norske samfunnet er statsborgerskap en nødvendighet. Individet har flere plikter og rettigheter med enn uten norsk statsborgerskap. Det er fra landene Somalia, Pakistan, Irak og Vietnam Norge har fått flest nye statsborgere. For å oppnå statsborgerskap må en delta på norskopplæring og si fra seg sitt tidligere statsborgerskap. Man må også ha en klarlagt identitet, permanent oppholdstillatelse i Norge og søkeren må være bosatt i Norge (Det Kongelige barne-, likestillings- og inkluderingsdepartement, 2012, s. 117).

2.6.10 Språk

Stoltenberg- regjeringen la vekt på at alle som bodde i Norge skulle lære seg norsk, men selv med et godt norskopplæringstilbud vil det alltid være noen som har bruk for språklig assistanse i kommunikasjon med offentlige kontorer og systemer. Faktorer som alder, språk, utdanning og livssituasjon er utslagsgivende for individets evne til å lære seg norsk. De som tilbyr de ulike offentlige tjenester må ta høyde for at enkeltindivider trenger assistanse i form av språklig tilrettelegging, oversettelser av tekst og tolking. Mangelfull språklig tilrettelegging, oversetting og tolking kan eksempelvis føre til svekket rettsikkerhet, dårligere informasjonsflyt til den enkelte pasient i helsesystemet og dårlig veiledning i det offentlige system. Undersøkelser viser at barn for ofte brukes som tolker for sine foreldre. At barn tolker for sine foreldre er noe regjeringen ønsket å unngå (Det Kongelige barne-, likestillings- og inkluderingsdepartement, 2012, s. 134).

3.0 Definisjoner og begreper

3.1 Innledning av definisjoner og begreper

Definisjoner og begreper er stadig i endring. Jeg har derfor valgt å utdype noen av definisjonene og begrepene som brukes i studien. Faguttrykkene som defineres og begrepene som forklares er valgt for å bidra til lesers forståelse av studien.

3.2 Strategier for integrering.

Integreringsideologiens to ytterpunkter er strategiene *assimilasjon* og *segregering*.

Assimilasjon betyr å smelte sammen. Assimilasjon er oppnådd når individet har inntatt normer, verdier og livsstil som sammenfaller med normene, verdiene og livsstilen til de som styrer integreringsprosessen.

Segregering er det motsatte av assimilasjon. Segregering handler om å adskille mennesker. Et segregert samfunn har ikke interesse av at individer og grupper samhandler med mindre det er for å kunne skape goder til den eller de som styrer segregeringsprosessen. Kriterier for segregering kan være menneskets hudfarge, religion eller økonomi (Døving, 2009, s. 9).

På 1970-tallet var Norge sammen med flere europeiske stater med på å skape og introdusere strategien *integrasjon*. Strategiens mål er å bevare ulike individers og gruppers kulturelle røtter, identitet og etnisitet gjennom integreringsprosessen. Integrasjon som strategi kommer ikke med en fastsatt og entydig ideologi. De ulike europeiske statene har brukt integrasjon på den måten som har passet hver enkelt stat best (Døving, 2009, s. 9).

Multikulturalisme promoterer rettigheter for den enkelte kulturelle gruppe i et samfunn, og målet med denne strategien er at de ulike gruppene skal kunne bevare sin egenart. Bevaring av de ulike kulturene i et samfunn kan gjøres ved at kulturelle viktigheter blir vernet om. Eksempler kan være tilrettelegging for gruppers særegne tradisjonelle feiringer og muligheten til å bruke eget morsmål. Multikulturalisme som strategi kommer med fleksibilitet for hver enkelt stat. Strategien skal fungere som et

politisk redskap for å bevare de ulike samfunnsgruppers særtrekk samtidig som samfunnet og staten skal fungere som en enhet (Døving, 2009, s. 10).

Multikulturalisme har blant annet fått kritikk fordi bevaring av en gruppes rettigheter noen ganger vil komme i konflikt med storsamfunnets verdier. Kritikerne mot multikulturalisme vil hevde at rettigheter som er kulturblinde og individorienterte bør stille sterkere enn gruppers bevaring av deres særegne kultur (Døving, 2009, s. 10). Mye av kritikken mot multikulturalisme kommer fra et feministisk ståsted. Feminister peker på minoritetssamfunnets manglende likestilling mellom kjønnene. Feminister frykter at støtte til multikulturalismen gjør at en enklere tier og godtar manglende likestilling mellom kjønnene. Kritikerne vil hevde at en manglende likestilling kan oppstå mellom kjønnene og forsterkes i hjemmet. Det pekes på at de fleste kulturer har sin kjerne i familien og hjemmet (Døving, 2009, s. 50). Multikulturalisme møter også kritikk fordi den presenterer minoritetsbefolkningen som en gruppe. Denne gruppetilhørigheten baseres på individets kultur og religion. Ved å gi individer for sterk gruppetilhørighet er multikulturalisme med på å undergrave mangfoldet blant minoriteter (Døving, 2009, s. 54).

Strategiene integrasjon og multikulturalisme har preget norsk integreringsdebatt og -prosess over lengre tid. Jeg har derfor valgt å forklare de grundig i studiens teoridel. Begge strategiene er godt beskrevet av norske akademikere og vel utprøvde i politiske strategier.

3.3 Etnisitet

Ifølge sosialantropologen Fredrik Barth kan individets *etnisitet* bare defineres når man setter individet i relasjon til andre individer. Etnisitet blir først relevant når individet får relasjoner til individer utenfor sin egen gruppe. Gjennom kontakt med andre individer vil individet oppleve samhandling og skapelse av nye nettverk. Individet vil gjennom denne samhandlingen og de nye nettverkene oppleve prosesser av inkludering og ekskludering. De særtrekkene individet sitter igjen med i etterkant av prosessene er individets etniske særtrekk. Individets etnisitet er den delen av menneskets identitet som avgjøres av individets oppvekst og bakgrunn (Endestad, 2012, s. 109).

Etnisitet er et vanskelig begrep å definere. Er etnisitet hudfarge, ansiktstrekk, kultur eller religion? Er etnisitet forbundet med indre kjennetegn, eller er etnisitet forbundet med individets ytre kjennetegn? I studien har jeg prøvd å klargjøre ordet ved hjelp av Fredrik Barth. I studien snakker mine informanter om seg selv og relasjonen de har til samfunnet de lever i. De forklarer hvor de som individ og minoritet står i forhold til majoritetssamfunnet. Mye av informasjonen informantene deler med meg omhandler inkludering og ekskludering i ulike hverdagssituasjoner. Summen av opplevd inkludering og ekskludering har innflytelse på informantenes tanker rundt eget medborgerskap og integrering.

3.4 Statsborgerskap og medborgerskap

Statsborgerskap er et medlemskap i en stat. Individet oppnår statsborgerskapet gjennom lovverket. Statsborgerskap kan individet få ved fødsel eller senere i livet. Norsk statsborgerskap kommer med en rekke politiske, sosiale og økonomiske privilegier. Stemmerett, tilgang til helsevesen og utdanningssystemet er noen av privilegiene som kommer med statsborgerskapet. Det er også plikter knyttet til det norske statsborgerskap. Eksempel på plikter er betaling av skatt og obligatorisk militærtjeneste. Et statsborgerskap er noe individet innehar eller ikke innehar (Korsgaard, 2007, s. 24).

Medborgerskap er noe individet innehar og utfører som et av flere individ i et samfunn. Individet er medborger i relasjon til mennesker han eller hun deler samfunn med. Medborgerskapet sier noe om den identiteten individet deler med andre individer i samfunnet. Hvordan individet velger å utøve sitt medborgerskap sier noe om individets grad av tilhørighet til samfunnet (Korsgaard, 2007, s. 25).

Et individ kan være både statsborger og medborger, men kan også være medborger uten å være statsborger. En statsborger er automatisk medborger, men individet velger selv hvilken type medborger han eller hun vil være.

Deler av studiens intervju omhandler statsborgerskap og medborgerskap. Studiens definisjoner av begrepene er hentet fra en dansk bok. Danmark er verken langt unna Norge geografisk eller med tanke på samfunnsstruktur. Dette gjør danske definisjoner hjelpsomme også i norsk kontekst. Begrepene statsborgerskap og medborgerskap er viktige i integreringsprosessen fordi de har innvirkning på individets følelse av tilhørighet, og hvordan og i hvilken grad individet deltar i samfunnet. En minoritets norske statsborgerskap kan ha betydning for hvordan individet ser på seg selv i relasjon til majoritetssamfunnet. Oppnår minoritetsindividet statsborgerskap har det også betydning for hvordan samfunnet ser på han eller henne. God utøvelse eller mangel på god utøvelse av medborgerskap sier noe om hvordan individet har funnet seg til rette i samfunnet.

3.5 Identitet og bindestreksidentitet

Christine M. Jacobsen beskriver *det norske og nordmenn* som begreper majoritetssamfunnet gjerne ser på som fastlagte, og som ikke trenger å defineres eller forklares. Likevel blir mennesker som har andre trekk eller egenskaper en majoritetsbefolkningen til stadighet minnet på hva som skiller dem fra sine medborgere. Individet med minoritetsbakgrunn som er født eller har hatt store deler av sin oppvekst i Norge, vil både møte krav fra majoritetssamfunnet og krav fra foreldre og familie som har hatt sin oppvekst i samfunn som ligger fjernt fra norsk kultur og levesett (Jacobsen, 2002, s. 111).

Hvordan utvikler individet med minoritetsbakgrunn da sin identitet? Hvordan takler individet krav og forventninger fra to grupper som kan ha ulike kulturer og virkelighetsoppfatninger? Jacobsen nevner tre ulike strategier individet kan innta bevisst eller ubevisst for å takle overnevnte utfordringer og bygge sin identitet (Jacobsen, 2002, s. 111).

Noen forsøker å opprettholde det Jacobsen kaller *rene identiteter*. En ren identitet er et produkt av at individet beholder sin emosjonelle, sosiale og kulturelle identitet fra sitt eget eller foreldres fødeland (Jacobsen, 2002, s. 111).

Bindestreksidentitet er et produkt av at individet vedlikeholder etniske grenser samtidig som individet beveger seg mellom minoritetskulturen og majoritetskulturen. Individet gjør det han eller hun kan for at de to ulike kulturene ikke skal komme i konflikt med hverandre. Et individ med bindestreksidentitet veksler opptil flere ganger daglig mellom sine kulturelle identiteter (Jacobsen, 2002, s. 111).

Multikulturell identitet skapes gjennom de ulike erfaringer individet har med å leve i et multikulturelt samfunn. Multikulturell identitet krever at individet kontinuerlig reflekterer over egen identitet og sin posisjon i relasjon til de kulturer han eller hun påvirkes av. Kulturene individet påvirkes av er alltid i bevegelse. Dermed vil den multikulturelle identiteten også alltid være i bevegelse (Jacobsen, 2002, s. 111).

Når de tre overnevnte strategiene er beskrevet er det viktig å huske at individets identitet endrer seg gjennom livsløpet, at identiteten blir påvirket av historiske omstendigheter og at den alltid vil settes i en hierarkisk relasjon til andre individers identitet. Individet har sin identitet i forhold til og i relasjon til både mennesker og samfunnet han eller hun lever i (Næss, 2010, s. 104).

Skapelse av identitet er en livslang prosess. Individet skaper sin identitet både bevisst og ubevisst. Begrepet identitet er tatt med fordi studien medborgerskap og integrering handler om hvem man er og hvor man står i relasjon til sine medmennesker og samfunnet. Det har derfor vært viktig å kunne si noe om identitet som begrep. Studien har valgt å bruke definisjonene til den norske sosialantropologen Christine M Jacobsen. Jeg ser det som nyttig for studien å kunne bruke en definisjon fra en akademiker som har god kunnskap om det norske samfunnet.

3.6 Hudfarge/hvithet

Hudfarge kan ha noe å si for hvordan ulike grupper omgås hverandre. En av temaene i mine intervjuer er hudfarge. Hovedpoenget med dette temaet er å finne ut om den intervjuede har noen refleksjoner rundt hva hudfarge har å si for hans eller hennes grad av tilhørighet og integrering i sitt lokalsamfunn.

Anders Vassenden skriver i en artikkel fra 2011 om hvordan det å ha hvit hudfarge i det norske samfunnet gir den som innehar hvitheten en privilegert sosial og økonomisk posisjon. Dette til tross for at hvit hudfarge ofte blir tatt for gitt og dermed fremstår som usynlig i samfunnet. På motsatt side vil annen hudfarge enn hvit fremstå som synlig, og være en konstant identitetsmarkør (Vassenden, 2011, s. 160).

En del av intervjuet informanten svarer på omhandler hudfarge. I den delen blir informantene spurt om hudfarge har noe å si i deres relasjon til andre mennesker og samfunnets institusjoner. Anders Vassendens forklaring på hudfarge er nyttig fordi den sier noe om hudfarges usynlighet og synlighet i dagens Norge. Vassenden forklarer på en god måte hvordan hudfarge kan ha innvirkning på sosiale relasjoner, og samtidig være både usynlig og synlig i samfunnet. Det er en styrke at Vassenden har skrevet sin tekst om hudfarge så sent som i 2011 og at han som ansatt ved Universitetet i Stavanger har god kunnskap om det norske samfunn.

3.7 Kultur

I boken «The multicultural riddle» hevder sosialantropologen Gerd Baumann at en kan snakke om kultur på to ulike måter. Baumann mener det ikke handler om to ulike teorier for kultur. Han mener det er snakk om to ulike diskurser rundt begrepet kultur. Den ene diskursen ser på kultur som *essensialistisk*, det vil si at kultur er noe individet innehar. Essensialistisk kultur er statisk og handler om å gjøre barn til kulturelle kopier av sine foreldre. Den andre måten å se kultur på er at den er *prosessuell*, som vil si at individets kultur skapes gjennom individets livsprosess. Når hvert enkelt individ skaper sin egen kultur vil kulturen være i utvikling fra generasjon til generasjon. Baumann forklarer begge diskursene som samfunnsnyttige, men en skal være bevisst på hvilken diskurs som brukes (Baumann, 1999, s. 83). Et av spørsmålene studien stiller informantene handler om deres kultur. Spørsmålet ønsker å få frem informantens tanker rundt hva kultur er, hvor deres kultur kommer fra og hvem som påvirker deres kultur.

Baumann forklarer godt to ulike syn på hvordan en kan tenke og prate om kultur. Hvordan mennesker forstår sin egen kultur kan ha noe å si for hvordan mennesker tilnærmer seg og skaper relasjoner til sine medborgere. Kultur og omtalen av kultur kan

brukes til å åpne dører, men også til å lukke dører. Derfor er kultur og omtalen av kultur viktig i en integreringsprosess.

3.8 Dagsordenmakt

Dagsordenmakt handler om hvem som bestemmer hvilke hendelser, temaer og spørsmål som blir belyst av media. Den eller de som sitter med dagsordenmakt har også mulighet til å bestemme når og på hvilken måte saker blir belyst av media. Den eller de med dagsordenmakt kan også hindre eller forsinke saker i å bli delt offentlig. Gjennom å styre medias informasjonsstrøm styrer en også hva offentligheten får av informasjon på ulike samfunnsområder. Eksempler på aktører med dagsordensmakt er redaktører, politikere og kjendiser (Næss, 2010, s. 168).

Hans Erik Næss presenterer tre spørsmål som kan stilles for å finne ut av hvordan saker belyses i media. Spørsmål nummer en: Hvordan er hendelser og relasjoner fremstilt? Spørsmål nummer to: Hvilke identiteter blir gitt den eller de som fremstilles gjennom den aktuelle mediedekningen? Spørsmål nummer tre: Hvilke relasjoner er det mellom de involverte i den aktuelle mediedekningen? Her kan eksempel på relasjoner være relasjon mellom reporter og kilde og/eller relasjon mellom kilde og publikum (Næss, 2010, s. 168).

Ordet integrering er hyppig brukt i media. Det er da viktig å være bevisst på hvordan ordet brukes. Hvem settes i relasjon til ordet integrering og hvilken relasjon får den eller de omtalte i forhold til sine medborgere og samfunnet? Den som setter dagsorden har stor makt når det gjelder hvordan integreringsprosesser fremstilles og kan langt på vei kontrollere hvilke inntrykk samfunnets borgere får av integreringsprosesser. Dagsordenmakt kan med andre ord fremstille integreringsprosesser med positivt eller negativt fortegn.

Motivasjonen for å sitte med dagsordensmakt kan variere mellom samfunn og over tid. Studien har derfor valgt en norsk akademikers syn på hva dagsordensmakt er og hva denne makten kan utrette.

4.0 Metode

4.1 Innledning metode

Teksten som følger vil beskrive hvilke akademiske metoder som er brukt for å gjennomføre studien. En god metodedel gjør studien oversiktlig for leser og er et styringsverktøy for den som skriver studien. Metodedelen starter med å forklare begrepene induktiv og kvalitativ studie. Deretter beskriver jeg hvorfor jeg har valgt å utføre en induktiv og kvalitativ studie.

Jeg forklarer så mitt forskningsdesign og hvorfor jeg har valgt tverrsnittstudie som design. Forskningsdesign er også beskrevet i studiens kapittel nummer 1.

De følgende tre avsnittene omhandler pålitelighet, reproduksjon og validitet. Jeg forklarer de tre begrepene og i hvilken grad min studie kan vise til pålitelighet og mulighet til reproduksjon og validitet.

I avsnittet *de ni tema* lister jeg opp intervjumalens ni tema og forklarer hvordan jeg har kommet frem til de ni temaene. I avsnittet som følger forklarer jeg hvordan jeg har funnet mine informanter. Jeg forklarer hvilke metoder som er brukt for å finne informantene og jeg forklarer når i prosessen de ulike metodene er brukt. Jeg avslutter avsnittet med å skrive hvorfor studiens kjønnsfordeling ble til to damer og tre menn.

Metodedelens to siste avsnitt handler om hvordan data er samlet inn og hvilken type intervju som er brukt for å samle inn de data studien ønsket. Jeg beskriver prosessen med hvordan og hvor data er samlet inn. Her forklarer jeg samspillet mellom intervjuer og informant. Metodedelen avsluttes med å forklare hvilken type intervju og spørsmål som er brukt for å samle nødvendig informasjon. Jeg skriver om hvordan intervjuprosessen kan virke krevende for intervjuer og informant og hvilke kvaliteter valgte type intervju bringer til studien.

4.2 En induktiv og kvalitativ studie.

Jeg har valgt å gjennomføre en induktiv studie. Ved å skrive en induktiv studie ønsker jeg å komme tett inn på mine informanter og jeg ønsker å løfte frem individets stemme. Om studien er induktiv eller deduktiv kan være vanskelig og avgjøre. Det er glidende overganger mellom de to studietypene. Jeg valgte å lage en hypotese og en problemstilling før jeg samlet inn data. Utvelgelse av akademiske teorier ventet jeg med til etter intervjuene var gjennomført. Jeg mener derfor at min studie er en induktiv studie. En induktiv studie er en studie som setter datainnsamling før valg av akademisk teori. Jeg mener en induktiv studie styrker muligheten til å løfte frem informantenes stemmer. Skulle studien brukt teori på et tidligere tidspunkt frykter jeg at teorien hadde fått for stor innflytelse på min intervjuer, og dermed også på informantenes frie stemme (Bryman, 2012, s. 24).

Studien min er en kvalitativ studie. Jeg var tidlig i prosessen klar over at jeg ønsket å lage en kvalitativ studie. En kvalitativ studie er en studie som fokuserer på informantenes ord, relasjoner mellom samfunnets individer og som ønsker å forstå samfunnet gjennom kunnskap om samfunnets innbyggere. Studien min skulle utføres ved hjelp av intervjuer. Jeg ønsket å bruke god tid på hvert intervju. Derfor ble en kvalitativ studie det naturlige valget (Bryman, 2012, s. 380).

4.3 Forskningsdesign

Som forskningsdesign faller min studie inn under tverrsnittstudier. En tverrsnittstudie tar for seg mer enn én variabel. En variabel kan være organisasjoner, stater, eller som i mitt tilfelle enkeltmennesker. En tverrsnittstudie tar som regel for seg mer enn to variabler. Når man tar for seg flere variabler er det lettere å avdekke eventuelle variasjoner mellom variablene. Studiens variabler bør helst bli intervjuet innenfor en kort tidsperiode for å kunne si noe om eventuelle forhold mellom de ulike variablene (Bryman, 2012, s. 59).

4.4 Pålitelighet

Graden av profesjonalitet og grundighet avgjør studiens pålitelighet. De tre hovedfaktorene for å måle påliteligheten i en studie er stabilitet i det som måles, intern konsistens og objektivitet.

Når det gjelder stabilitet vil definisjoner og sosiale konsepter – i min studie som i andre sosiale studier – kunne tolkes ulikt av ulike personer samtidig som både definisjoner og sosiale konsepter kan og vil forandre seg over tid og sted. Ord som *det norske, nordmann, statsborgerskap, hudfarge, kultur, medborgerskap og integrering* vil kunne forandre mening. At samfunnet er i konstant forandring vil kunne være en utfordring dersom man skal bruke de samme kategoriene ved en eventuell reproduksjon av studien om 10–20 år. Derimot vil gruppen jeg har intervjuet, unge voksne mellom 18 og 23 år med somaliske røtter, som har hatt store deler av sin oppvekst i Oslo, være enkel å finne frem til om man ønsker å reprodusere studien (Bryman, 2012, s. 169).

Intern konsistens er etter min vurdering helt klart til stede i studien. Studien viser til klare relasjoner mellom flere av temaene som tas opp i intervjuene og relasjonene blir bekreftet gjennom informantenes svar. I intervjuene er hovedtemaet informantenes vurdering av eget medborgerskap og integrering i sitt lokalsamfunn. Svarene som omhandler medborgerskap og integrering kan uten tvil settes i relasjon til hverandre. (Bryman, 2012, s. 169).

Når man utfører et intervju er det ønskelig at intervjuet skal være objektivt. Ideelt sett skal intervjuene formidle den intervjuedes ord så enkelt og riktig gjengitt som mulig. Etter hvert intervju skrev jeg derfor ned når og hvor intervjuet ble utført. Under alle intervjuene ble det gjort lydopptak ved hjelp av datamaskin og mobiltelefon samtidig som det ble tatt notater for hånd. At det er flere som bearbeider dataene i en studie kan påvirke studiens pålitelighet. Jeg er den eneste som har samlet inn og behandlet dataene i denne studien (Bryman, 2012, s. 169). De gangene jeg følte informanten var uklar i sitt svar, fulgte jeg opp med spørsmål eller fremsatte et ønske om at informanten fremsto mer tydelig i sitt svar.

4.5 Reproduksjon

Det er viktig å være bevisst på hvilke informanter som skal oppsøkes for dybdeintervjuer (Hellevik, 2006, s. 435). Mitt utvalg er som nevnt tidligere begrenset av alder, etnisk opphav og bosted. Med de tre kriteriene er det gjort en konkret, men relativt enkel begrensning av studiens informanter. Denne begrensningen letter arbeidet med å samle inn data, gjør det lettere å sammenlikne de innsamlede dataene og gjør studien lettere å reprodusere. Selv om sosiologiske studier ikke er de studiene som oftest blir reprodusert, vil en studie som er lett å reprodusere skape større troverdighet enn en studie som ikke lett kan reproduseres. Mye av arbeidet for å gjøre en studie reproduserbar ligger i å gi en god skriftlig gjengivelse av alle deler av studiens prosess (Bryman, 2012, s. 177).

4.6 Validitet

Bare dersom en studie faktisk måler det den ønsker å måle kan det endelige resultatet ha validitet. I denne studien er det mest aktuelt å snakke om *ekstern validitet* og *økologisk validitet*.

Ekstern validitet handler om at studiens resultat kan generaliseres utover studiens informanter. Dette er en relativt liten kvalitativ studie med fem informanter. Det er derfor vanskelig å bruke studiens funn til å generalisere.

Det jeg mener studien kan brukes til er å si noe om de dataene studien har samlet inn. Gjennom intervjuene deler informantene informasjon om hvordan de vurderer utøvelsen av eget medborgerskap og graden av egen integrering. Informasjonen de deler sier noe om informantens sosiale kontrakt til samfunnet. Samtidig vil studiens data si noe om nivå, mål og retning den enkelte ønsker for sin integreringsprosess. Studien kan forhåpentligvis vekke interesse og komme med innspill til andre som ønsker å produsere en bredere kvalitativ eller kvantitativ studie rundt samme tema. Studien har bevisst samlet informasjon fra personer som til daglig ikke dominerer den norske integreringsdebatten. Ved å bringe inn stemmer som ikke dominerer den norske integreringsdebatten har studien som mål å bidra med ny vinkling til integreringsfeltet.

Jeg mener studien har samlet inn gode nok data til å svare på studiens problemstilling og hypotese.

Økologisk validitet handler om studiens evne til samle informasjon fra informanten i en kontekst der han eller hun oppholder seg i kjente omgivelser. Informasjon som har noe å si for økologisk validitet er informantens meninger, verdier og kunnskap (Bryman, 2012, s. 48).

Jeg mener min studie har høy økologisk validitet. Informantene har delt meninger, verdier og kunnskap med meg. Alle intervjuene fant sted der de intervjuede selv ønsket, og i fire av fem tilfeller ble intervjuene utført i lokalene til Groruddalen Røde Kors ressurscenter. Senteret er et sted som alle de fem informantene har en grad av tilknytning til, samtidig som det er et sted jeg kjenner godt. Senteret har vært min tidligere arbeidsplass. Senteret er med andre ord lokalisert på min og deres «hjemmebane» (Bryman, 2012, s. 48).

4.7 De ni tema

Informantene er blitt intervjuet om ni tema. Hvert av de ni temaene har hatt delspørsmål for å kunne hjelpe samtalen i gang. Intervjuene har startet med spørsmål om hvem den enkelte informant er, deres livshistorie, familie og bosted. Deretter har vi gått gjennom spørsmål om planer, ønsker og håp for fremtiden, hva det er å være norsk og nordmann og hvilket statsborgerskap den enkelte har. De blir også spurt om hva hudfarge har å si i deres lokalsamfunn, kulturen den enkelte bærer med seg og spørsmål om medborgerskap og integrering. De ni temaene har åpne spørsmål. Dette gir den enkelte informant en god mulighet til å snakke fritt rundt de ni temaene. Ved å velge åpne spørsmål kunne jeg oppleve å sitte igjen med innsamlede data som viste en stor grad av variasjon blant informantenes vurdering av eget medborgerskap og integrering.

De ni temaene er listet under med en kort beskrivelse om hvorfor temaet er valgt, og hvilke type informasjon temaet skal bidra med.

Hvem er jeg?:

Temaet er valgt for at jeg som intervjuer skal bli bedre kjent med informant og at informant skal venne seg til intervjuets form og rammer. Temaet "hvem er jeg" gir en myk inngang til intervjuets mer krevende deler.

Fremtiden:

Temaet fremtid ønsker å høre om informantenes planer for utdanning, arbeid, nåværende og fremtidig bosted. Fremtids planer sier noe om den enkeltes indre motivasjon og potensial i forhold til medborgerskap og integrering.

Det norske:

Teamet er en av intervjuets mer abstrakte. Det er vanskelig å måle hva som er norsk og hvem som har det norske i seg. Spørsmålet er tatt med for å få den enkelte til å reflektere over sin egen plass i sitt lokalsamfunn og for at informantene skal sette ord på hvordan de ser seg selv i relasjon til sine medmennesker. Det som sagt vanskelig å måle hva er det norske og hvem som er norske. I drøftingsdelene vil denne delen derfor vies mindre fokus.

Hva og hvem er nordmenn?:

På lik linje med temaet "det norske" er temaet "hva og hvem er nordmenn" tatt med for at informantene skal reflektere om seg selv og eget ståsted i relasjon til sine medborgere og til sitt samfunn.

Statsborgerskap:

Temaet statsborgerskap ønsker å avdekke hva statsborgerskapet har å si for informantene, og om deres statsborgerskap har noe å si for deres relasjon til medborgere og samfunnet.

Hudfarge:

Temaet hudfarge er tatt med i studien fordi hudfarge er et markant ytre identitetstrekk. Individets hudfarge er synlig for en selv og for de menneskene en omgås. Studien ønsker å høre informantenes tanker og erfaringer rundt hva hudfarge har å si for utøvelse av deres medborgerskap og grad av integrering. Temaet hudfarge fikk informantene til å dele erfaringer fra episoder der de selv eller andre hadde satt fokus på deres eller andre menneskers hudfarge.

Kultur:

Temaer kultur ønsker å si noe om individets forståelse av begrepet kultur og hvordan individet forstår sin kultur i relasjon til sine medborgeres kultur. Menneskelige relasjoner er en viktig faktor for kultur. Temaet ønsker å avdekke informantenes tanker rundt sosiale relasjoner som kan settes i sammenheng med deres medborgerskap og integrering.

Medborgerskap:

I dette temaet ønsker studien å avklare begrepet medborgerskap og at informantene forklarer hva som er viktige rettigheter, plikter, normer og verdier i deres samfunn. Temaet handler om hvilke rolle individet ønsker å ta i sitt samfunn. Individets tanker rundt medborgerskap sier noe om lysten, evnen og potensialet i individets integreringsprosess. Til slutt ønsker jeg et svar på hvordan informantene vurderer eget medborgerskap.

Integrering:

Med dette temaet ønsker studien og kartlegge individets forståelse av begrepet integrering og hva informantene legger i begrepet integrering. Til slutt ønsker jeg et svar på hvordan informantene vurderer egen integrering.

Temaene til intervjuvalen er i hovedsak utarbeidet ved hjelp av egne erfaringer og kunnskap jeg sitter igjen med etter jobben i Oslo Røde Kors og Anders Vassendens tekst «Hvorfor en sosiologi om norskhet må holde norskheter fra hverandre».

4.8 Utvelgelse av intervjuobjekter

Det finnes en mengde metoder som kan brukes for å finne informanter til en studie. Denne studien har tatt utgangspunkt i en målrettet metode for å finne informanter. Det finnes flere undergrupper av målrettet metode, og denne studien har brukt de to undergruppene *stratifisert målrettet utvalg* og utvalg ved hjelp av *snøballmetoden*. Når det gjøres et stratifisert målrettet utvalg ser en etter deltakere/informanter som passer den sub-gruppen man ønsker at studien skal kunne si noe om. Studiens første og andre deltager ble funnet gjennom *stratifisert målrettet utvalg*. For å finne frem til studiens siste tre deltagerne ble snøballmetoden brukt. Snøballmetoden er en metode der forsker finner en eller flere personer som oppfyller kriteriene til å kunne være informant. Senere i prosessen får forsker bistand fra allerede brukte informanter til å finne nye informanter. Informantene bruker da sitt nettverk til å finne informanter som passer studiens kriterier (Bryman, 2012, s. 424). Snøballmetoden var til stor hjelp for meg når det gjelder å finne potensielle deltakere til intervjuer. Gjennom snøballmetoden har jeg fått tips om navn, telefonnummer og info om hvor og når jeg lettest kunne få tak i personer jeg ønsket å snakke med. Spesielt for å finne kvinnelige informanter var snøballmetoden til hjelp, da det viste seg å være vanskelig å finne kvinner som ønsket å bli intervjuet. Studien har ikke noe klart svar på hvorfor det har vært vanskeligere å finne kvinnelige informanter. Det opprinnelige målet var å intervju et likt antall kvinner og menn. Dette målet ble ikke oppnådd. Innsnevringen av informantgruppen fungerte bra og jeg er fornøyd med utvalget av informanter som deltok.

4.9 Hvordan data er samlet inn

Studien har samlet inn data gjennom fem intervjuer. Alle studiens informanter er intervjuet individuelt. Intervjuene er utarbeidet etter en semistrukturert metode og spørsmålene som ble stilt var åpne spørsmål. Det var mulig for informantene å ta opp eksterne tema som de vurderte som relevante for samtalen. Informant og intervjuer hadde begge mulighet til å stille oppfølgingsspørsmål til hverandre. Hvert intervju varte fra 60 til 120 minutter, og de intervjuede har selv valgt hvor og når intervjuene skulle finne sted. Intervju nummer 2–5 ble gjennomført ved Groruddalen Røde Kors Ressurssenter. Første intervju ble gjennomført på et spisested i Oslo sentrum. Et av intervjuene ble delt opp og gjennomført over to møter, de andre fire intervjuene er gjennomført sammenhengende.

Under alle de fem intervjuene har jeg etter samtykke fra informant brukt lydopptaker. De intervjuede har alle skrevet under på et samtykkeskjema. Alle er etter mitt valg anonymisert og alle er informert om anonymiseringen. Med mindre de intervjuede har pratet seg i mellom har den enkelte ikke kjennskap til hvem de andre informantene er. Det er blitt brukt 8–12 timer på å bearbeide hvert intervju og antall ord i de fem transkripsjonene varierte fra ca. 2000 til ca. 5000 ord.

Kvalitative studier har ofte fokus på ordene og setningene de intervjuede uttrykker seg med. Slik er det også i denne studien.

4.10 Type intervju

Intervjumalen til denne studien er utarbeidet etter en semistrukturert metode. Studiens pilotintervju ble laget med seks tema. Etter gjennomført pilotintervju ble intervjumalen utvidet til å inneholde ni tema, dette til tross for at erfaringen fra pilotintervjuet gjorde det ønskelig å korte ned intervjuets lengde. Jeg fryktet at et for langt intervju skulle bli et intervju av dårlig kvalitet. Lange intervjuer ville bli tøffe mentalt og fysisk, og dermed ville kvaliteten på spørsmål og svar falle. Resultatet ble likevel en intervjumal med ni tema. Jeg opplevde at ni konkrete tema tok kortere tid å gjennomføre en pilotintervjuets seks tema.

Klare hoder er nødvendig for at intervjueren skal kunne stille de rette spørsmål til rett tid og at informanten skal kunne forstå og gi gode svar på spørsmålene. Studien fant en god balanse mellom å stille spørsmål og samtidig åpne for at informanten fikk utdype seg og tale fritt der det var gunstig for datainnsamlingen.

Formen semistrukturert intervju gir forskeren mulighet til å la informanten snakke fritt rundt temaer som vurderes som verdifulle for studien. Den kvalitative metoden gir rom for samtaler som går i dybden. Samtidig kan informant og forsker bruke tid på temaer som dukker opp i løpet av samtalen, som viser seg å være interessante og aktuelle for innsamlingen av data (Bryman, 2012, s. 470). Semistrukturert intervju for kvalitative studier er en velbrukt metode. Denne metoden bidrar sterkt til innsamlingen av en stor mengde verbale data.

Studiens intervjudel inneholder introduksjons-, sonderings- og oppfølgingsspørsmål samt direkte-, indirekte- og strukturelle spørsmål. Intervjuene inneholder også tolking av spørsmål, i tillegg til stillhets pauser (Bryman, 2012, s. 478).

5.0 Analyse

5.1 Innledning av analyse

En god akademisk studie er avhengig av å kunne samle inn og gjøre seg nytte av relevante data. Studiens analysedel skal bearbeide de innsamlede data på en slik måte at studien sitter igjen med de dataene som er nødvendige for å kunne besvare studiens problemstilling. En god analyse skal bidra til at de innsamlede data blir presentert på en oversiktlig og forståelig måte for studiens leser. Gjennom analyseringsprosessen er det helt nødvendig å redusere mengden data. Reduksjon av datamengden er en nødvendighet for at studien skal kunne presenteres som et håndterbart sluttprodukt for den som måtte ønske å lese studien.

Analysedelen starter med en forklaring på hva tematisk analyse er og hvordan denne analysemetoden kan brukes. Deretter har jeg valgt å sette innsamlede data inn i ni ulike tabeller. Det er en tabell for hvert av intervjuenes ni tema. Etter hver enkelt tabell har jeg laget et kort sammendrag av tabellens innhold. De følgende sidene er analyse av data ved hjelp av teori fra Thomas Hylland Eriksen, Cora Alexa Døving og Stoltenberg II-regjeringens stortingsmelding. Studiens data tar for seg én teori av gangen. Dette mener jeg gjør det lettere å bringe frem studiens funn og det blir mer oversiktlig for den som skal lese studien. Jeg har avsluttet hver analysedel med å skrive noen ord om hvordan de ulike teorien har bidratt til studien.

5.2 Tematisk analyse

Data som er hentet gjennom en kvalitativ studie kan analyseres ved hjelp av ulike analysemetoder. Denne studien har valgt å bruke tematisk analyse. Det er en metode som setter studiens innsamlede data i et system der dataene deles opp i temaer. Om nødvendig kan en også dele opp i undertemaer. Temakategoriene forskeren velger å dele analysen inn i oppstår gjennom møysommelige studier av de innsamlede dataene. For å få til en god akademisk analyse skal temakategoriene velges på en slik måte at de styrer analysen mot å svare på studiens problemstilling. Tematisk analyse er en metode som er velprøvd i analyseringen av kvalitative data. Metoden har ikke noe kjent opphav.

Metoden har et løsere rammeverk enn andre akademiske analysemetoder. Tematisk analysemetode gjør at den/de som produserer studien selv bestemmer mye av designet på analysens rammeverk (Bryman, 2012, s. 578). For å lage et rammeverk for min tematiske analyse har jeg tatt utgangspunkt i en modell utarbeidet av sosiologen Alan Bryman (Bryman, 2012, s. 579). Det er som sagt lite som er nedskrevet om hvordan rammeverket til tematisk analyse skal eller bør se ut, men som en veiledning nevner Bryman fire punkter som kan bidra til å skape et godt rammeverk for en tematisk analyse (Bryman, 2012, s. 580). De fire punktene er:

1. Vis til hvilke data og hvor i teksten dataene er funnet når du lager de ulike kolonnene.
2. Behold språket til den intervjuede så langt det lar seg gjøre.
3. Avstå fra å bruke sitater
4. Bruk gjerne forkortelser i kolonnene. Da unngår man at kolonnene blir lite oversiktlige for den som leser.

Videre gir Bryman tips om hvilke deler av de innsamlede dataene en tematisk analyse bør se etter for å kunne produsere en best mulig analyse (Bryman, 2012, s. 580):

- Se etter temaer som gjentar seg i de ulike intervjuene.
- Se etter lokale måter å uttrykke seg på, måter som skiller seg fra majoritetssamfunnets.
- Se etter metaforer og analogier.
- Se etter likheter og ulikheter som kommer frem i de intervjuedes svar.
- Se etter hvordan de intervjuede bruker språket.
- Se etter ønskede data som eventuelt mangler. Kan det være en grunn til at den intervjuede unngår eller omgår å svare på spørsmål eller temaer?
- Se etter muligheten til å bruke sosialvitenskapelige konsepter for å velge tema for kolonnene.

5.3 Vurdering av tematisk analyse.

Som nevnt er tematisk analyse en metode uten faste rammer. Det er likevel mulig å få noen gode råd og veiledninger fra Brymans bok. Et av rådene er minst mulig forandring på informantens ord og setninger. Det rådet var nyttig når et av studiens mål var å sette fokus på informantens stemme.

Det ble samlet store mengder data fra de fem informantene. Tabellene studien bruker var til god hjelp når data skulle organiseres. Organiseringen gjør innsamlede data mer brukervennlige for den som ønsker å sette seg inn i studien. Tabellene gjør det i tillegg mulig å få et raskt overblikk over hva studiens data inneholder.

For denne studien kan jeg ikke se noen direkte negative sider ved å bruke tematisk analyse, men en analysemetode med et så løst rammeverk krever at den eller de som utfører studien er bevisst, fokusert og målrettet på hva studien ønsker av sine data og hva studien ønsker å svare på. Dette er viktig for å kunne sette innsamlede data i relasjon til studiens problemstilling.

5.4 Intervju

5.4.1 Hvem er jeg?

Aaden	Mann, 23 år. Født i Midtøsten, oppvokst i Groruddalen. Jobber på en skole. Fritiden min brukes på venner og trening, jeg gjør vanlige ting for en 23 åring.
Barkad	Mann, 22 år. Født i Somalia. Jeg har bodd i Groruddalen i elleve år, jeg bor sammen med min mor og far. Her i Groruddalen har jeg mange venner og bekjente. De fleste vet hvem jeg er. Jeg har jobbet i butikk i tre år, fritiden min går med til trening og ta timer på kjøreskole.
Cabbe	Mann, 19 år. Født i Somalia. Jeg har bodd i Groruddalen siden jeg var tolv år. Jeg bor sammen med mor, far og flere søsken. Jeg tar høyere utdanning, det krever mye arbeid. Jeg bruker mye tid på studiene mine, jeg er mye på skolen for å lese og studere. Ved siden av studiene lærer jeg meg japansk på nettet. Når jeg har tid, kommer jeg til ressurscenteret til Røde Kors. Det blir også litt tid til å være sosial med medstudenter på skolen.
Aaliyah	Kvinne, 18 år. Født i Midtøsten. Jeg kom til Norge da jeg var seks år gammel. Jeg er elev på videregående skole, jeg trives på skolen. Jeg er veldig opptatt med skolen, jeg rekker ikke så mye mer en skole på en uke. På fritiden trener jeg ukentlig med en fast treningsvenninne.
Basra	Kvinne, 20 år. Født i Norge. Da jeg var ni år flyttet jeg og familien til Somaliland. Vi flyttet tilbake til Oslo for noen år siden. Jeg har siden tilbakekomsten gjennomført voksenopplæring å skal nå starte på videregående. På fritiden bruker jeg mye tid sammen med familie og venner. Jeg er også mye på biblioteket, det er der jeg gjør leksene mine.

Sammendrag av "hvem er jeg?"

Aaden og Barkad er de to eldste informantene, og de er begge i full fast jobb. Cabbe og Aaliyah og Basra er alle under utdanning. De har alle tre planer om å sitte på skolebenken i flere år fremover. Cabbe og Aaliyah fremhever at de trives godt med å være student og skoleelev. Etter jobb eller skole bruker informantene tiden sammen

med venner, på trening og skolearbeid. De tre som er studenter eller skoleelever fremhever at de bruker mye tid på studier og skolearbeid.

5.4.2 Fremtiden

Aaden	<p>Jeg ønsker å ta høyere utdanning. Ønsket er å ta en bachelor i sykepleie, deretter ønsker jeg å ta en master innen helsefeltet. Målet er å få min egen bolig, jeg kan gjerne tenke meg på bo et annet sted enn i Groruddalen. Groruddalen er ikke slik det var når jeg vokste opp her. Dalen hadde en mer blandet befolkning i min oppvekst, det var flere etniske nordmenn her og skolene hadde gode lærere. Utviklingen av Groruddalen gjør meg usikker på om jeg skal bo her i fremtiden. Jeg er usikker på om Groruddalen i dag er et bra sted for barn å vokse opp. Jeg håper jeg kan reise en del i fremtiden og bli enda bedre integrert i samfunnet.</p>
Barkad	<p>Jeg ønsker å bli boende i Groruddalen i fremtiden, jeg trives her. Det tar tid å finne seg nye venner, så jeg ønsker å finne meg en leilighet i dette området. Jeg vil tilbake på skolen, jeg har søkt på skoleplass til neste år. Målet er å ta opp fag fra videregående og deretter skaffe meg lærlingplass. Når lærlingplass er i orden, vil jeg trappe ned til deltid i butikkjobben.</p>
Cabbe	<p>Jeg deler ikke planene mine med alle, men jeg har som mål å bli suksessfull og rik. Lenge drømte jeg om å bli lege, men jeg hadde ikke gode nok karakterer til å studere medisin i Oslo, jeg hadde ikke lyst å søke medisin andre steder der jeg kunne kommet inn.</p> <p>Om 10 -15 år har jeg forhåpentligvis et firma, jeg er ikke gift, men bryllup er under planlegging. Hvor jeg bor om 10 -15 år er jeg usikker på, kanskje bor jeg i utlandet. Jeg håper jeg har oppnådd mine mål.</p>
Aaliyah	<p>Jeg ønsker å bli apotek-tekniker, om ti år jobber jeg i apotek. Jeg tror jeg bor i Oslo, jeg bor hvert fall i Norge. Det er rolig og fint her i Groruddalen, men her har jeg bodd siden jeg var seks år. Jeg kunne tenke meg å se andre steder. Kanskje har jeg egen familie om ti år, man vet aldri hva fremtiden bringer.</p>
Basra	<p>Jeg ønsker å utdanne meg til å bli tannlege. Om 10 -15 år er jeg kanskje gift. Jeg tror jeg bor i Oslo.</p>

Sammendrag av "fremtiden"

Aaden og Barkad som i dag er i jobb har planer om å ta mer utdanning. Aaden ønsker å ta høyere utdanning inne helsefeltet og Barkad ønsker å forbedre resultater fra videregående slik at han kan få en lærlingplass. Cabbe ønsker i fremtiden å starte en suksessfull bedrift mens Aaliyah og Basra ønsker jobber innen helsevesenet, gjerne som apotektekniker og tannlege. 3 av 5 tror de bor i Oslo- området om 10-15 år. Cabbe tenker at det muligens hadde vært fint å bo et sted utenfor Norges grenser. Aaden er noe usikker på hvor han vil bo. Han liker ikke utviklingen i Groruddalen. Han mener dalen var et bedre sted da han var barn. Barkad og Aaliyah velger å fremheve hvor fint de synes det er i Groruddalen. De liker dalens ro og det sosiale nettverket de har. Cabbe, Aaliyah og Basra sier at om 10-15 år har de muligens egen familie.

5.4.3 Det norske

Aaden	<p>Noen mennesker i det norske samfunnet kan påstå at de er mer norske enn andre, men det norske er samtidig noe alle individer kan oppnå å være og oppleves som. Jeg tenker at norskhet er å verdsette bestemthet, man lever etter målsettinger, timeplaner og rutiner. Norskhet er individer som søker målbevisst etter kunnskap.</p> <p>Jeg gjenkjenner ordet norskhet fra samtaler med venner, enten i skolehverdagen eller gjennom samtaler på fritiden. Når jeg har vært hjemme hos medspillere/venner fra fotballaget jeg spiller for på Oslo vest, kan de si "det er slik vi norske gjør det". Temaet norskhet dukker også gjerne opp under treningsleirer med fotballen.</p>
Barkad	<p>På en måte er jeg ikke norsk, men jeg kan jo språket.</p> <p>Det norske er det norske språket, kulturen og det norske passet. Det finnes sikkert flere kategorier som jeg ikke vet om. Med kultur tenker jeg ski, skøyter og så videre, det folk flest kjenner til som populære ting blant nordmenn. De populære tingene kan brukes til å forklare hva som er norsk til utlendinger.</p>

	<p>Folk sier forskjellige ting om hva som er norsk.</p> <p>De fleste utlendinger har lært seg språket, de kaller seg gjerne norske når de har fått det norske passet, men man er ikke norsk bare fordi man har "blitt norsk" Passet er bare et tegn på at du bor her. Når man har det norske passet beviser ikke det at man er norsk, passet betyr bare at man kan forlate landet om man måtte ønske.</p> <p>Jeg har hørt ungdommer snakke om det å være norsk, jeg har hørt ordet i diskusjoner. "Jeg er norsk, du er ikke. Jeg er ikke norsk, men du er det osv."</p>
Cabbe	<p>Det typisk norske er skiturer, hytte, fjelltur, brunost og matpakke. De som føler seg norske, kan si de er norske. Føler man seg som en del av det norske samfunnet, da skal man få lovt å kalle seg norsk.</p> <p>Det hender jeg tenker på hva er jeg og hvem er jeg? Tanken kommer mye på grunn av at jeg har bodd i så mange land og kulturer. Er jeg somalisk, jeg vet ikke? Mine foreldre ville sagt jeg er somalisk. Selv vet jeg at det ikke alltid er like lett å forstå somaliere jeg treffer, jeg føler ofte at somaliere som er nye i Norge er på et annet plan enn meg. Tankene rundt hva og hvem jeg er kommer når jeg treffer somaliere som er nye i Norge og når jeg treffer nordmenn som er oppvokst steder der de ikke er vant med utlendinger.</p>
Aaliyah	<p>Jeg tenker på mye snø, at nordmenn er hyggelige og tur. Fra det jeg har hørt og sett, så er tur typisk norsk. Mor snakker mye om tur, hun elsker å gå på tur. Hun går tur nesten hver dag. Hun er blitt en del av turmiljøet.</p> <p>De som er norske er de som er født her, de som har norske foreldre. Da er man etnisk norsk. Hvis jeg var født her, ville jeg ikke kalt meg norsk. Jeg synes man må ha foreldre og besteforeldre som er født her for å kunne kalle seg norsk. Etnisk norsk er blond eller brunt hår og blå øyne, det er det jeg ser.</p> <p>Somaliere som er født i Norge er ikke norske, de har to språk. De er en del av det norske samfunnet, men de er ikke norske, det er det jeg synes. Mine barn blir somaliske. Skulle jeg gifte meg med en norsk, så blir barnet halvt norsk.</p>

	<p>Med norsk mener jeg at man skal ha norske røtter i flere generasjoner. Min mamma som kommer fra Somalia, er bare somalisk, men mine barnebarn kan både være somaliske og norske. Man må i tillegg lære seg det norske systemet og samfunnet for å være norsk.</p> <p>Jeg har hørt andre snakke om at dersom man ikke ser ut som man er født i Norge, kan man bli bedt om å "dra hjem". Jeg vet også om personer som har blitt fortalt at de bør "dra hjem" Mange mener at selv om man bor i Norge, er man ikke norsk, man blir aldri akseptert. Når man blir bedt om å "dra hjem", er det ofte sagt med en negativ undertone. Der er ikke bare somaliere som blir bedt om å "dra hjem".</p>
Basra	<p>Folk her er hyggelige, det er trygt her, man har mulighet til å si sin mening og folk er hjelpsomme.</p> <p>De som er født i Norge kan kalle seg norske svarer hun. Jeg hører også at folk som er født i Norge, men har foreldre fra utlandet gjerne sier at de er fra Norge og er norske. Det har jeg hørt fra flere. En gang var det en lærer som spurte hvor jeg var født. Jeg sa Norge. Da sa læreren "du er norsk". NEI, jeg er somalier, tenkte jeg eller kanskje norsk- somalier passer bedre.</p> <p>Det går an å være norsk selv om man har foreldre som er født andre steder i verden enn Norge. Det går an å både være norsk og somalier. Jeg er kanskje norsk fordi jeg er født i Norge, min lyse hudfarge gjør ofte at folk jeg ikke kjenner tviler på at jeg har somaliske røtter.</p>

Sammendrag av "Det norske"

Aaden mener det norske er å være opptatt av timeplaner, rutiner og målsetninger. Barkad mener at det norske er norsk kultur. Han mener at ski, skøyter og andre ting som er populært blant nordmenn er det norske. Folk sier forskjellige ting om hva som er norsk, sier Barkad. Cabbe nevner skiturer, hytte, brunost, fjellturer og matpakke som det norske. Aaliyah mener snø, tur og "hyggelighet" er typisk norsk. Hun legger også til at

det norske har mye med utseendet å gjøre. Det norske er blondt hår og blå øyne. Basra fokuserer på det norske som trygghet, at folk er hjelpsomme og hyggelige og at man har rett til å si sin egen mening.

Aaden og Cabbe snakker om det norske som noe de selv og alle andre kan påberope seg. Barkad, Aaliyah og Basra mener de ikke helt kan ta del i det norske, men at de er en del av det norske samfunnet gjennom det felles språket.

Cabbe snakker om at han ikke føler seg somalisk. Det er ofte vanskelig å forstå seg på og samhandle med somaliere som har bodd kort tid i Norge. Somaliere som er nye i Norge er like vanskelig å forstå seg på som nordmenn som har lite erfaring med utlendinger, sier Cabbe. De fire andre nevner temaet "det norske" som noe som kommer opp i hverdagslige situasjoner, enten blant venner, ute i byrommet eller på skolen. Aaliyah er den eneste som sier hun har opplevd negative hendelse ved å ikke se norsk ut.

5.4.4 Hva og hvem er nordmenn?

Aaden	<p>Petter Northug og hans tilhengere er nordmenn. Dette er et miljø jeg noen ganger kunne tenke meg å være en del av. Nordmenn er mennesker som liker snø. De som vil, kan kalle seg nordmenn, jeg kan godt kalle meg nordmann. Skal man kalle seg nordmann, må man like snø og vinter.</p> <p>Ordet nordmann blir gjerne brukt når media skal beskrive en persons idrettsprestasjon. Jeg har også hørt det brukt når jeg tuller med mine lagkamerater på fotballen, man kan si "nordmenn gjør slik og slik"</p>
Barkad	<p>Bare den som er nordmann, kan kalle seg nordmann. Jeg kan ikke kalle meg nordmann.</p> <p>En nordmann er en som er helt norsk, en som har Norge som sitt land. Han er oppvokst her, han har bodd her hele livet. Han har ikke noe annet land, han har bare Norge. Han kan alt om Norge. Akkurat som jeg har Somalia, jeg kan Somalia. En nordmann er hvit og snakker norsk, en nordmann må kunne snakke norsk.</p>

	<p>Man hører ikke ordet nordmann fra nordmenn, men fra mennesker som ikke er norske. Ordet blir brukt på en positiv måte. Man skal bruke ordet nordmann i stedet for å omtale folk etter deres hudfarge. Å bruke hudfargen deres når en omtaler folk kan oppleves som negativt og rasistisk.</p>
Cabbe	<p>Ordet nordmann henger litt sammen med norskhet. Så lenge man føler seg som en del av Norge, er man nordmann. De som bor i Norge, betaler skatt, er en del av det norske samfunnet og har et visst forhold til norsk kultur og forståelse, kan kalle seg nordmenn. Det å være nordmann har ikke noe med hudfarge eller pass å gjøre.</p> <p>Ola Nordmann er en måte å beskrive folk som er litt mer norske, de som ikke snakker kebab norsk, de som kan og forstår norsk kultur. Det hender noen i vennegjengen sier "han er veldig Ola Nordmann" om en person. Jeg hører gjerne ordet nordmann brukt på TV, gjerne i idrettssammenheng.</p>
Aaliyah	<p>Jeg tenker på nordmenn og hva nordmenn gjør. På skolen sier andre elever at nordmenn spiser fisk, de er blonde og de snakker annerledes norsk enn meg. De snakker på en annen måte, de har ikke bare annerledes uttale. Det er slik jeg ser det.</p> <p>Man kan ikke forandre sin hudfarge og sitt utseende. Du og andre kan alltid se utseendet ditt, men man kan selv forandre sin oppførsel. Nordmenn og somaliere kan ha lik oppførsel. Somaliere på vestkanten kan bli kalt soss, det er ikke soss somaliere på østkanten. En soss er en som går med merkeklær fra topp til tå, og som beveger seg annerledes enn somaliere fra østkanten gjør. Man legger merke til en soss med en gang man ser en.</p> <p>Jeg høre ordet nordmann bli brukt på skolen, fra lærere og elever i norsktimene.</p>
Basra	<p>Nordmenn er de som eier landet, de som er ekte norske. De har lyst hår og blå øyne, det er de som har bodd her i mange generasjoner. Jeg er norsk, men jeg er ikke nordmann.</p> <p>Det er forskjell på å være norsk og nordmann. Ulike etniske grupper bosatt i</p>

	<p>Norge kan være norske, med de er ikke nordmenn. Norsk har ikke med utseende å gjøre, men nordmann har det. Det finnes norsk-somaliere, men de er ikke nordmenn. Jeg kan være norsk, men jeg kan ikke være nordmann.</p> <p>Jeg hører ordet nordmann bli brukt på i nyhetssaker.</p>
--	--

Sammendrag av "hva og hvem er nordmenn?"

Aaden og Cabbe mener nordmann er noe alle kan være. Det å være nordmann har med en følelse å gjøre. Følelsen kommer gjennom at en liker det norske som snø og vintre og at en forstår det norske samfunnet.

Barkad, Aaliyah og Basra fokuserer på at nordmann er noe en er gjennom utseendet og at familien din må ha vært her i generasjoner for at du skal kunne kalle deg nordmann.

5.4.5 Statsborgerskap

Aaden	<p>Jeg er norsk statsborger</p> <p>Jeg tenker ikke så mye på mitt statsborgerskap til daglig, men jeg gjør det når jeg reiser utenlands og er blant folk i Afrika, for eksempel. Da tenker jeg at jeg kunne vært en av dem, samtidig som jeg føler meg norsk. Man oppdager at man er ulik og at man ikke kommer like godt overens med mennesker i landet man besøker. Jeg føler at jeg er heldig som har norsk statsborgerskap, man blir bevisst på hva man har og hva man ikke har.</p> <p>Jeg ser ikke noen sammenheng mellom det norske statsborgerskapet mitt og min grad av norskhetsfølelse, jeg ser heller ikke noen sammenheng mellom mitt statsborgerskap og min grad av integrering i det norske samfunnet.</p> <p>Det norske statsborgerskapet gjør det lettere å få en god utdanning, man får støtte fra Lånekassen. At man har norsk personnummer betyr at man er norsk og er en del av det norske. Min identitet er i det norske miljøet.</p>
-------	---

Barkad

Jeg har norsk statsborgerskap.

Da jeg kom til Norge måtte jeg søke om norsk statsborgerskap. Det tok tid å få det, jeg måtte vente i 3,5 år. Om man må vente kort eller lenge kommer an på hvor heldig man er. Ventetiden på statsborgerskap kan være vanskelig og stressende, man tenker mye på om man får det eller ikke.

Når jeg fikk norsk statsborgerskap måtte jeg ta vare på det, jeg måtte ikke gjøre dumme ting. Jeg måtte vise at jeg ikke var en person som laget helvete og ødela for meg selv. Når man har ventet lenge på statsborgerskap, må man gjøre det man kan for å respektere og beholde det.

Det er ikke noen sammenheng mellom det norske statsborgerskapet og hvor norsk jeg føler meg, men det er en fordel å ha norsk statsborgerskap. På en måte er jeg ikke norsk, men samtidig tenker jeg at jeg er norsk fordi jeg har norsk statsborgerskap. Jeg føler meg norsk når jeg har det norske passet i hånden, men følelsen av å være norsk har også å gjøre med at jeg kan språket. Hadde jeg ikke kunnet prate og skrive norsk ville det vært vanskelig å si at jeg er norsk. Det er ikke slik at man trenger å føle seg norsk selv om man har norsk statsborgerskap.

Det norske og det somaliske samfunnet i Norge er to forskjellige samfunn. Det somaliske samfunnet har positive og negative sider. Det negative er at man prater mye om vanskeligheter med å passe inn, om utfordringer med å få jobb, utdanning og voksenopplæring. Jeg synes ikke dette er så vanskelig, men det er viktig at man gjør en innsats selv. Man må prøve å løse sine egne utfordringer. Gir man opp, blir man fort negativ. Da kan man fort fokusere på negative sider med det norske samfunnet, for eksempel at det er vanskelig å få jobb og utdanning. Man må gjøre sitt beste, strekke seg etter sine mål. Da kan man få til ting, ikke noe er umulig. Jeg synes det norske samfunnet er bra, man må jo ha jobb, skole og utdanning. Jo bedre du gjør det, jo bedre blir fremtiden din. Man må ta ansvar for seg selv, ikke støtte seg på foreldre. Man føler seg mer integrert om man er positiv og jobber mot sine mål.

	<p>Det norske passet gjør det lett å reise, man kan besøke hele verden. Det kan man ikke med det somaliske passet.</p>
Cabbe	<p>Jeg er norsk statsborger.</p> <p>Mitt statsborgerskap gjør at jeg kan stemme, det har veldig mye å si. Kan man stemme har man innflytelse på samfunnet. I det daglige har ikke statsborgerskapet så mye å si for meg. Jeg går ikke rundt å tenker på det, men statsborgerskapet gjør at jeg føler tilhørighet til Norge. Det er et symbol på at man er norsk og at man tilhører den norske befolkningen.</p> <p>Jeg er litt usikker på i hvilken grad statsborgerskapet påvirker meg, men det har noe å si for min norskhetsfølelse. Uten statsborgerskap hadde jeg følt at jeg hadde mindre å si i samfunnet, jeg hadde følt meg mindre norsk.</p> <p>Statsborgerskapet gjør integrering lettere, man kan stemme og får et forhold til samfunnet gjennom statsborgerskapet.</p>
Aaliyah	<p>Jeg har norsk statsborgerskap. Det har jeg hatt i tolv år, så lenge jeg kan huske.</p> <p>For meg betyr statsborgerskapet at jeg kan reise hvor som helst og at jeg er en del av Norge. Som norsk statsborger er det mye man kan gjøre som de uten norsk statsborgerskap ikke kan.</p> <p>Statsborgerskapet har noe å si for min norskhetsfølelse. Selv om jeg ikke er norsk, føler jeg meg norsk fordi jeg har det norske statsborgerskapet. Det er en sammenheng her, hadde jeg ikke hatt det norske statsborgerskapet, hadde jeg ikke følt meg helt som de andre. Jeg blir norsk med det norske statsborgerskapet, men jeg blir ikke "norsk norsk". Statsborgerskapet gjør at jeg føler meg mer integrert, enn jeg ville følt meg uten norsk statsborgerskap.</p> <p>Jeg har flere ganger blitt stoppet i passkontroll. Jeg tror selv at jeg blir stoppet på grunn av mitt utseende og mitt passfoto. På mitt passfoto har jeg ikke hijab, jeg begynte å bruke hodeplagget etter at passet ble laget. Det er jo meg på</p>

	bildet, det er ikke så mye jeg får gjort med at personer stiller spørsmål rundt passet mitt.
Basra	<p>Jeg har norsk statsborgerskap, det har jeg hatt hele mitt liv.</p> <p>Når man mottar det norske passet, er man norsk statsborger. Med passet kan jeg reise, det er bra. Man føler seg ikke mer norsk med norsk statsborgerskap, det å føle seg norsk har ikke så mye med statsborgerskapet å gjøre. Det norske statsborgerskapet har heller ikke noen innvirkning på graden av integrasjon.</p> <p>Det norske statsborgerskapet kan gjøre livet lettere. Da jeg måtte fornye passet mitt mens jeg bodde i Somaliland, ble det ordnet effektivt og fort fordi jeg kunne vise mitt norske pass. Det norske passet gjør det lettere å være i utlandet, man har en trygghet i at norske myndigheter kan kontaktes.</p>

Sammendrag av "statsborgerskap"

Alle mine fem informanter er norske statsborgere. Alle fem fremhever at de ser positive sider med deres norske statsborgerskap. De nevner muligheten til å besøke andre land, tilgang til god utdanning og stemmerett som positive sider.

Aaden og Basra ser ikke noen sammenheng mellom å ha norsk statsborgerskap og i hvilken grad de føler seg norske eller integrert i sitt lokalsamfunn. Cabbe og Aaliyah mener deres norske statsborgerskap har en innvirkning på hvor norske de føler seg og at norsk statsborgerskap er positivt for deres integrering. Barkad er litt mer usikker. Han sier at man ikke nødvendigvis føler seg mer norsk med det norske statsborgerskapet, men at statsborgerskapet har en del fordeler. Disse fordelene gjør at han for eksempel føler seg mer norsk når han har det norske passet i hånda.

5.4.6 Hudfarge

Aaden	<p>Folk er ikke direkte angående hudfarge, men indirekte. Hudfarge har ikke noe å si i det norske samfunnet eller i mitt dagligliv. De gangene hudfarge har noe å si, er det ofte i helgene, når alkohol er med i bildet, et eksempel kan være diskriminering ved adgang til utesteder.</p> <p>Jeg har ikke opplevd at hudfarge har noe å si i kontakten med det offentlige Norge. Frem til nå i livet har jeg stort sett oppholdt meg i mitt faste, trygge miljø her i Groruddalen. Jeg har så vidt startet min karriere i arbeidslivet, min første 100% jobb er i Groruddalen. Jeg tenker at jeg muligens vil oppleve at hudfarge har noe å si når jeg beveger meg ut av mitt trygge og kjente nærmiljø. Senere vil jeg kanskje søke jobb utenfor Groruddalen, og muligens bosette meg et annet sted i Oslo regionen. Da må jeg forlate det trygge jeg kjenner fra oppveksten. Nå opplever jeg ikke noe, men jeg er usikker på hvordan det vil bli når jeg forlater det kjente og trygge i mitt nærmiljø.</p> <p>Det synes at man ikke er "norsk" og man blir behandlet deretter, selv om man føler seg norsk. Han etnisk norske ser at jeg ikke er norsk, og da blir man behandlet på en annen måte enn en som ser norsk ut. Dette gjelder også mine etnisk norske venner, de endrer på språk og kroppsspråk ettersom de prater med meg eller med etnisk norske venner. Etnisk norske venner prøver gjerne å forandre seg til å være mer lik meg når de prater med meg. Dette virker ikke inn på min norskhetsfølelse, men jeg synes det er litt trist at de ikke er seg selv. Sånn alt i alt har ikke dette noe å si for min norskhetsfølelse.</p> <p>Hudfarge har ikke noe å si for min grad av integrering i mitt lokalsamfunn.</p>
Barkad	<p>Hudfarge har ikke så mye å si. Det er noe man kan bruke når man skal beskrive en person. Et eksempel kan være at man beskriver en person med at han har brune øyne, afrohår og mørk hud, men det må ikke være rasistisk ment.</p> <p>Det hender jeg får dårlig behandling og blir snakket til på en dårlig måte på</p>

	<p>grunn av hudfargen. Det har skjedd på jobben, men når det skjer overser jeg det. Noen mennesker er hyggelige, noen er negative. Man kan ha en dårlig dag, men det skal ikke gå utover meg. Det er lett å skjønne det når folk har noe i mot min hudfarge.</p>
Cabbe	<p>Hudfarge kan ha noe å si, men jeg velger å ikke prioritere tid og tankekraft på det. De gangene jeg møter mennesker som ikke kjenner så godt til det multikulturelle, tenker jeg at hudfarge kan ha noe å si. Jeg tenker at jeg lar mine ord vise hvem jeg er.</p> <p>Hudfarge har absolutt ikke noe å si for min grad av norskhetsfølelse eller integrering i mitt lokalsamfunn.</p> <p>Man har vel fått en kommentar eller to på skolen, men det er slikt alle går igjennom.</p>
Aaliyah	<p>Jeg vet ikke helt, om hudfarge har noe å si i mitt lokalsamfunn. Det er ikke noe jeg har tenkt noe særlig over.</p> <p>Ja, jeg føler meg mindre norsk på grunn av hudfargen min. Selv om jeg skulle si jeg er norsk, ville ikke alle godta eller tro det. Hudfarge har ikke alt å si, men med min hudfarge kan jeg ikke si at jeg er norsk. Jeg blir bevisst på det på grunn av ting andre sier, men samtidig er man jo klar over det fordi man ser seg selv.</p> <p>Integreringsnivået har ikke direkte sammenheng med hudfarge, men hudfarge gjør integrering noe vanskeligere.</p> <p>Det er ikke alle som godtar personer med min hudfarge. Da er det rasisme, men jeg føler ikke selv at jeg har opplevd rasisme.</p>
Basra	<p>Jeg får som sagt ofte høre at jeg ikke ser somalisk ut, folk blir sjokkert når jeg sier jeg er fra Somalia. På grunn av min lyse hudfarge blir jeg ofte pratet til på arabisk, det er et språk jeg ikke forstår.</p> <p>Mørk eller lys hudfarge har ikke noe å si for følelsen av norskhet eller graden</p>

	<p>av integrering. Hudfarge har ikke noe å si i mitt lokalsamfunn.</p> <p>Hudfarge er bare noe jeg blir oppmerksom på når jeg blir tilsnakket på arabisk.</p>
--	---

Sammendrag av "hudfarge"

De tre mennene sier alle at hudfarge har lite eller ingenting å si i deres lokalsamfunn, men samtidig nevner alle tre erfaringer der deres hudfarge har blitt brukt mot dem på en negativ måte. Barkad og Cabbe sier det er viktig å ikke sette fokus på dårlige episoder en opplever grunnet sin hudfarge. Aaden og Cabbe mener at hudfarge ikke har noe å si for deres følelse av å være norske eller deres integrering.

Aaliyah sier at hudfarge er noe hun ikke har tenkt over, mens Basra ofte får påpekt sin lyse brunfarge av mennesker fra den arabisktalende verden. Aaliyah forklarer at hun ikke kan skjule sin hudfarge. Hudfargen hennes gjør at hun føler seg mindre norsk. Hun mener også at integrering blir vanskeligere med hennes mørke hudfarge. "Ikke alle ville godtatt at jeg kalte meg norsk", sier Aaliyah. Basra svarer at hudfarge verken har noe å si for hennes følelse av å være norsk, integrering eller hennes dagligliv i Oslo.

5.4.7 Kultur

Aaden	<p>Kulturen min inneholder morsmålet mitt og røttene mine som jeg har med meg fra hjemmet, mamma og pappa. Oppveksten min har ikke vært typisk for et somalisk hjem, og når jeg sier røtter, mener jeg holdninger fra min egen familie, ikke holdninger fra noe spesielt miljø. Mine foreldre forlot Somalia i ung voksen alder, de møtte hverandre og fikk alle sine fire barn i Saudi Arabia.</p> <p>Folk ser at jeg er fra Somalia. Jeg prøver å være en positiv person og jeg bidrar med min kulturs sterke sider. I jobben min får jeg bruk for mitt somaliske språk, kultur og forståelse, det hender jeg hjelper lærere når de skal kommunisere med somaliske elever. På fritiden bruker jeg somalisk når jeg snakker med eldre mennesker med somalisk bakgrunn. Da faller det seg</p>
-------	---

	<p>naturlig å prøve å tilpasse seg eldre menneskers holdninger og tanker. Når jeg prater med yngre mennesker, faller det seg mer naturlig å prate norsk. Jeg ser på meg selv som mer norsk enn de fleste somaliske ungdommer i Norge. De som ikke føler seg veldig norske, er gjerne preget av det media skriver. Det blir skrevet mye negativt om somaliere og utdanning, hærverk og at somaliere oppsøker sine egne miljøer for mye. Media gjør det vanskeligere å være somalisk når det skrives så mye negativt.</p> <p>Media og media skapte rykter gjøre det vanskeligere å treffe nye mennesker. Folk har alltid sine tanker og fordommer i bakhodet. Jeg tenker spesielt mye på folks fordommer mot somalier når jeg treffer nye mennesker og er i ukjente miljøer. Et eksempel kan være når jeg skal på jobbintervju, da kan jeg frykte fordommer blant dem jeg skal møte. Disse tankene forsvinner så fort jeg har etablert meg i et nytt miljø, en ny jobb eller skole. Som sagt kommer tankene på grunn av media skapte rykter og negative fremstillinger av det somaliske miljøet. Jeg vet ikke hvor mye den enkelte blir påvirket av media, men media bildet er vanskelig for meg å påvirke, derfor skaper det usikkerhet.</p> <p>Innholdet i min kultur er ikke i utvikling, det er konstant. Jeg ser at jeg med alderen kanskje har fått mer kontakt med det somaliske miljøet. Det kommer både av at jeg oppsøker miljøet og at det oppsøker meg. Denne prosessen skjer automatisk, det somaliske miljøet virker som en magnet på meg.</p> <p>Etnisk norske venner fra ungdomsåra har jeg ikke lenger. Jeg har nok falt ned en trapp eller to fra den gangen jeg hadde etnisk norske venner. Nå har jeg flere utenlandske venner. Jo eldre man blir, jo mer reiser og flytter man på seg, da er det lettere å oppsøke venner som er født i utlandet eller har foreldre som er det.</p> <p>Jeg er flink til å tilpasse meg og å komme overens med ulike mennesker. Det har jeg lært gjennom oppveksten i et multikulturelt miljø. Jeg har en balanse som får det til å fungere.</p>
Barkad	Jeg er somalier som bor i Groruddalen. Kulturen min kommer fra Norge og fra

	<p>foreldrene mine. Norsk kultur er ski, innebandy og ishockey. Det er det jeg vet om norsk kultur.</p> <p>Jeg føler at menneskene i mitt lokalmiljø har samme kultur som meg. Har man samme kultur, er det bra og gjør livet lettere. Jeg prøver å bli kjent med ulike kulturer.</p> <p>Jeg vet ikke om min kultur er i utvikling, jeg tror ikke kulturer utvikler seg.</p>
Cabbe	<p>Jeg og familien min har flyttet mye rundt, så min kultur er en blanding av mye. Klærne, spesielt for damene i familien, er somaliske. Det samme er maten, den er helt somalisk. Religionen er en viktig del av min kultur, jeg er muslim. Mye av somalisk kultur kommer fra Islam. Kulturen min er også påvirket av tiden min i Midtøsten. Jeg og familien er også påvirket av norsk kultur. Da vi kom til Norge, ønsket far at vi kun skulle snakke somalisk hjemme, men nå snakker vi så lite somalisk at min yngste lillesøster nesten ikke kan prate somalisk. Nå snakkes det nesten bare norsk hjemme. Kulturen min er lært meg gjennom min mor og far og gjennom tiden jeg bruker i moskeen. Av praktiske grunner veksler jeg litt mellom hvilken moske jeg går i. På mitt studiested har vi et bønnerom som jeg bruker en del.</p> <p>Kulturen min er stadig under utvikling, den utvikles av alt jeg har opplevd i mitt liv.</p> <p>Min kultur er som sagt blandet, jeg tilpasser meg miljøet jeg er i. Er noe upassende kan jeg justere meg, men det er ikke så mye som er upassende. Min kultur passer bra inn.</p>
Aaliyah	<p>Det er viktig for meg å ikke glemme hvor jeg kommer fra og hvor jeg hører til. Jeg kommer både fra Somalia og Groruddalen, begge steder er viktige for meg. Utdanning og oppførsel er viktige deler av min kultur.</p> <p>Kulturen min kommer fra min mor, far, familiemedlemmer, venner og andre mennesker rundt meg. Kulturen min passer bra inn i Oslo og Groruddalen, min kultur er lik mange andres her i Groruddalen.</p>

	<p>Det min mor og far lærer meg stemmer ikke alltid med opplevelser og erfaringer fra mitt dagligliv. Jeg ser at mor og fars tanker og handlemåte til tider er ulik mine tanker og handlemåte. Deres kultur er både lik og ulik min kultur, dette er fordi tiden forandrer samfunnet. Det kan være vanskelig for foreldre å forstå denne situasjonen, dette med nåtid og fortid. Hva som fungerer nå, og hva som fungerte da. Er jeg uenig, tenker de fremdeles i sin tid.</p> <p>Personlig er det kun Islam jeg opplever skiller min kultur fra den norske kultur. Religionen min kan gjøre at jeg opplever at jeg er litt ulik mine medstudenter og venner som ikke er muslimer. Det blir fort verbale angrep på hverandre når religion diskuteres. Jeg tenker ikke på religion som kultur, det forvirrer mange, men jeg vil holde religion og kultur adskilt. Hva islamske hellige tekster sier og hva kulturen sier er ofte helt forskjellig. Det er mye i min kultur som det ikke står noe om i Koranen. Dette gjelder for eksempel fysisk avstraffelse av barn, Den islamsk stat(IS) og drap. Drap og vold er ikke akseptert eller fremmet i Koranen. I flere land er fysisk avstraffelse av barn godtatt. Her ser jeg en klar ulikhet mellom det norske og det somaliske samfunnet. Det er til og med noen som mister omsorgen for barna sine på grunn av kulturelle ulikheter i oppdragelsen.</p> <p>Diskusjoner rundt islam kan oppstå formelt og uformelt på skolen. Det er mange som spør om islam er slik eller slik. Da må jeg ofte forklare hvordan jeg skiller mellom kultur og religion.</p>
Basra	<p>Kultur er noe som tilhører et land, i Norge er bunaden og norsk sang og dans kultur. Kultur blir overlevert fra en generasjon til en annen.</p> <p>Som norsk kultur er også min kultur nedarvet fra tidligere generasjoner. Jeg vet ikke så veldig mye om norsk kultur, da jeg har levd store deler av livet i Somalia. I Somalia lærer man kulturen gjennom familie, venner, barne-, ungdom og videregående skole. Man lærer også kultur gjennom ulike ritualer og seremonier man er med på, som for eksempel bryllup.</p>

Min kultur er noe ulik mine forfedres, det oppstår noen forandringer når kulturer overføres gjennom generasjoner, men mye forblir uforandret.

Sammendrag av "kultur"

Aaden, Barkad og Cabbe sier alle at deres kultur passer godt inn med kulturen de opplever ellers i sitt lokalsamfunn. De tre mennene sier deres kultur kommer fra deres familie og hjem, men at denne kulturen ikke er typisk somalisk. Barkad og Cabbe mener deres kultur er et produkt av at de har bodd lenge i Norge. Alle tre sier de oppsøker ulike miljøer og kulturer i Oslo og prøver å passe inn så godt som mulig.

Aaliyah sier hennes kultur er fra hennes familie og hennes lokalsamfunn. Hun sier hennes kultur passer godt inn i Groruddalen, men hennes religion islam kan av og til være grunnlag for heftige diskusjoner på skolen og blant venner. Hun mener selv at hennes religion skaper et skille mellom henne og ikke-muslimer i hennes lokalmiljø.

Basra sier hun ikke vet så mye om norsk kultur, men at hennes somaliske kultur stadig er i forandring.

Studiens drøfting ønsker å si noe om individets forståelse og utøvelse av kultur. Kultur handler om relasjoner mellom mennesker, inkludering og ekskluderingsprosesser og forståelse av samfunnet. Temaet kultur er derfor viktig når en snakke om medborgerskap og integrering.

5.4.8 Medborgerskap

Aaden	<p>Hjemme er i Norge, hos min mor. Jeg føler ikke særlig sterk tilhørighet til Groruddalen, men jeg føler en sterk tilhørighet til huset der vi bor. Som nevnt tidligere, liker jeg ikke utviklingen i Groruddalen. Dalen har mange sosiale utfordringer, dette gjør at den ikke er et like bra sted for barn og unge i dag som den var da jeg var liten. Groruddalen sliter med dårlige skoleresultater og kriminalitet, og det er uheldig at dalen har færre etniske nordmenn enn da jeg vokste opp. Dette gjør at jeg ikke ønsker å ha egen familie her eller at mine barn skal vokse opp i Groruddalen.</p> <p>Relasjoner skapes for det meste ubevisst. Man tar kontakt med dem man kommer overens med. Jeg treffer nye mennesker gjennom venner, jobb, frivillig arbeid, skole, og fest.</p> <p>Ytringsfrihet og stemmerett er viktige rettigheter og plikter. Jeg vet hva rettighetene innebærer, men det er ikke det jeg tenker mest på. Å kunne norsk lov og system er viktig, men samtidig lever jeg i et miljø der rettighetene kommer på sølvfat, i Norge får man rettighetene sine automatisk. Hjemme har vi uskrevne regler, det går for det meste på å bidra og hjelpe til.</p> <p>Jeg vil gi mitt medborgerskap terningkast seks</p>
Barkad	<p>Jeg hører mye om Groruddalen, noen ganger er det positivt andre ganger er det negativt. Alle har meninger om Groruddalen, man må finne ut av hva man selv synes. Men det er mitt valg og bo her, og muligens kan jeg gjøre Groruddalen til et bedre sted. Jeg kommer bare med den positive siden av Groruddalen, dette gjør jeg for at folk skal føle bra ting om dalen. Man skal ikke komme med det negative, for da tenker folk negativt. Det beste er å forklare de gode sidene med Groruddalen, da føler han eller hun jeg snakker med at Groruddalen er en god bydel å bo i.</p> <p>Jeg deltar som medborger når jeg prater med folk, når jeg samler folk og når jeg deltar i hjemmet. Jeg snakker om ting som kan bli bedre og jeg jobber i</p>

	<p>lokalmiljøet. Min tilhørighet til Groruddalen er stor.</p> <p>Jeg har rett til å bo her, som 18-åring er jeg myndig. Jeg tar mine egne valg og velger selv hvilken retning livet mitt skal ta. Mine plikter er å ta ansvar for meg selv. Jeg skal sette meg mål i livet og ta utdanning.</p> <p>Jeg er en god medborger, jeg må være en som deltar i samfunnet. Om jeg skal sette terningkast på mitt medborgerskap, vil jeg gi det fem.</p>
Cabbe	<p>Jeg har bodd lengst i Norge, jeg føler at min tilhørighet er her i Oslo. Når jeg treffer folk fra andre steder i Norge, legger jeg merke til at jeg forstår meg bedre på Oslofolk enn på folk fra andre steder i Norge.</p> <p>Jeg er student og prioriterer studiene foran alt annet. Om jeg ser at jeg kan ta initiativ til aktiviteter som ikke ødelegger studiene mine gjør jeg det. Jeg bruker litt tid på ungdomssenteret til Røde Kors, på videregående var jeg elevrådsleder. Det var veldig kult.</p> <p>Jeg prøver å ønsker å være et godt eksempel. Jeg prøver å være et godt eksempel i min familie, jeg prøver å vise min bror hvor viktig det er å bruke mye tid på skole.</p> <p>Jeg prøver og prate med flest mulig, jeg tenker at man kan prate med alle. Det er bare å gå bort og slå av an prat, det var slik jeg gjorde det for å få nye venner på studiestedet mitt. Utenom studiestedet treffer jeg folk på ungdomssenteret, i moskeen, på sosiale medier, på skolen og deltar i familien.</p> <p>I Norge er man ikke så begrenset i sine rettigheter, det er viktig for meg. Ytringsfriheten er noe jeg setter pris på. Jeg legger noen plikter på meg selv, jeg prøver å være et forbilde for andre. Det er kanskje spesielt viktig at jeg er forbilde for folk fra Somalia, hjemme prøver jeg også er være et forbilde for familien. Jeg prøver å vise at hardt arbeid gir belønning. Et eksempel er studiene mine, jeg jobbet hardt for å få studieplass, belønningen av det harde</p>

	<p>arbeidet ble muligheten til å ta høyere utdanning.</p> <p>Terningkast på mitt eget medborgerskap er vanskelig, det er vanskelig å vite hva som er bra nok, men skal jeg ta utgangspunkt i egne muligheter ville jeg sagt terningkast seks. Jeg utgjør en positiv forskjell.</p>
Aaliyah	<p>Jeg jobber frivillig i mitt lokalsamfunn, jeg går på skolen for å senere kunne jobbe og delta i arbeidslivet. Jeg ønsker å bli apotektekniker, da har man en rolle som bidrar i helsevesenet. Jeg ønsker å jobbe og å ha en selvstendig økonomi. Det er viktig for samfunnet at så mange som mulig har jobb og noe å gjøre om dagen, at man ikke blir sittende hjemme uten å delta i samfunnet.</p> <p>På skole og jobb møter jeg mennesker jeg prater med. Jeg bruker også sosiale medier til å prate med andre.</p> <p>Man må følge regler og lover. Min rett er å kunne gå med de klærne jeg vil. Under en demonstrasjon i Oslo opplevd jeg at en venninne ble sett stygt på og snakket negativt til på grunn av at hun brukte burka.</p> <p>Jeg gjør vel egentlig det jeg skal, jeg går på skole og gjør det jeg skal i livet mitt, så da er jeg vel en sekser.</p>
Basra	<p>Jeg er elev ved Oslo Voksenopplæring og jeg deltar sosialt i mitt nærmiljø. Jeg treffer venner og bekjente på skolen, jeg prater med folk på telefon og i byrommet. Jeg får besøk og besøker venner på privaten, vi spiser og er sosiale sammen.</p> <p>I Norge skal man følge regler og lover, man skal vite hva som er rett og galt. Man har rett til å kle seg som en vil, og man kan si det man vil.</p> <p>Jeg har tilhørighet til hjemlandet mitt som er Somalia og til Oslo, begge steder er like mye hjemme.</p> <p>Jeg er ikke en person som melder meg ut og sitter hjemme, det vil jeg ikke. Jeg trives på skolen og blant andre mennesker. Jeg kan ikke gi meg selv seks, for</p>

jeg bidrar ikke frivillig noe sted. Kanskje passer det med noe frivillig senere i livet. Jeg velger å si terningkast fem.

Sammendrag av "medborgerskap"

Aaden sier hans tilhørighet først og fremst er knyttet til hans hjem. Han er skeptisk til Groruddalens utvikling. Barkad og Cabbe sier begge at de føler en tilhørighet til Groruddalen. Det er i dalen de har vokst opp og det er i dalen de har sitt nettverk. Barkad sier at man noen ganger hører negative utsagn om Groruddalen. Da er det viktig å fokusere på det positive og selv være en positiv medborger i Groruddalen. Cabbe sier han forstår folk fra Groruddalen bedre enn folk fra andre steder i Norge.

Aaden, Barkad og Cabbe sier de engasjerer seg sosialt i sitt lokalsamfunn. Relasjoner med sine medborgere skaper de på fritiden, jobb eller skole. Aaden og Cabbe snakker om ytringsfrihet som en viktig bit av det norske samfunnet. Barkad fremhever at som medborger har en rett til å ta egne valg samtidig som man har plikt til å ta ansvar for eget liv.

De setter terningkast fem eller seks på eget medborgerskap.

Aaliyah og Basra snakker begge om viktigheten av å følge lover og regler i samfunnet. Aaliyah sier ikke noe spesifikt om sin tilhørighet, men snakker om fremtiden sin som skal være i Oslo. Basra sier hun har tilhørighet til både Somalia og Norge. Begge prater de om sine nettverk og bånd de knytter med andre mennesker i sitt lokalsamfunn.

Aaliyah sier seks og Basra sier fem når de skal sette terningkast på eget medborgerskap.

5.4.9 Integrering

Aaden	<p>Ordet integrert sier meg egentlig ingenting, men jeg kan forstå det. Jeg kan se at folk er splittet, at man lever i ulike miljø. For meg har det ikke noe å si, det er som jeg har sagt før. Man må gjøre det man kan for å passe inn der man ønsker å passe inn.</p> <p>Folk burde være sammen selv om de har ulik bakgrunn. Folk burde jobbe for å integrere seg, man tilegner seg kunnskap gjennom integrering med ulike typer mennesker. Man må selv erfare hvordan ting fungerer, ikke bare ta i mot informasjon fra media, ulike religioner og terrorgrupper. Man burde jobbe for å kvitte seg med fordommer.</p> <p>Jeg hører om integreringsdebatten fra tid til annen, men oppsøker den ikke. Jeg har ikke tid til den debatten, det er de samme diskusjonene om og om igjen. For eksempel debatten om niqab, det er ikke seriøst, tenker jeg. Klær er privat, hvorfor skal noen bry seg om hvilke klær folk bruker? Jeg bryr meg ikke, hvorfor skal du? Det er ikke interessant om vi skal diskutere skjorten min. Jeg kunne blitt med i diskusjonen, men føler det er usaklig og unødvendig å diskutere hva folk har på seg.</p> <p>Jeg gir meg selv terningkast seks på egen evne til å integrere meg.</p>
Barkad	<p>Jeg har muligens hørt ordet integrering på skolen, men ikke ofte. Ordet integrering er vanskelig å fullt ut forstå</p> <p>I mitt lokalsamfunn er jeg veldig godt integrert. Mine tanker passer inn i Norge. Jeg bruker mine positive sider til å bygge samfunnet, mener jeg. Jeg ønsker å gjøre bra ting på en bra måte, man må gjøre det som skal til for samfunnet. Jeg er sosial og sosialt delaktig, jeg byr på meg selv.</p> <p>Integrering handler om å være sosial med venner og skape nye bekjentskap. At jeg må jobbe, gå på skole og ta utdanning. Jeg må ta ansvar og vise meg som</p>

	<p>en voksen person. Man må bidra selv, ikke forvente at folk skal gjøre ting for seg. Man må lære av sine feil.</p> <p>Integrering har med min fremtid å gjøre, jeg har tenkt mer på integrering etter at jeg ble voksen. Man trenger å ta ansvar og utdanning for å greie seg bra. Å jobbe er bra for å lære å ta ansvar, den jobben jeg har nå har vært bra for meg.</p> <p>Ja, integrering er viktig for meg. Det er noe jeg har lyst til å gjøre, det er viktig å ta ansvar for egen fremtid.</p> <p>Jeg vil gi min egen grad av integrering terningkast fem.</p>
Cabbe	<p>På videregående skole pratet vi om integrering, før videregående hadde jeg ikke hørt ordet. I samfunnsfagstimen pratet vi om hva integrering betyr, vi pratet om hva det er å være norsk og om hva som skal til for å være integrert. Vi snakket også om hvordan ulike land løser spørsmål rundt integrering.</p> <p>Jeg tenker på min egen integrering i forhold til mine foreldres integrering. De har ikke hatt samme mulighet som meg til å snakke norsk. Jeg er kanskje mer integrert enn dem, da tenker jeg på språket. Jeg har kanskje et bedre ordforråd enn min mor. Integrering er absolutt viktig, integrering gjør det lettere å forstå kultur, folk og språk. God integrering gjør det lettere å bo i Norge. Da jeg var yngre hjalp jeg min mor med forståelsen av det norske språk.</p> <p>Vil man bo i Norge, må man integrere seg, dette gjelder både for folk som er nyankommet og folk som er født i Norge. Integrering må skje på mikro og makronivå. Det er kulturelle forskjeller fra sted til sted i Norge, jeg har en venn fra Nordland, da han flyttet til Oslo, måtte han integrere seg i Groruddalen og Oslo. Jeg opplevde det samme da jeg startet på studiene. Ved studiestart ble vi satt i grupper for å gjøre oppgaver. Da så jeg forskjell på folk, man er formet av hvor man kommer fra. Selv om vi pratet samme språk og alle var norske var det ikke alltid vi forsto hverandre like godt.</p> <p>Jeg ville gitt min egen integrering terningkast seks.</p>

Aaliyah	<p>Integrering har vi pratet en del om på videregående skole. Jeg har hørt ordet flere ganger, men husker ikke så mye fra de timene.</p> <p>Det er viktig å være godt integrert. Jeg er integrert, men vet ikke helt hvordan jeg skal forklare at jeg er integrert.</p> <p>Terningkast seks ville jeg satt på min egen integrering. Jeg deltar på skolen og i samfunnet.</p>
Basra	<p>Ja, det er viktig og godt for en selv å være godt integrert. Man lærer noe av å være en del av et samfunn. Å ikke være en del av et samfunn er kjedelig for et menneske, man kan bli litt gæren av å bare sitte hjemme. Det er ikke bra for det fysiske å sitte hjemme og ikke være integrert. Alle må bidra for at individet skal bli en del av lokalmiljøet.</p> <p>Det er viktig å være godt integrert. Jeg går på skole, jeg hjelper mine medborgere og jeg ønsker å jobbe frivillig. Jeg gir meg selv terningkast fem på min egen integrering.</p>

Sammendrag av "integrering"

Aaden sier ordet integrering sier ham lite, men han kan forstå det. Han ser viktigheten av integrering. Gjennom integrering kan folk skaffe seg kunnskap og ikke være avhengige av media eller andre som sprer fordommer. Han synes ofte integreringsdebatten blir lite seriøs når den setter fokus på private områder som klesvalg, religion og kultur. Han sier han er godt integrert og gir seg selv terningkast seks på egen integrering.

Barkad sier at ordet integrering er et ord som er vanskelig og forstå. Likevel trekke han frem bygging av nettverk, utdanning og jobb når han svarer på temaet integrering. Han snakker om viktigheten av integrering i nåtid og i fremtid for å skape et best mulig liv for seg selv. Terningkast fem setter han på egen integrering.

Cabbe sier at ordet integrering er et ord han ble bevisst på gjennom årene på videregående. Han snakker om egen mulighet til integrering i forhold til muligheten hans foreldre har til integrering. Cabbe fremhever også at integrering er noe som alle individer må bruke tid på. Terningkast seks sier han om egen integrering.

Aaliyah synes ordet integrering er vanskelig å forstå seg på, men hun ser viktigheten av å være godt integrert og forstår at viktige integreringsarenaer er deltagelse på skole og i samfunnet. Hun sier selv hun er godt integrert og gir seg selv terningkast seks i integrering.

Basra sier det er viktig og lærerikt å være godt integrert. Havner man på utsiden av samfunnet og blir sittende hjemme, går det ut over fysisk og psykisk helse. Hun sier selv hun er godt integrert gjennom skole og sosiale nettverk. Hun setter terningkast fem på egen integrering.

5.5 Analyse av data ved bruk av Thomas Hylland Eriksens teori

I teksten som følger har jeg ved hjelp av tematisk analyse satt mine data i relasjon til Hylland Eriksens fire distinksjoner. Hylland Eriksens teori er presentert i studiens kapittel nummer 2.

Innsamlede data viser at informantene har gitt seg selv terningkast fem eller seks på medborgerskap og integrering. Dette må kunne sies å være høye tall, som vitner om høy tilfredshet med utførelsen av eget medborgerskap og graden av egen integrering.

5.5.1 Hylland Eriksen om hvem, hva og hvem?

Hylland Eriksen skriver at når integrering omtales er det viktig å kunne redegjøre for "hvem som skal integreres til hva av hvem?" Videre bryter Hylland Eriksen integrering inn i fire distinksjoner (Hylland Eriksen, 2010, s. 70)

For å svare på Hylland Eriksens spørsmål "Hvem er det som skal integreres til hva av hvem", velger studien å se integrering som en prosess som varer livet ut. I denne studien snakker vi om integrering som et begrep som omhandler alle individer som tilhører et samfunn. Studien har vært nødt til å innsnevre gruppen av informanter. "Hvem" er blitt til informanter i alderen 18-23 år som har somaliske røtter og bosted i Groruddalen og Oslo. Studiens "hva" kan besvares med at gruppen informanter er de som skal integreres til å være gode samfunnsborgere. Hva som er tilstrekkelig grad av integrering for å være en god samfunnsborger er vanskelig å gi et konkret svar på. Studien velger å definere en god medborger som en person som forstår samfunnets felles mål og ønsker å bidra til å nå dette målet. "Hvem" er det som står for integreringen? Studien omtaler integrering som en prosess der både systemer og individer har et ansvar for å delta.

5.5.2 Første distinksjon

Den første distinksjon er skillet mellom systemisk og sosial integrasjon. Systemisk integrasjon handler om institusjoners stabilitet og evnen til å vedlikeholde seg selv. Hylland Eriksen skriver at beboerne i et samfunn opprettholder samfunnets institusjonene ved å ha felles tilknytning til møtesteder der nettverk kan skapes og vedlikeholdes. Mangler samfunnet møtesteder for skapelse og vedlikehold av nettverk, vil samfunnet fremstå som fragmentert (Hylland Eriksen, 2010, s. 71)

Jeg har ikke direkte snakket med informantene om hvordan de ser samspillet mellom ulike grupper og nettverk i samfunnet. Flere av informantene trekker likevel frem møtesteder i deres lokalsamfunn som er åpne og bidrar til at individer og samfunnsgrupper kan skape sosiale nettverk. I løpet av intervjuene blir det klart at alle informantene er aktive på møteplasser som bidrar til systemisk integrasjon. Alle informantene er i en eller annen grad brukere av Groruddalen Røde Kors Ressurscenter. Dette er et senter som er åpent for mennesker i alderen 13-25 år. I tradisjonell Røde Kors-ånd er senteret et politisk og religiøst nøytralt sted. Basra sier hun ukentlig bruker biblioteket til å arbeide med sitt skolearbeid. Bibliotek er viktige møteplasser i det norske samfunnet, og legger ofte til rette for en stor variasjon av aktiviteter. Denne variasjonen i aktiviteter gjør biblioteker til institusjoner som legger til rette for et mangfold av brukere. Cabbe snakker om tiden han bruker med ulike medstudenter ved

sitt studiested mens Aaliyah nevner tiden hun bruker ukentlig på et treningscenter. De beskriver alle fem ulike lokale møteplasser som er åpne og forener individer, og skaper og vedlikeholder menneskelige nettverk i lokalsamfunnet. Aaden, Barkad og Cabbe fremhever alle viktigheten av å oppsøke ukjente miljøer og prate med sine medmennesker. Dette er egenskaper de ikke knytter til et spesifikt sted, men egenskaper de mener individet til stadighet bør dyrke og mestre. Ved å trekke frem møtesteder og promotere sosial omgang med kjente og ukjente mennesker, viser informantene til egenskaper som er viktige for å kunne opprettholde samfunnets institusjoner.

Sosial integrasjon omhandler individets evne til å delta i operative nettverk, skape relasjonell tilhørighet og sosial kapital.

Alle min fem informanter forteller om at tid med familie og venner prioriteres høyt. Nettverk og relasjoner dyrkes gjennom tid med familie og venner, men også gjennom skole, studiemiljø, felles treningsglede, Røde Kors og ved å besøke og å få besøk. Barkad sier at "her i Groruddalen har jeg mange venner og bekjente". Han går så langt som å si at "de fleste vet hvem jeg er". Aaden og Cabbe fremhever begge at de er flinke til å tilpasse seg ulike mennesker og miljøer. De oppsøker gjerne det som er fremmed med ønske om å forstå det fremmede og kunne bygge nye nettverk. Aaden har i flere år pendlet fra Grorud til Bærum for å kunne trene fotball og utøve sosial omgang med lagkamerater, mens Cabbe sier at ved studiestedet sosialiserer han med individer fra hele Norge. "Det er bare å gå bort og slå av en prat", sier Cabbe.

Aaden innrømmer likevel at det er noen miljøer som er vanskeligere å bli en del av. Da snakker han om Petter Northug og hans tilhengere. Aaden sier at dette er et miljø han kunne tenke seg å være en del av. Dette er tydeligvis et miljø der han ikke helt føler han har innpass. Aaliyah nevner hennes religion som en faktor som til tider kan være utfordrende. Prater og diskusjoner om religion kan til tider skape motsetninger til venner og mennesker hun møter på skolen. Hun sier at når temaet religion kommer opp føler hun det blir et skille mellom hennes islamske tro og de som ikke er troende muslimer. Aaliyah føler ofte hun må forsvare seg når temaet religion kommer opp til diskusjon. Cabbe og Aaliyah nevner begge tid som en begrensende faktor for å kunne være sosial.

De ser skole og studiested som en sosial møteplass samtidig som skolearbeidet som følger med rollen som skoleelev og student begrenser deres mulighet til å være sosiale. Basra sier hun ikke er en person som melder seg ut sosialt. Hun får besøk av venner og går på besøk til venner. Hun deler måltider sammen med venner og er sosial. Jeg trives på skolen og blant andre mennesker, sier hun.

5.5.3 Andre distinksjon

Den andre distinksjon er skillet mellom formelle og uformelle relasjoner. Her kommer nettverk med svake eller sterke bånd inn i bildet. Nettverkene med svake bånd er større nettverk der ikke alle individene i nettverket kjenner til hverandre. Nettverkene med svake bånd er gjerne nettverk individet ikke er i direkte kontakt med hver dag. Styrken til nettverk med svake bånd er at de bidrar med et bredt spekter av informasjon til sine medlemmer. Et samfunn som består av svake nettverk har en fordel når det kommer til integrering av sine individer. Samfunnet med svake bånd vil dra nytte av at flere kjenner tilstrekkelig til hverandre til at de greier å fungere som en enhet. Loven om felles grensenytte lyder: "*desto flere du kjenner, jo dårligere kjenner du hver enkelt av dem*" (Hylland Eriksen, 2010, s. 71).

Nettverk med sterke bånd har færre deltaker enn nettverk med svake bånd. De sterke bånd gjør at individet har mye til felles med dem som deltar i nettverket, men samtidig har individet svakere bånd og mindre til felles med dem som står utenfor nettverket (Hylland Eriksen, 2010, s. 73).

De tre mennene, Aaden, Barkad og Cabbe, deler alle informasjon som tilsier at de bruker en del av tiden sin i nettverk med svake bånd. Aaden og Cabbe sier begge at de oppsøker miljøer som er nye og ukjente for dem. Dette gjør de ut av nysgjerrighet og et ønske om å kunne møte nye mennesker. De sier begge at det er viktig å kunne slå av en prat med folk man ikke kjenner fra før av. Barkad sier som nevnt over "*her i Groruddalen har jeg mange venner og bekjente, de fleste vet hvem jeg er*". Denne setningen fra Barkad hentyder at også han bruker en del av sin tid i uformelle nettverk som preges av det svake bånd. Damene Aaliyah og Basra er begge skoleelever. Som skoleelever deltar de i nettverket på sine skole. Skolen som institusjon må kunne sies å være et nettverk med

mange deltagere som har svake bånd seg i mellom. Samtidig er skolen et nettverk som byr sine medlemmer på en stor mengde informasjon.

Aaliyah og Basra fremhever gjennom intervjuene at de bruker en god del av sin tid i nettverk som har sterke bånd. Aaliyah sier at når skolearbeidet har lagt krav på den tid det krever, blir det lite tid til overs. Den tiden hun har til overs brukes gjerne med en fast treningsvenninne. Hennes tid med en fast treningsvenninne er eksempel på et nettverk med sterke bånd. Basra fremhever at hun gjennom en uke bruker en god del tid med sin familie. En familie er et nettverk av sterke bånd. Familienettverk er et godt eksempel på et nettverk der alle individene i nettverket kjenner hverandre godt, og dermed danner et nettverk med få sterke bånd (Hylland Eriksen, 2010, s. 72). Aaden, Barkad og Cabbe bruker ikke så mye tid på å informere om sine nettverk med sterke bånd, men sier alle de bor hjemme hos sin mor eller mor og far. Noen av dem nevner også at de har søsken som bor i samme hus. Tid brukt med familie er bevis på at de tre mennene deltar i nettverk med sterke bånd.

5.5.4 Tredje distinksjon

Den tredje distinksjon er skillet mellom sosial og kulturell integrasjon. Sosial integrasjon oppnås ved at individet har forpliktende stabile nettverk med god samhandling. Kulturell integrasjon oppnås når det er en felles produksjon av meninger. Innen samfunnsvitenskapen finner en de som setter et skarpt skille mellom sosial og kulturell integrasjon mens andre vil se sosial og kulturell integrasjon som to prosesser som delvis eller konstant flyter over i hverandre (Hylland Eriksen, 2010, s. 73).

For en mest mulig ryddig analyse av mine data, velger jeg å sette et skille mellom sosial og kulturell integrasjon.

Jeg tar først for meg kulturell integrasjon. Informantene har lagt vekt på at "det norske" er vinter, idrett, snø, "være hyggelig" og trygghet i samfunnet. Aaden, Barkad, Cabbe og Aaliyah sier at den kulturen de har med seg fra hjemmet og Somalia er en kultur som passer godt inn i deres lokalsamfunn. Aaden og Cabbe fremhever at de får kulturen sin til å fungere i sitt dagligliv. Basra sier hun ikke har så mye kunnskap om norsk kultur,

men at hennes kultur er noe ulik hennes foreldres kultur. Forskjellen mellom foreldregenerasjonens kultur og deres egen kultur blir også påpekt av Aaliyah, Aaden og Cabbe. Alle informantene nevner viktigheten av verdier ytringsfrihet, retten til å bestemme over eget liv og egen fremtid, fritt valg av klesdrakt, samt viktigheten og respekten for norske lover og regler. Alle de overnevnte punktene må kunne sies å være idealer som historisk sett er blitt sett på som viktige i oppbygningen av dagens norske samfunn.

Når det gjelder sosial integrasjon har alle fem informantene sagt at de prioriterer tid med venner og familie. Mine innsamlede data har også vist til at de alle fem deltar i nettverk med både sterke og svake bånd. Informantenes grad av sosial integrasjon finner man utdypet i teksten over som omhandler første og andre distinksjon.

5.5.5 Fjerde distinksjon

Den fjerde distinksjon omhandler skalanivå. Det er et skille mellom stort skalanivå og små skalanivå. Alle individer opererer på ulike skalanivå. Når individet opererer på et stort skalanivå, opererer individet i et stort nettverk med mange andre individer. Han eller hun kjenner de andre individene i nettverket dårlig. Små skalanivå blir det motsatte. Her opererer individet i et lite nettverk bestående av få individer. I nettverk på små skalanivå kjenner de involverte individene hverandre godt. Individene kan gjerne knyttes sammen på flere måter (Hylland Eriksen, 2010, s. 76). Dataene som kan settes i relasjon til den fjerde distinksjonen overlapper med det som er skrevet i avsnittet som tilhører den andre distinksjon. Andre distinksjon omhandler nettverk med sterke og svake bånd.

5.5.6 Hylland Eriksen i relasjon til innsamlede data.

Hylland Eriksens fire distinksjoner finner jeg relevante og hjelpsomme i analysen av mine funn. Ved hjelp av de fire distinksjonene har jeg fått belyst temaer som kan settes i relasjon til mine informanternes medborgerskap og integrering i sitt lokalsamfunn. Hylland Eriksens teori bidrar til å se hvilken rolle relasjoner, nære og fjerne nettverk og samfunnets institusjoner spiller i individets integreringsprosess. Studiens informanter

har gjennom intervjuene forklart hvor og hvordan de deltar og skaper relasjoner med familie, venner, klasse og studiekamerater, kollegaer og nye bekjentskap. Hylland Eriksens teori bidrar til å forstå hvilken effekt relasjoner oss mennesker i mellom har på individer og samfunnet vi lever i. Hylland Eriksens teori bidrar til å forenkle og forstå hvorfor og hvordan studiens innsamlede data er relevante for integreringsdebatten.

Hylland Eriksens teori virker til tider noe abstrakt. Jeg synes dette gjorde teorien krevende å arbeide med, men med nøye gjennomgang viste teorien gjentatte ganger at den kunnen bidra til å avdekke nye funn blant studiens innsamlede data. De fire distinksjonene definerer ikke hva som er et tilstrekkelig nivå av integrering, eller hvordan en måler nivået på individets integrering.

5.6 Analyse av data ved bruk av Cora Alexa Døvings teori

I teksten som følger har jeg ved hjelp av tematisk analyse satt mine data i relasjon til teori av religionshistoriker Cora Alexa Døving. Døvings teori er presentert i studiens kapittel nummer 2.

Døving skriver at det finnes ingen enhetlig norsk kultur som Norges befolkning deler. Samtidig skriver hun at samfunnets mål for integrering er prosessen som føyer sammen minoritetsbefolkningen og majoritetsbefolkningen (Døving, 2009, s. 9). I teksten som følger vil jeg sette Døvings tanker om integrering i relasjon til studiens innsamlede data.

Innsamlede data viser at informantene har gitt seg selv terningkast fem eller seks på medborgerskap og integrering. Dette må kunne sies å være høye tall som vitner om høy tilfredshet med utførelsen av eget medborgerskap og graden av egen integrering.

5.6.1 Arbeid og utdanning i relasjon til mine data

Tilgang til arbeid og utdanning har blitt sett på som viktige faktorer for en vellykket integrering. Med arbeid og utdanning kan individet sikre seg en økonomisk og sosial trygghet (Døving, 2009, s. 11). Alle de fem intervjuede er under utdanning eller i full

jobb. Aaden jobber på en av Groruddalens skoler mens Barkad jobber i butikk i Groruddalen. Begge sier de trives i jobben, men ønsker seg tilbake på skolebenken etter hvert. Aaden prater om å søke høyskole mens Barkad vil ta opp fag fra videregående for å kunne fullføre sin lærlingtid og få et fagbrev. Barkad ønsker å kombinere fremtidige studier med jobben han har i dag. Cabbe er i dag høyskoleelev. I fremtiden ønsker han å starte sin egen bedrift. Aaliyah og Basra er begge skoleelever på videregående nivå. De forklarer at gjennom en uke bruker de mye tid på skolearbeid. Etter fullført videregående ønsker Aaliyah og Basra å starte på høyere utdanning. Aaliyah vil bli apotektekniker og Basra vil bli tannlege.

5.6.2 Kultur i relasjon til mine data

Døving skriver at kulturelle skikker, ritualer, symboler, klesvaner, matretter og andre kulturelle fenomen vil forflytte seg med individet og kollektiver som er i migrasjon. Derfor er den enkelte kultur i dag ikke knyttet til et bestemt geografisk område. Det motsatte av det Døving sier vil være å overtolke den enkelte kultur og se på den som essensialistisk. Overtolke kultur handler om å se bort fra mangfoldet og dynamikken som finnes i en hver kultur. Uten mangfold og dynamikk blir kultur statisk og forenklet. Essensialistisk kulturforståelse handler om å sette klare skiller mellom ulike kulturer. På denne måten tar man ikke høyde for at kulturer kan endre seg eller forflytte seg geografisk. Essensialister vil hevde at kultur er styrende for identiteten den enkelte utvikler (Døving, 2009, s. 14).

Aaden sier at han har kulturen sin fra sin nærmeste familie. Han trekker frem morsmål og holdninger som to kulturelle faktorer han har med seg fra sitt hjem. Hjemmet han kommer fra er ikke et typisk somalisk hjem, sier han. Aaden veksler mellom å prate somalisk og norsk. Han sier valg av språk har med hvilket miljø han oppholder seg i. Til tross for at han er flink til å tilpasse seg menneskene rundt seg, sier Aaden at han hadde flere norske venner i barne- og ungdomsårene. Han sier han i dag har lettere for å komme i kontakt med mennesker som har innvandret eller har slekt som har innvandret til Norge. Aaden mener egen kultur ikke er i bevegelse og han ser på sin egen kultur som statisk.

Barkad deler Aaden sitt syn på at kultur ikke er i utvikling, men sier han er villig til å lære om andre kulturer. Barkad sier han har sin kultur fra Norge og sine foreldre. Han mener norsk kultur har mye med idretter som ski og ishockey å gjøre. Ifølge Barkad er det en felles kultur blant Groruddalens innbyggere.

Cabbe sier at han har en kultur som er en blanding av mye. Det er blitt sånn fordi han har flyttet mye i sin oppvekst. Hjemme bruker damene og jentene i familien somalisk klesdrakt og familien spiser utelukkende somalisk mat. Da de kom til Norge ønsket faren at de skulle snakke somalisk hjemme, men i dag snakkes det nesten bare norsk i hjemmet. Han mener kulturen han har med seg kommer fra moren, faren og moskeen. Religion er en stor del av min kultur, sier han. Gjennom årene i Norge er familien og han selv blitt påvirket av norsk kultur. Cabbe mener sin egen kultur er under stadig utvikling. Den påvirkes av alt jeg har opplevd gjennom mitt liv, sier han. Han mener selv han kan tilpasse seg ulike miljøer og kulturer. Kulturelt passer han godt inn i sitt lokalsamfunn, sier han.

Aaliyah sier hun er både fra Groruddalen og Somalia. Hun sier begge steder er viktige for henne. Hun fokuserer på at utdanning og oppførsel er viktig i hennes kultur. Kulturen min passer godt inn og er lik kulturen til mange av Groruddalen og Oslo sine innbyggere. Kulturen min har jeg fra mor, far, familie, venner og mennesker som er rundt meg. Aaliyah sier tiden forandrer samfunnet. Til tider vil hennes og foreldrenes erfaringer, opplevelser, tanker og handlemåte ikke komme overens. Hun mener hennes foreldre da tenker i fortid mens hun selv tenker i nåtid. Hun sier at islam, som er hennes religion, til tider kan skape heftige diskusjoner med venner eller på skolen. Hun mener at religion og kultur bør holdes adskilt. Islam og hennes kultur er for ulike til at religion kan kalles kultur, sier hun. Hennes religion er det eneste som skiller hennes kultur fra norsk kultur, sier Aaliyah. Hun svarer ikke konkret på spørsmålet om kultur er i bevegelse eller forblir uforandret gjennom en persons liv. I svarene hennes gir hun likevel inntrykk av at kultur er i bevegelse ved å si at hennes kultur er ulik foreldrenes kultur. Samtidig sier hun at hennes kultur er både norsk og somalisk og blir påvirket av alle hun har kontakt med.

Basra sier at kultur er noe som tilhører et land. I Norge er kultur blant annet bunad, sang og dans. Kulturen blir overlevert mellom generasjoner. Basra sier hun kan lite om norsk kultur. Dette er fordi hun har levd store deler av sitt liv i Somalia. I Somalia læres kultur gjennom familie, venner, barneskole, ungdomsskole, videregående skole, ritualer og seremonier. Basra sier at kultur er i forandring og at hennes kultur ikke er lik hennes forfedres kultur. Kulturen forandrer seg gjennom tiden samtidig som mye av kulturen forblir urørt.

Studiens innsamlede data viser at de ulike informantene forstår og forklarer kultur som både statisk og dynamisk. Forståelsen Aaden og Cabbe har av kultur viser til studiens to ytterpunkter. Aaden forklarer at sin egen kultur ikke er i bevegelse og at han setter et klart skille mellom i hvilken grad han greier å opparbeide seg nettverk blant minoritet og majoritet. Jeg mener at på denne måten setter han også et skille mellom ulike kulturer. Kulturen til Aaden har innflytelse på hvilke mennesker og miljøer han oppsøker. Kulturen vil dermed også ha innflytelse på hvordan han utvikler sin identitet. Aaden viser med flere av sine utsagn at han forstår kultur som essensialistisk. Cabbe er det andre ytterpunktet i synet på kultur. Han forklarer kultur som dynamisk. Kultur vil forandre seg over tid og sted, sier han. Dette har han erfart ved å bo ulike steder i verden. Både han og familien er påvirket av ulike kulturer de har levd i. Han fremhever at han kan knytte kontakter på tvers av kulturer. De andre tre informantene opplever kultur som både dynamisk og essensialistisk. Basra sier at deler av en kultur er i forandring, men at det også finnes deler av en kultur som vil forbli uforandret. Hun mener at en kultur tilhører et bestemt geografisk område, og på den måten er essensialistisk. Aaliyah ser på kultur som dynamisk. Kultur forandrer seg med tiden, sier hun. Hun setter likevel et klart skille mellom islam og norsk kultur. Med andre ord ser hun skillet mellom islam og norsk kultur som essensialistisk. Barkad deler Aaden sitt syn på at kultur ikke er i utvikling, men sier samtidig at han har sin egen kultur fra hjemmet og samfunnet han har rundt seg. Han mener beboerne i Groruddalen deler en kultur. Barkad sier at kultur er statisk, men noen av hans utsagn viser at han erfarer kultur som dynamisk.

Temaet kultur har vært en krevende del av intervjuet. Begrepet kultur kan være krevende for både intervjuer og informant. Til tider ser jeg et klart skille mellom

informantenes vurdering av kultur som statisk eller dynamisk, og forklaringer de har av egne erfaringer. Studiens data avdekker at flere av informantene veksler mellom å se kultur som både statisk og dynamisk.

5.6.3. Transnasjonalitet, Diaspora og Multikulturalisme.

Transnasjonalitet, diaspora og multikulturalisme er relevante begreper for integreringsprosessen. I avsnittene under vil jeg sette de tre begrepene i relasjon til studiens innsamlede funn. Begrepene er forklart i studiens kapittel nummer 2.

5.6.4 Transnasjonalitet

Basra er klar i sin tale. Hun velger å kalle seg selv norsk- somalier. Hun er helt klar på at hun ikke er norsk. Barkad og Aaliyah uttaler også at de ikke er norske, men i motsetning til Basra har de ikke noe klar betegnelse på hva de er. Aaden og Cabbe mener at de er norske nordmenn. Studiens data viser variasjon i informantenes svar. Ytterpunktene varierer fra norsk-somalier til nordmann. Det er ingen av informantene som påstår at de kun er somaliske.

Alle informantene snakker om en tilhørighet til Somalia og Norge. Graden på hvilke felt de føler tilhørighet til Somalia og Norge varierer fra person til person. Alle informantene viser at de har transnasjonale bånd. Dette bekrefter de gjennom å ha en følelse av tilhørighet til både Somalia og Norge. Med studiens innsamlede data er det vanskelig å si noe konkret om hvor sterk summen av transnasjonale bånd er hos den enkelte. Det er også vanskelig å si noe om på hvilke områder den enkelte opplever transnasjonale bånd og hvilke områder båndene oppleves som sterkest av den enkelte.

5.6.5 Diaspora

Det er ingen av informantene som gir uttrykk av at de lever i diaspora. De har ikke et ønske om å reise tilbake til Somalia på permanent basis. Tvert i mot snakker alle om en fremtid med utdanning og/eller jobb i Groruddalen og Oslo-området. Cabbe er den

eneste som vurderer å flytte ut av Norge etter fullført utdanning, men han har ingen bestemt destinasjon for en eventuell utvandring.

5.6.6 Multikulturalisme

I de neste avsnittene vil jeg bruke innsamlede data til å belyse konkrete eksempler på hvordan multikulturalisme er en del an informantenes liv.

Alle informantene ser på seg selv som gode medborgere som er godt integrerte i sitt lokalsamfunn. Samtidig lever de ulike liv der den enkelte har ulike prioriteringer i valg av aktiviteter og personlige verdier.

Aaden forklarer at han bruker sitt morsmål i fritiden og på jobb. På fritiden bruker han somalisk når han prater med eldre mennesker. Han mener det faller seg mest naturlig å velge somalisk i kontakt med eldre. Han sier at jo eldre han blir, jo mer tid bruker han i det somaliske miljøet. På jobben bidrar morsmålet og kunnskapen om somalisk kultur til at han får gjort en bedre jobb. Aaden sier han ønsker å kunne bruke sin kultur til å bidra positivt i samfunnet.

Aksepten av multikulturalisme i det norske samfunnet bidrar til at Aaden har mulighet til å utøve sitt morsmål og sin kultur på jobb og i fritiden. Aaden bekrefter gjennom intervjuet at han gjennom et multikulturelt samfunn har mulighet til å gjøre valg innenfor samfunnets rammer. Et av valgene er å oppsøke miljøer der det prates somalisk. Likevel sier Aaden at han er mer norsk en de fleste somaliske ungdommer. Dette utsagnet er en klar bekreftelse på at han er et flerkulturelt individ i et multikulturelt samfunn.

Barkad sier han er somalier som kommer fra Groruddalen. Han forklarer at han prøver å gjøre seg kjent med andre kulturer en sin egen. Sin egen kultur har han fra Norge og fra sin mor og far. Barkad mener at folk i Groruddalen deler samme kultur som han selv. Han sier at felles kultur er bra og gjør livet lettere å leve. Barkad er bevisst på at det i Groruddalen er flere kulturer som eksisterer og som er synlige i samme samfunn. At flere kulturer eksisterer og er synlige i samfunnet er et tegn på at samfunnet er farget av

multikulturalisme. Gjennom intervjuet med Barkad prater han ikke om spesifikke situasjoner eller erfaringer som er mulige på grunn av multikulturalisme.

Cabbe viser til flere trekk som beviser at multikulturalismen har en tilstedeværelse i Groruddalen og Oslo. Bruk av moské, valg av somaliske klær, valg av somalisk mat og muligheten til å prate somalisk er enkeltfaktorer som beviser multikulturalisme i praksis. Cabbe erkjenner også at det i Groruddalen og Oslo er flere kulturer som eksisterer innenfor et samfunn.

I intervjuet med Aaliyah prater hun lenge om islam og det å være muslim. Selv om hun ser et tydelig skille mellom seg og ikke-muslimer, sier Aaliyah at hennes kultur passer godt inn i Groruddalen. Med andre ord mener hun at islam ikke er til hinder for at hun kan dele felles prioriteringer, normer og verdier med sine medborgere i Groruddalen. Hennes religions utøvelse som minoritet er et produkt av et samfunn som integrerer befolkningen gjennom multikulturalisme.

Basra sier hun ikke vet så mye om norsk kultur. Med dette setter hun et skille mellom norsk og egen kultur. Ved å sette dette skillet gjør hun det klart at det er flere kulturer i samfunnet som hun er en del av. Hun mener at hennes kultur kommer fra hennes foreldre, venner og skolesystemet i Somalia. At to eller flere kulturer er synlige i et samfunn er et tegn på multikulturalisme. Basra deler ikke informasjon som gjør det mulig å si noe mer om hennes tanker rundt et samfunn som utøver multikulturalisme.

I avsnittene over ser vi at informantene deler kunnskap, erfaringer, hendelser og verdier som tilsier at de lever i et samfunn som omfavner multikulturalismen. De innsamlede data viser at studiens informanter ikke nødvendigvis er bevisst på hva multikulturalisme har å si for deres liv, og når denne politiske strategien har innvirkning på deres hverdag.

Det er vanskelig å si i hvilken grad multikulturalisme hadde innflytelse på Groruddalen og Oslo i informantenes barne- og ungdomsår. Informantenes beskrivelser av eget liv viser til bruk av morsmål, valg av somalisk klesdrakt, valg av somalisk mat, utøvelse av

islam og syn på egen og andres kultur som bærer preg av at de har vokst opp i et Groruddalen og Oslo, og som i en eller annen grad var og er et samfunn der multikulturalismen har innflytelse.

5.6.7 Tre forestillinger om integrering.

Cora Alexa Døving skriver om tre forestillinger som gjentatte ganger dukker opp når integrering diskuteres. Forestillingene omhandler siviliseringsprosess, felles verdigrunnlag og statens ansvar for å bevare minoriteter. Forestillingene blir fremlagt som en faktor for å få til en vellykket integrering.

Forestilling nummer én handler om at minoritetssamfunnet må bli sivilisert for å kunne bli godt integrert. Dataene i min studie er vanskelige å sette i sammenheng med forestilling nummer én. Dette er fordi studien først og fremst har samlet inn data som omhandler integrering på individnivå.

Forestilling nummer to handler om at innbyggerne i et samfunn må ha samme verdigrunnlag.

I intervjudelen som omhandler medborgerskap prater informantene om verdier som tilhører en god medborger. Alle fem intervjuobjektene kommer med eksempler på verdier som er viktige for dem.

Alle de fem intervjuede prater om utdanning og jobb som viktige verdier i livet. Det handler om å sette seg mål og nå målene, sier Barkad og Cabbe.

Videre nevner Aaden, Cabbe og Basra ytringsfriheten som en viktig verdi. Aaden, Aaliyah og Basra trekker frem norske lover og regler som viktige å forstå og ha kunnskap om. Cabbe, Barkad, Aaliyah og Basra prater om samfunnsdeltagelse og frivillig arbeid som viktige verdier for samfunnet og individet. På det mer personlige plan nevnes verdiene valgfrihet i eget liv, det å være en god rollemodell og valgfrihet til å kle seg slik man ønsker. Aaden trekker også frem stemmeretten når vi prater om verdier. Basra fremhever at det for alle mennesker er viktig å ha meningsfulle aktiviteter i sin hverdag.

Forestilling nummer tre er at staten har ansvar for å lage konstruktive gruppebaserte rettigheter for å bevare minoritetskulturene.

Religionsfrihet og frihet til å kle seg slik man ønsker er først og fremst individuelle rettigheter, men er samtidig rettigheter som har noe å si for grupper i samfunnet. Cabbe og Aaliyah forteller om deres hverdag som muslimer. Cabbe forteller at familiens kvinner velger somalisk klesdrakt og at han selv bruker Moskeen regelmessig. Aaliyah snakker om retten til å fremstå med sin egen kultur og religion uten å møte negative blikk, kommentarer og holdninger. Aaden mener at altfor ofte blir muslimers klesdrakt en del av den offentlige debatten. Han mener valg av klær er en privat sak.

5.6.8 Islam som gruppe eller kategori

Døving skriver at islam og muslim er ordene som hyppigst blir brukt i dagens integreringsdebatt. Det å være muslim blir ofte omtalt som en faktor som resulterer i dårlig integrering, og islam som religion omtales som et hinder for at den enkelte skal kunne integrere seg (Døving, 2009, s. 110). Informantenes forhold til religion er ikke et av intervjuenes faste tema, men gjennom kultur, medborgerskap og integreringsspørsmålene valgte Aaden, Cabbe og Aaliyah å prate om erfaringer de har med å være muslimer, og hvordan de praktiserer sin tro. Cabbe forteller at han praktiserer islam ved å gå i moskéen regelmessig. Han har ikke noen fast moské, men velger å bruke den moskéen som er mest praktisk å bruke med tanke på resten av dagens gjøremål. På sitt studiested bruker han bønnerommet. Aaliyah og Aaden mener at muslimers klesdrakt for ofte blir sett negativt på eller diskutert i det offentlige rom. De mener begge at valg av klær er en privatsak. Aaliyah nevner at islam til tider blir diskutert med hennes venner eller på skolen. Da føler hun ofte at hun må forsvare islam fra kritiske spørsmål.

I teksten over ser vi at flere av informantene deler informasjon som tyder på at islam er viktig for dem, men det er bare Aaliyah og Aaden som deler informasjon som tilsier at de opplever at muslimer blir omtalt som en gruppe. I diskusjoner på skolen og med venner sier Aaliyah at hun må forsvare islam. Hun ønsker at folk skal forstå at islam er mer en det negative som kommer frem gjennom media. Hun mener selv at islam er en religion

som ikke akseptere vold og aggressive handlinger. Aaden sier han skulle ønske at mennesker ikke stolte altfor mye på media. Han mener media kommer med for mye negativ informasjon om innvandrere og Islam. Han skulle ønske at folk oppsøkte erfaringer og kunnskap om innvandrere og islam. Jeg mener det går an å tolke Aaden slik at han føler innvandrere og muslimer blir fremstilt som en gruppe av media, og at media har for stor innflytelse på samfunnet.

5.6.9 Stereotyper

Majoriteter og minoriteter opplever begge stereotyper rettet mot seg. Det er likevel minoriteter som oftest opplever stereotypene som hemmende både individuelt og kollektivt. Hvilken innvirkning har stereotyper på individet og samfunnet når stereotyper tilegner individet gruppetilhørighet, og hva skjer om gruppen blir sett på som en trussel for samfunnet? Kulturelle og religiøse ulikheter og uenigheter kan avgjøre om noen eller noe virker truende (Døving, 2009, s. 129).

Døving skriver om tre grunnpilarer som bidrar i konstruksjonen av stereotyper. De tre grunnpilarene er grundig omtalt i studiens kapittel nummer 2.

Grunnpilar nummer én er å rettferdiggjøre forskjellsbehandling av "de andre". Det å sette "de andre" inn i et kollektiv gjør at en samtidig setter seg selv inn i et kollektiv. Det kollektivet en selv blir en del av vil alltid settes i et bedre lys og bli tilegnet bedre verdier enn det kollektivet "de andre" settes i. På denne måten oppstår det en rettferdiggjøring av at de andre settes på "sidelinjen", eller ekskluderes helt.

Grunnpilar nummer to er fordeling av skyld. "De andre" tillegges skyld for en utvikling av samfunnet som sees på som negativ. Eksempler kan være økning i kriminalitet, vanskeligere arbeids- og boligmarked.

Den tredje grunnpilar er essensmarkører. Saker som skaper et klart identitetsskille mellom "de andre" og "oss selv" er vellykkede essensmarkører. Ved hjelp av markørene blir det skapt en identitet for "de andre" og en identitet for "oss selv". Det kollektivet en selv ikke er en del av blir tillagt negative identitetstrekk (Døving, 2009, s. 130).

Studiens informanter blir ikke direkte spurt om opplevelser rundt stereotyper, men alle fem prater i løpet av intervjuet om hvordan de som etnisk, religiøs og kulturell minoritet opplever stereotyper. De nevner eksempler der de opplever konstruering av stereotyper gjennom grunnpilar én og grunnpilar tre, som er forskjellsbehandling og essensmarkører.

Aaden mener at media skaper negative forestillinger om somaliere. Medias negative skriverier gjør at han til tider synes det er vanskelig å treffe nye mennesker. Han frykter at de han møter har fordommer rettet mot han. Når det gjelder hudfarge sier han at det kun er et tema i helgene, eller når det er alkohol med i bildet. Hudfarge kan ha noe å si for adgang til utesteder. Han mener å være norsk er å sette seg mål og å søke etter kunnskap.

Barkad har i butikkjobben opplevd at kunder behandler han dårlig på grunn av sin hudfarge. Han sier det er lett å oppfatte når noen behandler han dårlig på grunn av hudfarge. Barkad sier at det somaliske samfunnet er delt i to. Det er en negativ og en positiv side. Den delen som er negativ fokuserer på vanskeligheter med å passe inn i samfunnet. Selv synes han ikke det er så vanskelig å passe inn, en må gjøre en innsats selv, sier Barkad.

Cabbe sier han på skolen har fått en kommentar eller to om sin hudfarge. Han sier det er noe alle opplever, men han velger å ikke tenke så mye over det. De gangene han møter mennesker som ikke er vant med det flerkulturelle, tenker han at hudfarge kan ha noe å si.

Aaliyah seier hun opplever opphetede diskusjoner med venner og medelever. I diskusjonene må hun forsvare islam. Diskusjonene ender ofte med verbale angrep fra begge parter. Drap og vold er ofte det som blir trukket frem i diskusjoner som omhandler islam. Da må Aaliyah forklare at hun tolker islam som en fredelig religion. Aaliyah sier hun føler seg mindre norsk fordi hun ikke er hvit. Hun sier hun kunne sagt hun er norsk, men ikke alle ville godtatt det. Hun har hørt historier om at noen er blitt bedt om å "dra hjem". Å bli bedt om å "dra hjem" blir alltid sagt med en negativ tone.

Noen vil aldri akseptere at man er norsk selv om en bor i Norge. Hun mener å være norsk er å være hyggelig.

Basra sier hun ofte blir tilsnakket på arabisk, men det er et språk hun ikke prater. Hun blir pratet til på arabisk fordi hun er lys i huden. Det er ikke alle som vil tro hun er fra Somalia. Hun sier å være norsk er å være hjelpsom og hyggelig.

5.6.10 Døving i relasjon til innsamlede data

Døvings tanker og teorier omhandler integrering gjennom arbeid, utdanning, kultur, religion, debatter, verdier og talemåte. Arbeid, utdanning, kultur og verdier er temaer informantene blir spurt om i intervjuene. Døving fremhever og forklarer de samfunnsarenaer individet må delta og lykkes på for å bli godt integrert i samfunnet. Hun skriver også om hvordan samfunnet gjennom sosiale prosesser kan gjøre individets integrering lettere eller vanskeligere.

Jeg synes Døvings arbeid passer godt til å belyse mine innsamlede data. Døving har en stor mengde tanker og teorier på området integrering. Det gjør at studien har blitt nødt til å utføre en kritisk utvelgelse i hennes akademiske arbeide. Arbeidet har vært krevende og givende på samme tid. Jeg har etter beste evne brukt kun det akademiske stoffet som jeg mener er nødvendig og kan settes i relasjon til studiens innsamlede data. Med den mengde akademisk arbeide Døving i boken fremlegger, er det en fare for at jeg kan ha oversett teorier og tanker som kunne ha styrket studien. Men for bred og ukritisk bruk av andres teorier og tanker kan også gjør studien mindre fokusert mot studiens hypotese og problemstilling.

5.7 Analyse av data ved bruk av stortingsmelding

Stoltenberg II- regjeringen laget i 2012-2013 en stortingsmelding som omhandlet ønsker, strategier og mål for integrering. Regjeringen la vekt på at alle samfunnets individer er avhengige av en god integrering for å kunne bidra til velferdssamfunnet. I sidene som følger settes relevante deler av stortingsmeldingen i relasjon til studiens innsamlede data.

5.7.1 Arbeid

I stortingsmeldingen står det at menneskene som bor i Norge er landets største ressurs. For en godt fungerende velferdsstat er Norge avhengig av at flest mulig i yrkesaktiv alder deltar i arbeidsmarkedet. Målet er at hvert enkelt individ skal få brukt sine egenskaper, kvaliteter og utnyttet sin kompetanse. Arbeid er viktig fordi det innebærer samfunnsdeltagelse, skaper økonomisk selvstendighet for individet og resulterer i økt likestilling (Det Kongelige barne-, likestillings- og inkluderingsdepartement, 2012, s. 8)

Aaden og Barkad er begge i full jobb. Aaden på en skole og Barkad i en butikk. De jobber begge i sitt lokalsamfunn. Aaden sier han får utnyttet sine egenskaper, kvaliteter og kompetanse ved at han bruker sin kjennskap til somalisk språk og kultur i jobben. Barkad startet i jobben gjennom arbeidspraksis. Han bestemte seg tidlig for å vise sin arbeidsgiver hva han hadde av egenskaper, kvaliteter og kompetanse. Det resulterte i at han i dag har en fast fulltidsstilling. De har begge planer om videre utdanning for å kunne nå planlagte mål innen arbeidsmarkedet. Aaden vil ta høyere utdanning innen helsefeltet, Barkad ønsker seg en utdanning innen yrkesfag.

Cabbe, Aaliyah og Basra er i dag under utdanning. De har alle klare mål for hva de ønsker å jobbe med i fremtiden. Cabbe ønsker å starte egen bedrift, Aaliyah ønsker å utdanne seg til å bli apotektekniker og Basra ønsker å bli tannlege.

5.7.2 Utdanning

Nøkkelen til arbeidsmarkedet er utdanning. Stoltenberg II- regjeringen hadde som mål at flest mulig skulle kunne ta den utdannelsen de ønsket og trengte. Muligheten til utdanning må ikke hemmes av sosial bakgrunn og individet må kunne ha mulighet til å realisere seg selv og oppnå sitt potensial (Det Kongelige barne-, likestillings- og inkluderingsdepartement, 2012, s. 48).

Cabbe, Aaliyah og Basra er alle under utdanning, de har alle satt seg klare mål for hva de ønsker å studere og hva de ønsker at utdanningen skal resultere i. Cabbe er elev ved en høyskole. Han ønsker seg gode karakterer og bruker mye tid på sine studier. Ved å være

en god student ønsker han å være et godt forbilde for søsken og for andre i sitt lokalsamfunn. På videregående skole jobbet han målrettet for å nå målet om høyere utdanning. Aaliyah er elev på en videregående skole i Oslo. Hun sier hun trives på skolen og bruker mye tid på skolearbeidet. Hun ønsker å utdanne seg til å bli apotektekniker. Basra har fullført voksenopplæring og skal nå starte på videregående skole. Målet er å utdanne seg til tannlege. Hun bruker mye tid på det lokale biblioteket, det er der hun gjør leksene sine.

Aaden og Barkad som er i fulltidsjobb i dag har begge planer om å returnere til skolebenken. Aaden har som mål å utdanne seg til sykepleier for deretter å kunne oppnå en master innen helsefeltet. Barkad sier han vil tilbake på skolebenken for å forbedre karakterer fra videregående. Målet til Barkad er å få en lærlingplass for å kunne fullføre et fagbrev.

5.7.3 Bolig og levekår

At alle skal kunne ha en trygg bosituasjon var et fokus for Stoltenberg II- regjeringen. En trygg bosituasjon er positivt for den enkeltes helse, stabilitet i arbeidslivet, utdanning, bygging og vedlikehold av sosiale nettverk og deltagelse i lokaldemokratiet.

Stortingsmeldingen forteller om at Groruddalen har større levekårsutfordringer enn andre bydeler i Oslo. Menneskene som bor i Groruddalen har lavere utdanning, dårligere helse og deltar i mindre grad på arbeidsmarkedet sammenlignet med Oslo by sin gjennomsnittsinbygger. I 2008 svarte likevel 8 av 10 beboere i Groruddalen at dalen var et godt sted å bo (Det Kongelige barne-, likestillings- og inkluderingsdepartement, 2012, s. 91).

Alle fem informantene bor i dag sammen med sin familie. 4 av 5 informanter bor i Groruddalen. Den siste informanten Basra bor i Oslo, litt utenfor Groruddalens grense. Barkad sier han trives, og ønsker i fremtiden å ha en leilighet i Groruddalen. Aaliyah og Basra sier de blir boende i Oslo, men vet ikke hvor. Groruddalen er rolig og fint, men hun kunne tenke seg å se andre steder enn Groruddalen, sier Aaliyah. Hun er helt sikker på at hun vil bo i Norge i fremtiden. Aaden sier han kunne tenke seg å bo et annet sted enn

Groruddalen. Dette er fordi han ikke liker utviklingen der. Han sier dalen var annerledes da han vokste opp, da det var en mer blandet befolkning. Det var flere etnisk norske beboere og skolene hadde bedre lærere sier Aaden. Cabbe sier han er usikker på hvor han skal bo i fremtiden. Kanskje bosetter han seg i utlandet, sier han.

5.7.4 Felleskap, tilhørighet og verdier

For samfunnets fellesskap er samarbeid, tillit og rettferdighet mellom medborgere en nødvendighet. Individuer med sterk tillit til det samfunnet de er en del av deltar i større grad i demokratiske prosesser enn de individer som mangler denne tilliten. Et velfungerende samfunn kan ikke bestå av parallelle samfunn, men må bestå av et samfunn der den enkelte blir møtt med respekt for egen bakgrunn og personlighet (Det Kongelige barne-, likestillings- og inkluderingsdepartement, 2012, s. 103).

I det norske mangfoldsamfunnet skal alle innbyggere kunne føle at de har en tilhørighet til det norske felleskapet. Det skal være rom for å si at en er norsk selv om man har en identitet og bakgrunn fra et annet land enn Norge. Utseende, religion, klesbruk, kultur, navn eller verbal aksent skal ikke definere om en er norsk eller ikke (Det Kongelige barne-, likestillings- og inkluderingsdepartement, 2012, s. 103-104).

De demokratiske prinsippene og de internasjonale menneskerettighetene er grunnmuren i den norske rettstaten. Det er en nødvendighet for et velfungerende samfunn at Norges innbygger respekterer demokratiet og menneskerettighetene. Felles spilleregler må til for at innbyggerne skal kunne leve fredelig sammen. Innen de overnevnte rammer skal Norge være et samfunn som godtar at den enkelte har ulike prioriteringer, tolkninger, verdier og måter å leve sitt liv på (Det Kongelige barne-, likestillings- og inkluderingsdepartement, 2012, s. 104-105).

Aaden liker ikke utviklingen i Groruddalen. Han synes Groruddalen i dag har for mye kriminalitet, for få etniske nordmenn og at skolene er for dårlige. Det var bedre da han var barn og ungdom. Han er usikker på om Groruddalen i dag er et bra sted å vokse opp. Tilhørigheten han føler til Groruddalen er ikke så sterk, men han føler sterk tilhørighet

til huset han har vokst opp i. I fremtiden kunne han tenke seg å bo et annet sted enn Groruddalen.

Han sier at det å være norsk og nordmann er noe alle kan være og oppleve seg som. Hudfarge, kultur, språk og holdninger har ikke noe å si for det dagliglivet han lever. Det er viktig at mennesker lever med hverandre, lærer av og erfarer hverandres ulikheter. Det er skummelt om en tar i mot for mye informasjon fra media om religion. Fordommer en har må en prøve å kvitte seg med. Han sier han har en måte å være på som passer godt inn i lokalsamfunnet han bor. Samtidig har han noen bekymringer over at det kan være vanskeligere for han å passe inn andre steder enn Groruddalen.

Rettigheter og plikter som ytringsfrihet og stemmerett er viktige, sier han. I tillegg må hver enkelt ha kjennskap til det norske samfunnssystemet og lover.

Barkad har bodd elleve år i Groruddalen. Han har familie, venner og bekjente i dalen. *"De fleste vet hvem jeg er"*, sier han. I fremtiden ønsker han å bli boende i Groruddalen hvor han trives og passer godt inn i sitt lokalsamfunn.

Jeg er ikke norsk eller nordmann sier Barkad, men jeg prater norsk og har norsk pass. En nordmann er en som er hvit og prater norsk. Samtidig sier han at han føler seg norsk når han har det norske passet i hånda. Når det kommer til verdier snakker han om viktigheten av å ta ansvar for seg selv, sette seg mål, ta utdanning og finne arbeid.

Cabbe bor med sin mor, far og søsken. Han mener å være norsk er å føle seg norsk, og er den av informantene som går lengst i å kalle seg norsk. Han mener at hvis man deltar i det norske samfunnet så er man nordmann, og at det norske statsborgerskapet er et symbol på at en er en del av det norske felleskapet. Ytre kjennetegn som hudfarge, klesdrakt, valg av mat og religion har ikke noe å si for graden av min norskhet eller min deltagelse i samfunnet, sier han. Alle samfunnets innbyggere må delta og integrere seg i samfunnet. Cabbe sier han føler tilhørighet til Norge og at han passer bra inn i samfunnet han er en del av. Gjennom hardt arbeid ønsker han å være en rollemodell for familien og andre somaliere. Ytringsfrihet trekker Cabbe frem som en viktig rettighet og verdi i det norske samfunnet.

Aaliyah kom til Norge da hun var seks år gammel. Det er viktig for henne å vite hvor hun kommer fra, og at hun er bevisst på at hun kommer fra både Groruddalen og Somalia. Begge stedene er viktige for henne. Hun finner sosialt fellesskap i familie, sammen med venner og på skolen. Hun bruker mye tid på skolearbeid, og på fritiden trener hun sammen med en fast treningsvenninne. Hun trives i Groruddalen og sier at det hun liker er at det er så rolig og fint. Aaliyah ønsker og tror at hun i fremtiden bor i Groruddalen, men hun er i alle fall helt sikker på at hun blir boende i Oslo. *"Jeg er ikke norsk eller nordmann"*, sier hun - og mener at det er de som har blondt eller brunt hår og blå øyne som er norske. Hun mener at man for å være norsk må en familie som har bodd her i generasjoner, og at hennes hudfarge gjør at hun føler seg mindre norsk. Hun er også av den oppfatning at hun ikke ville blitt godtatt som norsk om hun hadde sagt at hun var det. *"Min mørke hudfarge gjør integrering vanskeligere"*, sier hun.

"Jeg er norsk statsborger, og statsborgerskapet gjør at jeg føler meg mer integrert og norsk, men jeg er ikke norsk-norsk", sier hun. *Deltagelse i samfunnet, utdanning og god oppførsel er viktige verdier i mitt liv. Islam er det som skiller min kultur fra norsk kultur.* Aaliyah forteller at hun i dag jobber frivillig og er skoleelev. Hun har som mål å utdanne seg til å bli apotektekniker. *"Jeg ønsker å bidra i samfunnet ved å jobbe i helsevesenet"*, sier hun.

Basra er født i Oslo, men flyttet som ni år gammel til Somalia. Der gikk hun hele grunnskolen og videregående før hun for noen år siden flyttet tilbake til Oslo. Hun har gjennomført voksenopplæring og skal nå starte på videregående skole. Basra bruker en god del tid på biblioteket, hvor hun pleier å gjøre skolearbeidet. Fritiden bruker hun sammen med venner, familie og sosialiserer seg i sitt nærmiljø. Hun tror hun blir boende i Oslo. Målet er å bli tannlege, sier hun.

Basra sier: "De som er født i Norge av norskfødte foreldre eller av foreldre født i utlandet, er norske. Jeg er ikke norsk, men norsk-somalier. Jeg kan være norsk, men ikke nordmann. De som har lyst hår, blå øyne og har familie som har vært i Norge i generasjoner er nordmenn. Norsk har ikke med utseendet å gjøre, men å være nordmann har med utseendet å gjøre. Ulike etniske grupper kan være norske, men ikke

nordmenn. Det norske statsborgerskapet gjør meg ikke til mer norsk eller bedre integrert, men det gir en trygghet når jeg er i utlandet. Jeg har tilhørighet til Norge og Somalia, begge steder er hjem. I mitt lokalsamfunn har ikke hudfarge noe å si for hvor norsk jeg føler meg, eller min grad av integrering."

"Jeg har levd store deler av livet mitt i Somaliland, jeg vet derfor ikke så mye om norsk kultur. I Norge er regler, lover og friheten til å kle seg og si hva en vil viktige verdier. Det er viktig å skaffe seg kunnskap om samfunnet og delta i samfunnet. Jeg håper å kunne jobbe frivillig i fremtiden."

5.7.5 Diskriminering

Usaklig forskjellsbehandling som skjer med eller uten overlegg defineres som diskriminering. Mennesker kan diskrimineres som enkeltpersoner, grupper og kategorier. Diskrimineringen kan oppstå på grunnlag av kjønn, seksualitet, kultur, religion, språk, rase og etnisitet. Diskriminering kan være enkeltepisoder eller hendelser satt i system. Diskriminering er negativt for den som diskrimineres og for samfunnet. Resultatet av diskriminering kan være en svekket selvfølelse og tilhørighet til samfunnet for den som utsettes for diskriminering (Det Kongelige barne-, likestillings- og inkluderingsdepartement, 2012, s. 111).

Ingen av informantene sier de er blitt diskriminert av det offentlige Norge. Cabbe sier han har opplevd noen episoder der personer på en ufin måte har påpekt at han ikke er etnisk norsk. Barkad har opplevd det samme når han er på jobb i butikken. Cabbe sier dette er noe alle opplever. Aaden sier at når det er alkohol i bildet kan hudfarge ha noe å si. Han har opplevd diskriminering på utesteder i Oslo. Aaden, Barkad og Cabbe sier at enkeltmennesker ikke kan få ødelegge for dem. Det gjelder å være positiv og vise hvem en er gjennom sine handlinger.

Aaliyah sier at det ikke er alle som godtar personer med hennes hudfarge. Da er det rasisme, sier hun. Selv har hun aldri opplevd rasisme. Basra har ikke opplevd diskriminering.

5.7.6 Statsborgerskap

Stoltenberg II- regjeringen hadde et ønske om at alle individer som bodde permanent i Norge skulle bli norske statsborgere. Felles statsborgerskap sier noe om felles verdier og skaper tilhørighet til samfunnet. Skal individet kunne delta fullt ut i det norske samfunnet er statsborgerskap en nødvendighet. Med statsborgerskapet får individet flere plikter og rettigheter enn individet har uten statsborgerskap (Det Kongelige barne-, likestillings- og inkluderingsdepartement, 2012, s. 117)

De fem informantene er alle norske statsborgere.

Aaden sier at her hjemme tenker han ikke noe særlig over sitt norske statsborgerskap, men når han er i utlandet får statsborgerskapet ham til å føle seg norsk og heldig fordi han er fra Norge. Det norske statsborgerskap gjør ham bevisst på hva han har, som andre ikke har. Han mener at hjemme i Norge har ikke statsborgerskapet noen innvirkning på hvor norsk eller integrert han føler seg. Med statsborgerskapet kommer goder som mulighet til utdanning, og en føler seg som en del av det norske samfunnet.

Barkad sier det tok 3,5 år fra søknaden ble sendt til han fikk innvilget norsk statsborgerskap. Han mener en er heldig hvis søknadsprosessen går fort fordi ventetiden kan være stressende. "I ventetiden brukte jeg mye tid på å tenke på om jeg ville få statsborgerskap eller ikke", sier han. Barkad sier han tenkte mye på å vise seg verdig og respektere statsborgerskapet når han fikk det. Han måtte vise at han ikke var en som ødelegger egne muligheter.

En trenger ikke å føle seg norsk selv om en har norsk statsborgerskap, sier Barkad. Selv føler han seg mer norsk når han har det norske passet i hånden og fordi han kan det norske språket. Han ser ellers ikke noen sammenheng mellom sitt norske statsborgerskap og hvor norsk han føler seg. "På en måte er jeg norsk, på en annen måte er jeg ikke norsk", sier Barkad.

Cabbe sier han ikke tenker på sitt norske statsborgerskap i det daglige.

"Statsborgerskapet gjør at jeg føler en tilhørighet til Norge, det er et symbol på at jeg er

norsk og tilhører den norske befolkningen. Statsborgerskapet gjør at jeg kan stemme, og retten til å stemme betyr mye. Da har jeg en innflytelse på det norske samfunnet. Uten statsborgerskapet hadde jeg følt meg mindre norsk og hadde følt at jeg hadde mindre innflytelse i samfunnet. Statsborgerskapet gjør integrering lettere siden man gjennom statsborgerskapet får en tilhørighet til samfunnet", sier Cabbe.

Aaliyah sier det norske statsborgerskapet betyr at hun er en del av Norge og kan reise dit hun vil. "Med norsk statsborgerskap kan jeg gjøre mye som de uten norsk statsborgerskap ikke kan", sier hun. Det norske statsborgerskapet gjør at hun føler seg mer integrert og norsk, men hun føler seg ikke "norsk norsk", sier hun.

Basra er født i Norge og har hatt statsborgerskap siden hun ble født. Hun sier at en ikke føler seg mer norsk eller bedre integrert med norsk statsborgerskap, men at det norske passet gjør det lettere å reise og oppholde seg i utlandet. Statsborgerskapet og passet gir en trygghet i at norske myndigheter kan kontaktes når en er på reise.

5.7.7 Språk

Alle som bor i Norge skal lære seg norsk. Barn skal ikke måtte fungere som tolk for sine foreldre eller andre eldre familiemedlemmer. Gode ferdigheter i norsk er viktig for å kunne ta i bruk og forstå offentlige tjenester som helsevesenet, utdanningsinstitusjoner og rettssystemet (Det Kongelige barne-, likestillings- og inkluderingsdepartement, 2012, s. 134).

Alle informantene prater og skriver norsk. Basra er den eneste som er født i Norge, men hun har gjennomført deler av grunnskolen og hele videregående skole i Somalia. Da hun flyttet tilbake til Oslo ble hun nødt til å ta voksenopplæring for å lære seg norsk på nytt. Aaden, Barkad, Cabbe og Aaliyah er alle født utenfor Norge. De har lært seg norsk gjennom barne- og ungdomsårene. Cabbe sin far ønsket at de pratet somalisk i hjemmet etter at de ankom Norge, men i dag prater familien nesten utelukkende norsk hjemme. De prater så mye norsk at Cabbe sin yngste søster nesten ikke kan prate somalisk. Cabbe sier at da han var yngre hendte det at han hjalp sin mor med å forstå det norske språket.

5.7.8 Stortingsmeldingen i relasjon til innsamlede data.

Studiens innsamlede data er belyst av deler av stortingsmeldingen. Stortingsmeldingen omhandler veldig mange aspekt med integrering. Jeg har valgt å plukke ut de delene av stortingsmeldingen som er mest relevante for de dataene som studien har samlet inn. Jeg synes stortingsmeldingen fungerer godt til å belyse mine data. Stortingsmeldingen er konkret i hvordan god integrering oppnås samtidig som den forklarer hva god integrering betyr for individet og det norske samfunnet.

6.0 Oppsummering og konklusjon.

6.1 Innledning av oppsummering og konklusjon

Studiens oppsummering og konklusjon skal inneholde et kort avsnitt av hvordan jeg ved studiens slutt opplever og forstår begrepet integrering.

I delen som følger forklarer jeg likheter og ulikheter ved Thomas Hylland Eriksen, Cora Alexa Døving og stortingsmeldingens teori. De tre neste avsnittene omhandler integreringsfeltene utdanning, arbeid, sosiale nettverk og språk. Jeg vil forklare hvordan teorien omtaler de overnevnte feltene, og jeg vil vurdere om teorien kan bekrefte eller avkrefte informantenes egen vurdering av medborgerskap og integrering i relasjon til de fire feltene. Deretter kommer avsnittet som omhandler bruken av "terningkast". De to neste avsnittene kommer med svar og bekreftelse eller avkreftelse på studiens problemstilling og hypotese.

6.2 Hva sitter jeg igjen med

Når de innsamlede data er satt i lyset av teorier, statlige målsetninger og strategier for integrering, sitter jeg igjen med opplevelsen og forståelsen av at ordet integrering betyr mye for mange. Integrering har betydning for personen som er født i Norge og personen som har innvandret til Norge. Integreringsprosesser omhandler barn og det omhandler voksne. Prosessene omhandler dagen i dag og de omhandler dagene som kommer. Integrering handler om enkeltmennesker og det handler om samfunnets systemer. Integreringsprosesser gir individet frihet og begrensinger. Til tross for alle de nevnte ytterpunktene handler integrering om å skape et nødvendig menneskelig felleskap.

6.3 Likheter og ulikheter i teorien

Hylland Eriksen skriver om fire distinksjoner som omtaler integrering som relasjonsbygging. Jeg tolker Hylland Eriksen sin teori til å omhandle de relasjoner individet knytter til sine medborgere og samfunnet. Sosial og systemisk integrasjon, uformelle og formelle relasjoner, sosial og kulturell integrasjon og storskala- og småskalasamfunn er de ulike distinksjonene Hylland Eriksen beskriver.

Døving legger vekt på ulike begreper som forklarer hvordan individet gjennomgår integreringsprosesser av inkludering og ekskludering. Døving bruker begrepene multikulturalisme, kultur, transnasjonal tilhørighet, diaspora og stereotyping til å forklare hvor og når inkludering og ekskludering av individet foregår.

Stortingsmeldingen tar for seg konkrete samfunnsområder der individet må delta og lykkes for å oppnå et tilstrekkelig nivå av integrering. Stortingsmeldingen forklarer hva som skal til og hvordan individet skal lykkes på integreringsfelt som utdanningssystemet, arbeidsmarkedet, i nettverksbygging og språkferdigheter. Statens oppgave i integreringsprosessen blir også beskrevet.

Hovedfokus for studiens tre valgte teorier er integrering, men de tre teoriene har både likheter og ulikheter i sin presentasjon av integreringen. Hylland Eriksen presenterer for meg et noe abstrakt syn på hva integrering er. Hvor og hvordan god integrering foregår sier Hylland Eriksen lite om. Stortingsmeldingen er i motsetning til Hylland Eriksen veldig konkret på hvor, hva og hvordan individet skal oppnå en god integrering. Et sted mellom Hylland Eriksen og stortingsmeldingen plasserer teorien til Døving seg. Ulikheten i de tre teoriene kommer frem i måten teoriene forstår begrepet integrering, men også gjennom hvilke konkrete samfunnsfelt teoriene mener individet må mestre for å oppnå en vellykket integrering. Ulikheten til de tre teoriene har til tider gjort dem krevende å jobbe med. Det krevende arbeidet gjør at jeg sitter igjen med en opplevelse av at ulikheter i de tre teoriene er med på å gi meg en bredere og dypere forståelse for hva integrering er, og hva som kreves av individet og samfunnet for at integreringsprosessen skal gi gode resultater.

Jeg sitter igjen med en forståelse av at Hylland Eriksen, Døving og Stortingsmeldingen forklarer at en god integreringsprosess skjer ved at individet involverer seg på bestemte samfunnsarenaer, bygger nettverk og behersker det norske språket. To viktige arenaer for integrering er utdanningsinstitusjoner og arbeidsplasser. Hylland Eriksen fokuserer på at relasjoner mellom mennesker må skapes og vedlikeholdes for god integrering. Relasjoner skapes blant annet ved at individet deltar ved utdanningsinstitusjoner og på arbeidsplasser. I alle tre teorier blir språk trukket frem som en viktig integreringsfaktor.

Språket er nødvendig for å kunne skape og vedlikeholde menneskelige relasjoner. Døving og stortingsmeldingen presenterer egne avsnitt om språk og språkopplæring mens Hylland Eriksen påpeker viktigheten av språk gjennom å se viktigheten av individets kulturelle integrasjon. Gjennom tolkning og arbeid med teksten viser jeg i dette avsnittet til klare likheter mellom teoriene.

6.4 Integrerings kriteriene utdanning og arbeid

Alle de fem informanter er under utdanning eller i fast arbeid. Deres deltakelse i utdanningssystemet og som arbeidstakere bygger opp under deres høye terningkast på eget medborgerskap og integrering. Gjennom utdanning deltar de som medborgere med å bygge sin egen fremtid som kan bidra til at de når sine drømmer og mål. De har alle fem ønsker om å fullføre høyere utdanning. Utdanning bidrar til å øke individets muligheter i arbeidsmarkedet. Arbeid resulterer i økonomisk frihet, som gir valgmuligheter, sosial og økonomisk trygghet og selvstendighet. For staten vil innbyggere i arbeid bety skatteinntekter og mindre utgifter knyttet til den enkelte. Ved å prioritere utdanning gjør den enkelte seg klar til arbeidslivet. Skoler og studieinstitusjoner er møteplasser for befolkningen, og på studiestedene bygges og vedlikeholdes nettverk. En skole, høyskole eller universitetet er et sted der mennesker kan oppleve sosial og kulturell integrasjon gjennom svake og sterke bånd. Denne samme skolen, høyskolen eller universitetet er også et sted der individet opplever stor- og småskalasamfunn. Elever og studenter vil bidra til systemisk integrasjon gjennom de sosiale nettverkene som bygges og vedlikeholdes ved skoler og studiesteder.

De tre teoriene ser og forklarer viktigheten av utdanning og arbeid. Det er for individet og samfunnet viktig at befolkningen deltar ved utdanningsinstitusjoner og i arbeidslivet. Hylland Eriksen fokuserer på relasjoner og nettverkene som bygges og vedlikeholdes av skoleelever, studenter og arbeidstakere. Døving og stortingsmeldingen har fokus på hva som kreves av individet i form av utdanning og arbeid for å oppnå en god integreringsprosess.

Jeg mener at studiens teori bygger opp under informantenes eget syn på medborgerskap og integrering. Studiens data viser informanter som vektlegger utdanning og arbeid høyt, det samme gjør studiens teorier.

6.5 Integreringskriteriet sosiale nettverk

Hylland Eriksen forklarer at god integrering er et resultatet av et samfunn der innbyggerne har gode relasjoner til hverandre. Relasjoner må bygges på ulike arenaer og i ulik skala. Et samfunn der innbyggerne er godt integrert krever at individet må ha gode relasjoner til sine medborgere. Døving fremhever at relasjoner kan bygges gjennom kulturelle og religiøse nettverk. Hun skriver at selve integreringsprosessen handler om å skape gode relasjoner mellom majoritet og minoritet. Stoltenberg II-regjeringen hadde som mål å skape et mangfoldsamfunn som fungerte som en enhet. Regjeringens stortingsmelding har ikke et eget avsnitt om relasjoner, men gjennom fokus på områder som arbeid, utdanning og frivillig arbeid viser stortingsmeldingen et ønske om at flest mulig deltar på møteplasser der relasjoner kan bygges.

Alle informanter deler informasjon som tilsier at de har gode nettverk i form av familie, arbeidskollegaer, medstudenter, medelever og nære venner i lokalsamfunnet. Studiens teori som omhandler relasjoner, nettverk og integrering underbygger informantenes vurdering av eget medborgerskap og integrering.

6.6 Integreringskriteriet språk

Det norske språket er viktig å beherske for å kunne ta del i det norske samfunnet. Å beherske det norske språket gir individet selvstendighet og selvtillit. Språket er en nødvendighet for å kunne forstå det norske samfunnet og samtidig få muligheten til å delta og bidra på ulike samfunnsarenaer. Ved norske utdanningsinstitusjoner og arbeidsplasser er det som oftest helt nødvendig å kunne forstå og prate norsk. Språkkunnskaper kan være en faktor som bidrar til at individet opplever inkludering eller ekskludering på ulike samfunnsarenaer. Er språket til hindring for deltakelse ved utdanningsinstitusjoner og arbeidsplasser, vil individet redusere sin mulighet til å

kunne oppnå et nødvendig nivå av samfunnsforståelse og muligheten til å skaffe seg sosial og økonomisk trygghet gjennom lønnet arbeid.

I stortingsmeldingen står det at alle som bor i Norge skal lære seg norsk. Samtidig skal det offentlige Norge legge til rette for språklig assistanse for den som måtte trenge det. Døving skriver i sin bok at språkopplæring historisk sett har vært og er et viktig integreringsfokus

Alle fem informanter prater og skriver norsk på et nivå som ikke hindrer dem i å skape og vedlikeholde nettverk gjennom deltagelse ved skoler, høyskoler og på arbeidsplasser. Jeg vil påstå at deres vurdering av egen integrering og medborgerskap blir støttet av studiens teori.

6.7 Hvorfor terningkast?

Jeg ønsket at studiens informanter skulle sette terningkast på eget medborgerskap og grad av integrering. Temaene som omhandler medborgerskap og integrering er intervjuenes to siste temaene, og det er brukt ekstra med tid på disse to temaene. Studiens informanter valgte alle å sette høye terningkast på eget medborgerskap og integrering. Terningkast ble valgt for å få konkrete svar fra informantene, og dermed skape gode og lett håndterbare data om informantenes egen vurdering av sin rolle som medborger og grad av integrering. For leser av studien bidrar terningkastene til å tydeliggjøre informantenes egen vurdering av sitt medborgerskap og integrering, og dermed også tydeliggjøre studiens funn.

Alle informantene har vurdert eget medborgerskap og grad av integrering til å være terningkast fem eller seks. Min påstand er at terningkastene fem og seks vitner om et mer enn tilfredsstillende nivå på utøvelse av medborgerskap og grad av integrering. Terningkastene levner liten tvil om at informantene selv mener de er gode medborgere og godt integrert i sitt lokalsamfunn. Spørsmålet blir da om studiens valgte teorier vil kunne underbygge informantenes syn på eget medborgerskap og integrering.

Jeg har som sagt valgt å ha et ekstra fokus på å sette informantenes egen vurdering i lys av punktene utdanning, arbeid, sosiale nettverk og språk. Jeg har valgt de fire punktene fordi det er punkter alle studiens tre teorier påpeker som sentrale punkter i individets integreringsprosess. Alle punktene blir omtalt direkte eller indirekte av alle studiens teorier. Sist, men ikke minst er de fire punktene områder der studien har samlet gode data.

6.8 Svar på studiens problemstilling

”I hvilken grad stemmer informantenes vurdering av eget medborgerskap og integrering med hva studiens teori beskriver som godt medborgerskap og god integrering?”.

Jeg vil påstå at studiens teorier er en sterk bekreftelse på informantenes egen vurdering av godt medborgerskap og god integrering. Informantene fremstår gjennom innsamlede data og i lys av studiens teorier som gode medborgere og godt integrert i sitt lokalsamfunn. For unge voksne i alderen 18-23 år er samfunnets ønske at de er delaktige skoleelever, studenter og arbeidstakere samt at de behersker språket og har skapt seg trygge og stabile relasjoner til sine medmennesker og samfunnet de bor i. Jeg mener informantene utfyller teoretiske krav og den allmenne oppfatningen på hva som er gode medborgere, og at de har oppnådd et tilstrekkelig nivå av integrering.

6.9 Svar på studiens hypotese

Min påstand er at flertallet av ungdommene jeg møtte ved Groruddalen Røde Kors Ressurssenter var godt integrert i sitt lokalsamfunn. Etter en innsnevring av studiens potensielle informanter, ble hypotesen lydende slik: ”Unge voksne i alderen 18-23 som har somaliske røtter og er bosatt i Groruddalen/Oslo området er godt integrert i sitt lokalsamfunn”

Jeg mener at ved hjelp av studiens empiriske data, integreringsteorier og analyse er studiens hypotese bekreftet.

Litteraturliste

- Alghasi, S., Eide, E & Hylland Eriksen, T. (2012) *Den globale drabantbyen* (1. utg.) Cappelen Damm AS
- Baumann, Gerd (1999) *The multicultural riddle* New York and London: Routledge
- Brochmann, Grete (2003) *Norsk innvandringshistorie* Oslo: Pax Forlag
- Brochmann, G & Kjeldstadli, K. (2008) *A history of immigration* Oslo: Universitetsforlaget
- Bryman, Alan (2012) *Social research methods* (3. utg) Oxford: University Press
- Det Kongelige barne-, likestillings og inkluderingsdepartement (2012) En helhetlig integreringspolitikk. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld-st-6-20122013/id705945/>
- Døving, Cora Alexa (2009) *Integrering Teori og empiri* Oslo: Pax Forlag A/S
- Endestad, Ingvild (2012) *Den globale drabantbyen* (1. utg.) Cappelen Damm AS
- Hellevik, Ottar (2006) *Forskningsmetode i sosiologi og statsvitenskap* (7. utg.) Oslo: Universitetsforlaget
- Huntington, Samuel (1996) *The Clash of Civilizations and the Remaking of the World Order* New York: Simon & Schuster
- Huysmans, Jef (1995) *Migrants as a security problem: dangers of securitizing societal issues* London: Pinter Publisher
- Hylland Eriksen, Thomas (2010) *Samfunn* Oslo: Universitetsforlaget
- Jacobsen, Christine M (2002) *Tilhørighetens mange former* Oslo: Pax Forlag

Korsgaard, O., Sigurdsson, L & Skovmand, K. (2007) *Medborgerskab* RPF –
Religionspædagogisk Forlag

Mouritsen, Per (2006) *Fælles værdier, statsreligion og islam i dansk politisk kultur*
Makadam Forlag

Næss, Hans Erik (2010) *Små nøkler store dører* Oslo: Universitetsforlaget

Vassenden, A. (2011): Hvorfor en sosiologi om norskhet må holde norskheter fra
hverandre, i *Sosiologi i dag*, 41, s. 156-182

